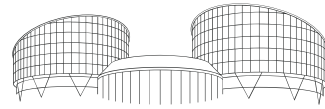

KABUL EDİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ UYGULAMA REHBERİ

Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

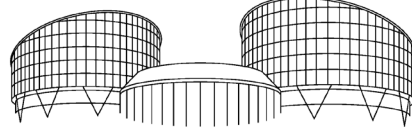
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

BAROLARIN VE AVUKATLARIN AVRUPA İNSAN HAKLARI STANDARTLARI KONUSUNDA KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ ORTAK PROJESİ
JOINT PROJECT ON STRENGTHENING THE CAPACITY OF BAR ASSOCIATIONS AND LAWYERS ON EUROPEAN HUMAN RIGHTS STANDARDS

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

KABUL EDİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ UYGULAMA REHBERİ

31 Aralık 2018 tarihinde güncellenmiştir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını basılı veya çevrim içi (web) olarak yayımlamak ya da tercüme etmek isteyen yayıncıların veya kuruluşların gerekli talimatlar için publishing@echr.coe.int adresine başvurmaları gerekmektedir.

İçtihatlar hakkında tercüme süreçleri halen devam eden rehberlerle ilgili her türlü bilgi için “[Tercüme süreci devam eden](#)” isimli belgeye başvurunuz.

Bu Rehber, Baroların ve Avukatların Avrupa İnsan Hakları Standartları Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Proje Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir. Türkiye Barolar Birliği Proje'nin nihai yararlanıcısıdır. Bu Proje'nin sözleşme makamı, Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

Bu Rehberin orijinali, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Hukuk Danışmanlığı Birimi bünyesinde hazırlanmış olup Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi açısından bağlayıcı değildir. Editoryal değişikliklere tabi tutulabilir.

Bu Rehber İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. İngilizce orijinal ismi: *Practical Guide on Admissibility Criteria*'dır. İşbu çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yaptırılmış olup, bu baskısı için Avrupa Konseyi tarafından gözden geçirilmiştir. Bu çalışmanın içeriği her zaman Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin görüşlerini yansıtmayabilir. İşbu çeviri Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı üzerine yayımlanmakta olup Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı yegâne sorumluluğundadır.

Rehberin ilk baskısı 2009 yılında İngilizce dilinde yayımlanmıştır. Rehber, zaman içerisinde içtihatların geliştirilmesine göre düzenli olarak güncellenmiştir. Bu güncelleme, 31 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır.

[Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi](#) ve [İçtihat Rehberleri](#) www.echr.coe.int adresinden indirilebilir (İçtihatlar – İçtihat İncelemeleri – Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi). Yayınlarla ilgili her türlü yeni bilgi için, Mahkemenin Twitter hesabına başvurunuz: https://twitter.com/ECHR_CEDH

Kapak fotoğrafı: AIHM – Halkla İlişkiler Birimi

Kapak tasarımı ve düzeni: AIHM – Halkla İlişkiler Birimi

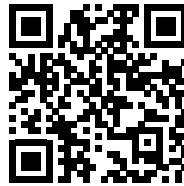
© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Şubat 2021

Basım yeri: Sena Ofset Ambalaj ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok Kat 6 No: 4 NB 7-9-11 Topkapı İstanbul

Telefon: 0212 613 38 46 / Faks: 0212 613 03 21 • Sertifika No: 45030

Bu çalışmada yer alan davalar italik ve altı çizili olarak belirtilmiş olup, her bir dava bir bağlantıya yönlendirilmiştir. Elinizdeki bu çalışmanın çevrimiçi yayımına ulaşmak ve davalara erişmek için <http://ihem.barobirlik.org.tr/belge> adresini ziyaret edebilir ya da mobil cihazımızla aşağıdaki karekodu tarayarak çalışmanın çevrimiçi versiyonuna erişebilirsiniz

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
GİRİŞ	9
A. Bireysel Başvurular	10
1. Maddenin Amacı	10
2. Davacı Kategorileri	11
a) Gerçek Kişiler	11
b) Tüzel Kişiler	11
c) Tüm Kişi Toplulukları.....	11
3. Mağdur Sıfatı.....	12
a) Mağdur Kavramı.....	12
b) Doğrudan Mağdur.....	12
c) Dolaylı Olarak Mağdur	12
d) Potansiyel Mağdurlar ve Halk Davası (<i>actio popularis</i>)	14
e) Mağdur Sıfatının Kaybı	15
f) Mağdurun Ölümü	16
4. Temsil Edilme.....	17
B. Bireysel Başvuru Hakkını Kullanma Özgürlüğü.....	18
Davalı Devletin Yükümlülükleri	19
a) Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi	19
b) Olayların Tespiti	20
c) Soruşturma	21
I. USULE İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ	23
A. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesi.....	23
1. Kuralın Amacı	24
2. Kuralın Uygulanması	24
a) Esneklik.....	24
b) İç Hukuk Kurallarına ve Sınırlara Riayet.....	24
c) Birden Fazla İç Hukuk Yolunun Bulunması	25
d) Şikâyetin Özü İtibarıyla İleri Sürülmüş Olması	25
e) Varlık ve Uygunluk	25
f) Elverişlilik ve Etkililik	26
3. Kuralın Uygulanması Konusunda Sınırlar	27

4. İspat Yükünün Dağılımı	27
5. Usuli Yönler	29
6. Yeni Hukuk Yollarının Oluşturulması	30
B. Altı Aylık Süre Kuralına Uyulmaması	32
1. Kuralın Amacı	32
2. Altı Aylık Sürenin Başladığı Tarih.....	32
a) Nihai Karar.....	32
b) Sürenin Başlangıç Tarihi.....	33
(i) Karardan Haberdar Olma	34
(ii) Kararın Tebliğ Edilmesi.....	34
(iii) Kararın Tebliğ Edilmemesi.....	34
(iv) İç Hukuk Yolu Bulunmaması	34
(v) Devam Eden Durum	34
3. Altı Aylık Sürenin Sona Ermesi.....	35
4. Başvurunun Yapıldığı Tarih.....	35
a) Eksiksiz Doldurulmuş Başvuru Formu	35
b) Yetki Belgesi	36
c) Gönderilme Tarihi	36
d) Faksle Gönderme	36
e) Bir Şikâyetin Nitelendirilmesi	36
f) Müteakip Şikâyetler	36
5. Özel Durumlar	37
a) Yaşam, Konuta Saygı ve Mülkiyet Hakkına İlişkin Devam Eden Durumlarda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği.....	37
b) Ölüm veya Kötü Muamele Hakkında Etkin Soruşturma Yürütülmemesi Durumunda Süre Sınırlamalarının Uygulanabilirliği.....	38
c) Sözleşme'nin 5(3). Maddesine Göre Birden Fazla Tutukluluk Süresinin Söz Konusu Olduğu Davalarda Altı Aylık Süre Kuralının Uygulanma Koşulları	39
C. İsimli Başvuru	39
1. İsimli Başvuru	39
2. İsimli Olmayan Başvuru	40
D. Esasen Aynı Olmak	40
1. Mahkeme Tarafından Daha Önce İncelenmiş Olan Bir Başvuruyla Esasen Aynı Olma	40
2. Bir Başka Uluslararası Soruşturma veya Çözüm Merciiine Sunulan Bir Meseleyle Esasen Aynı Olma	41
a) Davaların Benzerliğinin Değerlendirilmesi	42
b) “Bir Başka Uluslararası Soruşturma veya Çözüm Mercii” Kavramı	42

E. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması	43
1. Genel Tanım	43
2. Mahkemeyi Yanıltma	43
3. Hakaret Edici Bir Dil Kullanma.....	44
4. Dostane Çözüm Sürecinin Gizliliği İlkesine Aykırılık.....	45
5. Başvurunun Açıkça Karşı Tarafa Zarar Vermek Amacıyla Yapılan veya Gerçek Bir Amaçtan Yoksun Bir Başvuru Olması.....	45
6. Diğer Varsayımlar.....	46
7. Davalı Hükümetin Benimsemesi Gereken Yaklaşım	46
II - MAHKEME’NİN YARGI YETKİSİNE İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ	47
A. Kişi Bakımından (<i>ratione personae</i>) Bağdaşmazlık.....	47
1. İlkeler	47
2. Yetki Alanı	48
3. Sorumluluk ve İsnat Edilebilirlik	50
4. Sözleşme'ye Taraf Devletlerin Uluslararası Bir Örgüte Üyelikleriyle İlgili Olarak Yaptıkları Eylemleri ve İhmalleri Nedeniyle Muhtemel Sorumluluğuna İlişkin Hususlar.....	50
B. Yer Bakımından (<i>ratione loci</i>) Bağdaşmazlık.....	52
1. İlkeler	52
2. Özel Olaylar	53
C. Zaman Bakımından (<i>ratione temporis</i>) Bağdaşmazlık	53
1. Genel İlkeler	53
2. Bu İlkelerin Uygulanması	54
a) Sözleşme'nin Onaylanması veya Sözleşme Organlarının Yargı Yetkisinin Kabul Edilmesi Bakımından Önem Arz Eden Tarih.....	54
b) Sözleşme'nin İlgili Devlet Bakımından Yürürlüğe Girmesinden veya Beyanından Önce veya Sonra Meydana Gelen Anlık Olaylar	54
3. Özel Durumlar.....	56
a) Devam Eden İhlaller	56
b) Önem Arz Eden Tarihten Önce Meydana Gelen Kaybolmalara İlişkin Soruşturma Yürütme Hususunda Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan ve “Devam Eden” Usul Yükümlülüğü	56
c) Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan, Ölümüne İlişkin Soruşturma Yapma Yönündeki Usul Yükümlülüğü: Mahkemenin Zaman Bakımından Yetkisi Dışında Kalan Olaylarla İlgili Yargılamalar	57
d) Önceki Olayların Dikkate Alınması.....	58
e) Devam Eden Yargılamalar veya Tutukluluk	58
f) Adli Hata Durumunda Tazminat Hakkı	58

g) İki Defa Yargılanmama veya Cezalandırılmama Hakkı	58
D. Konu Bakımından (<i>ratione materiae</i>) Bağdaşmazlık.....	59
III. ESASA İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ	61
A. Açıkça Dayanaktan Yoksun Olma.....	61
1. Genel Giriş	61
2. Mahkemenin “Dördüncü Derece” Yargı Organı (<i>Fourth Instance</i>) Olmaması.....	62
3. Görünür veya Açık Bir İhlalin Bulunmaması	63
a) Keyfiliğe veya Yargılamanın Adil Olmadığına İşaret Eden Herhangi Bir Emarenin Bulunmaması	64
b) Amaçlar ile Araçlar Arasında Orantısızlığa İlişkin Herhangi Bir Emarenin Bulunmaması	64
c) Esasa İlişkin Olarak Nispeten Basit Olan Diğer Sorunlar	65
4. Desteklenmeyen Şikâyetler: Delil Yokluğu	66
5. Anlaşılmaz veya Uydurma Şikâyetler	67
B. Önemli Bir Zararın Bulunmaması.....	67
1. Yeni Kriterin Kabulünün Temeli	67
2. Amaç.....	68
3. Başvurucunun Önemli Bir Zarara Maruz Kalıp Kalmadığı Hakkında.....	69
a) Önemli Bir Maddi Zararın Bulunmaması.....	69
b) Önemli Bir Maddi Zararın Bulunması.....	71
c) Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunmaması.....	71
d) Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunması	73
4. Koruyucu İki Hüküm	75
a) İnsan Haklarına Saygı İlkesinin Başvurunun Esas Bakımından İncelenmesini Gerektirip Gerektirmediği Hakkında	75
b) Davanın Ulusal Bir Mahkeme Tarafından Usulüne Uygun Olarak İncelenip İncelenmediği Hakkında	76
ANILAN DAVALAR DİZİNİ.....	78

ÖNSÖZ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (bundan sonra “Mahkeme”, “Avrupa Mahkemesi” veya “Strazburg Mahkemesi” olarak anılacaktır) tarafından içtihatlar hakkında yayımlanan rehberler dizisi içerisinde yer alan bu rehber, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik kriterlerine ilişkin olarak hukukçuları ve özellikle Mahkemeye başvuru temsil etmek isteyen avukatları bilgilendirme amacını taşımaktadır. Dolayısıyla bu rehber, kabul edilebilirlik koşullarının daha açık ve detaylı şekilde anlaşılmasını sağlamak, esas hakkında karara bağlanma şansı hiç olmayan başvuru akınına olabildiğince engellemek amacıyla ve esastan incelenmesi gereken başvuruların kabul edilebilirlik testini geçebileceği şekilde tasarlanmıştır.

Dolayısıyla bu rehber eksiksiz bir kaynak olma iddiası taşımamakta, yalnızca en yaygın vakalar üzerine odaklanmaktadır. Burada yer verilen içtihatlar, önemli ve/veya en yeni ilke¹ kararları arasından seçilmiştir.

Mahkeme kararlarında, sadece başvuruda bulunulan vakalar incelenmez, aynı zamanda Sözleşme normları da geniş çaplı olarak aydınlatılmaya, korunmaya ve geliştirilmeye çalışılır. Ayrıca Mahkemenin vermiş olduğu kararlar, Devletlerin, Sözleşmeci Taraf sıfatıyla üstlendikleri taahhütlere riayet etmelerine katkıda bulunur ([İrlanda/Birleşik Krallık](#), 18 Ocak 1978, § 154, A Serisi No. 25 ve daha yakın tarihli [Jerónovičs/Letonya](#) [BD], No. 44898/10, § 109, AIHM 2016).

Sözleşme ile oluşturulan sistem ayrıca, insan haklarının korunmasına ilişkin normları yükselterek ve bu alandaki içtihatları Sözleşme’ye Taraf Devletlerdeki insanların tamamını kapsayacak şekilde genişleterek, kamu düzenine dahil olan konuları genel menfaat içerisinde inceleme amacını taşır ([Konstantin Markin/Rusya](#) [BD], No. 30078/06, § 89, AIHM 2012). Nitekim Mahkeme de, insan hakları alanında “Avrupa kamu düzeninin anayasal aracı olarak” Sözleşme’nin üstlendiği rolün altını çizmektedir ([Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD], No. 45036/98, § 156, AIHM 2005-VI).

Bu rehber, Sözleşme veya Ek Protokollerinin anılan her maddesi için anahtar kelime referansları içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (genel olarak) Sözleşme ve Protokollerin metinlerinden doğrudan çıkarılan terimleri içeren bir sözlükçede yer alan [anahtar kelimeler listesiyle](#) özetlenmiştir.

Mahkeme içtihatlarına ilişkin [veri tabanı HUDOC](#), anahtar kelimelerle arama yapma imkânı sunar. Anahtar kelimelerle arama yapılabilmesi, benzer bir hukuki içeriğe sahip olan belge gruplarını da bulmanıza imkân verir (Mahkeme tarafından her davada ileri sürülen gerekçe ve varılan sonuçlar, anahtar kelimelerle özetlenir). Her dava için önerilen anahtar kelimeler, belgenin sayfasında mevcuttur. Gerekli açıklamaların tümünü, [HUDOC kullanım kılavuzunda](#) bulabilirsiniz.

---

¹ Anılan içtihat, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Komisyonunun iki resmi dilinden birinde ve/veya her ikisinde de (Fransızca ve İngilizce) olabilir. Davanın isminden sonra belirli bir ibare kullanılmadığı sürece, Mahkemenin Dairelerinden biri tarafından esasa ilişkin olarak verilen bir karara atıf yapılmaktadır. Kararlarda kullanılan “(kabul edilebilirlik hakkında karar)” ibaresi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verdiği bir karara ve “[BD]” ibaresi ise Büyük Daire tarafından incelenen bir davaya atıfta bulunmaktadır.

GİRİŞ

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından kurulan temel hak ve özgürlükleri koruma sistemi ikincillik ilkesine dayanır. Bu ilkenin önemi, yürürlüğe girdikten sonra Sözleşme'nin giriş kısmında bu ilkeye açıkça atıfta bulunan Sözleşme'de [15 No'lu Ek Protokol](#)'ün kabul edilmesiyle yinelenmiştir. Bu sistemin uygulanmasını sağlamak, öncelikle Sözleşme'ye Taraf Devletlerin görevidir; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Mahkeme), sadece Devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde müdahalede bulunmalıdır.

Strazburg denetimini harekete geçiren unsur; esas itibarıyla, Sözleşme'ye Taraf Devletin yargı yetkisi alanında bulunan her gerçek veya tüzel kişinin Mahkemeye yaptığı bireysel başvurulardır. Dolayısıyla potansiyel başvuru sahiplerinin sayısı çok fazladır; geniş anlamda Avrupa'da yerleşik olan sekiz yüz milyon kişi ve burada yaşayan veya geçiş halinde bulunan üçüncü ülke vatandaşlarının yanı sıra, milyonlarca dernek, vakıf, siyasi parti ve şirket gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Ayrıca Sözleşme'ye Taraf Devletlerin kendi ülke sınırları dışında işlediği eylemler nedeniyle, bu Devletlerin yargı yetkisi alanına giren kişiler de söz konusudur.

Mahkeme, değişik etkenlere bağlı olarak, son birkaç yıldır bireysel başvurulara boğulmuş durumdadır (Mahkeme önünde 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla 56.350 derdest başvuru bulunmaktadır). Ancak bu başvuruların çok büyük bir kısmı Sözleşme'de yer alan kabul edilebilirlik kriterlerinden birini karşılamadığı gerekçesiyle, esastan incelenmeksizin reddedilmektedir. Bu durum iki nedenle can sıkıcıdır. Birincisi; Mahkemenin her başvuruya yanıt vermesi gerektiğinden, Mahkeme esastan incelenmesi gereken davalara makul süre sınırları içerisinde yoğunlaşması engellenmektedir ve dolayısıyla başvuru sahiplerine gerçek bir yarar sağlayamamaktadır. İkincisi; on binlerce başvuru talebi, kaçınılmaz olarak, yıllarca bekletildikten sonra reddedilmek zorunda kalmaktadır.

2. Sözleşme'ye Taraf Devletler ile Mahkeme ve Yazı İşleri Müdürlüğü, sürekli olarak bu sorunla baş edebilmenin ve etkili bir şekilde adaletin tecelli etmesini sağlamanın yollarını araştırmaktadır. Görünürdeki tedbirlerden biri, [14 No'lu Ek Protokol](#)'ün kabul edilmiş olmasıdır. Bu Protokol; (diğerlerinin yanı sıra), açıkça kabul edilemez olan başvuruların, gelecekte üç hâkimden oluşan bir komite yerine, hâkim olmayan raporörlerin yardımıyla tek hâkim tarafından ele alınmasını öngörmektedir.1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren bu Protokol, başvuru sahiplerinin uğradığı zararın derecesiyle ilgili yeni bir kabul edilebilirlik kriteri getirmiştir.

19 Şubat 2010 tarihinde Avrupa Konseyine üye olan ve hepsi Sözleşme'yle bağlı bulunan kırk yedi Devletin temsilcileri, Mahkemenin geleceğini ve özellikle çok sayıdaki kabul edilemez başvurunun doğurduğu dava yükünü görüşmek üzere İsviçre'de Interlaken'da toplanmışlardır. Temsilciler açıkladıkları [resmi bildiri](#), temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin Avrupa sistemi içerisinde Mahkemenin merkezi bir rolü bulunduğunu teyit etmişler ve bireysel başvuru ilkesini muhafaza etmekle birlikte, Mahkemenin etkililiğini arttırmayı taahhüt etmişlerdir.

Sözleşme mekanizmasının kısa, orta ve uzun vadede uygulanabilir olmasını sağlama gereksinimi; sırasıyla 2011, 2012, 2015 ve 2018 yıllarında [İzmir](#), [Brighton](#), [Brüksel](#) ve [Kopenhag](#)'da gerçekleştirilen konferanslarda kabul edilen bildirimlerde de tekrar vurgulanmıştır.

3. Potansiyel başvuru sahiplerine, başvuru usulü ve kabul edilebilirlik kriterleri konusunda kapsamlı ve nesnel bilgiler sağlama fikri, [Interlaken Bildirisi](#)'nin C-6 maddesinin (a) ve (b) bentlerinde açıkça ifade edilmiştir. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik koşulları hakkındaki bu uygulama rehberinin de, aynı kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Uygulama rehberi ilk olarak; esas hakkında karar verilerek sonuçlanma ihtimali bulunmayan başvuru sayısını, mümkün olduğu kadar azaltmak ve ikinci olarak; esastan incelenmesi gereken başvuruların, kabul edilebilirlik testini geçmesini sağlamak amacıyla, kabul edilebilirlik şartlarının daha açık ve daha ayrıntılı bir resmini sunacak şekilde hazırlanmıştır. Kabul edilebilirlik testini geçen davaların çoğunda; halen kabul edilebilirlik ve esas aynı anda incelenmekte ve bu da usulü basitleştirip hızlandırmaktadır.

Uygulama rehberi, öncelikli olarak hukukçulara ve özellikle kendilerinden Mahkeme önünde başvuru sahipleri temsil etmeleri istenen avukatlara yönelik bir belgedir.

Sözleşme'nin 34. maddesinde (bireysel başvurular) ve 35. maddesinde (kabul edilebilirlik kriterleri) yer alan bütün kabul edilebilirlik kriterleri, Mahkemenin içtihatları ışığında incelenmiştir. Doğal olarak; altı aylık süre kuralı ve belirli bir ölçüde, iç hukuk yollarının tüketilmesi gibi kimi kavramlar, üzerinde çok ayrıntılı alt başlıklara ayrılması mümkün olan “açıkça dayanaktan yoksun olma” kavramı veya Mahkemenin konu bakımından yetkisi (ratione materiae) veya kişi bakımından yetkisi (ratione personae) gibi kavramlara kıyasla daha kolay açıklanabilmektedir. Ayrıca, başvuru sahipleri tarafından bazı maddeler daha sıklıkla ileri sürülmekte ve bazı Devletler Sözleşme'ye ek bütün Protokolleri onaylamadığı gibi, diğer Devletler de bazı hükümlerin uygulama alanı konusunda çekincelerini belirtmişlerdir. Ender rastlanan devletlerarası başvurular, çok farklı bir yaklaşım gerektirdiğinden, dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla bu rehber, tüm ayrıntıları içerme iddiasında olmayıp, en yaygın şekilde meydana gelen vakalar üzerine yoğunlaşmaktadır.

4. Rehber, Mahkemenin Hukuk Danışmanlığı (Jurisconsult) Birimi tarafından hazırlanmış olup, rehberin kabul edilebilirlik kriterlerine ilişkin yorumları, Mahkeme açısından hiçbir şekilde bağlayıcı değildir. Düzenli olarak güncellenecek olan Rehber; İngilizce ve Fransızca dillerinde yazılmış olup, yüksek sayıda davası bulunan ülkelerin resmi dillerine öncelik verilerek, başka bazı dillere tercüme edilecektir.

5. Rehberde bireysel başvuru ve mağdur sıfatı kavramları tanımlandıktan sonra usule ilişkin (**I. Bölüm**), Mahkemenin yargı yetkisine ilişkin (**II. Bölüm**) ve davanın esasına ilişkin kabul edilemezlik nedenleri (**III. Bölüm**) incelenecektir.²

A. Bireysel Başvurular

Sözleşme'nin 34. maddesi — Bireysel Başvurular

“Bu Sözleşme veya Protokollerinde tanınan hakların, Yüksek Sözleşmeci Taraflardan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkemeye başvurabilir.(...)”

HUDOC Anahtar Kelimeleri

Başvuru (34) – Davalı Devlet (34) – Gerçek kişi (34) – Sivil toplum kuruluşu(34) – Şahıs grupları (34) – Mağdur (34) - Actio popularis (halk davası) (34) – Locus standi (dava açma hakkı) (34)

1. Maddenin Amacı

6. Sözleşme'nin bireysel başvuru hakkını güvence altına alan 34. maddesi, bireylere uluslararası düzeyde hukuki girişimde bulunma konusunda gerçek bir hak tanımaktadır. Bu madde ayrıca, insan haklarını koruma “mekanizmasının kilit unsurlarından” olup, Sözleşme sisteminin etkililiğini sağlayan temel güvencelerden biridir (*Mamatkulov ve Askarov/Türkiye* [BD], §§ 100 ve 122; *Loizidou/Türkiye (ilk itirazlar)*, § 70).

7. Yaşayan bir belge olan Sözleşme, günümüzün koşulları ışığında yorumlanmalıdır. Bu yöndeki yerleşik içtihat, 34. madde gibi usule ilişkin hükümler için de geçerlidir (*a.g.k.*, § 71).

8. Bir başvuru sahibinin, Sözleşme'nin 34. maddesine dayanabilmesi için iki koşulu karşılaması gerekmektedir: Başvuru sahibi, 34. maddede belirtilen davacı kategorilerinden birinde yer almalıdır ve Sözleşme ihlalinden mağdur olduğu konusunda delil gösterebilmelidir (*Vallianatos ve Diğerleri/Yunanistan* [BD], § 47).

2 Mahkemenin incelemesi sırasında bir başvurunun geçtiği farklı safhaları daha açık bir şekilde anlamak için, bkz. Mahkemenin internet sitesinde bulunan “[Davaların incelenmesi](#)” sayfası (www.echr.coe.int-Mahkeme-Mahkemenin İşleyişi), ve özellikle bkz., “[Bir başvurunun yol haritası](#)” şeması.

2. Davacı Kategorileri

a. Gerçek Kişiler

9. Sözleşme'nin 1. maddesine göre herkes milliyeti, ikameti, medeni statüsü veya hukuki ehliyeti ne olursa olsun, Sözleşme'ye Taraf bir Devletin yargı yetkisi alanında meydana geldiğini iddia ettiği bir ihlal nedeniyle, söz konusu Devlete karşı Sözleşme'nin korumasından yararlanmak isteyebilir (*Van der Tang/İspanya*, § 53). Velayet hakkından yoksun bırakılmış bir anne konusunda bkz. *Scozzari ve Giunta/İtalya* [BD], § 138; reşit olmayan bir kişi konusunda bkz. *A./Birleşik Krallık*, vasisinin iznini almamış ve hukuki ehliyeti bulunmayan bir kişi konusunda bkz. *Zehentner/Avusturya* 39 ve sonraki paragraflar.

10. Sadece hayatta olan kimseler tarafından veya onların adına başvuru yapılabilir; ölmüş bir kimse (*Aizpurua Ortiz ve Diğerleri/İspanya*, § 30; *Dvořáček ve Dvořáčková/Slovakya*, § 41) bir temsilci aracılığıyla dâhi başvuru yapamaz (*Kaya ve Polat/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Ciobanu/Romanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

b. Tüzel Kişiler

11. Sözleşme ve Protokollerinde yer alan hakların, bir Üye Devlet tarafından ihlal edilmesinden dolayı, mağdur olduğunu iddia eden her tüzel kişi, ancak Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda bir "sivil toplum kuruluşu" olması koşuluyla, Mahkeme önünde dava açma hakkına sahiptir.

12. Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında "sivil toplum kuruluşlarının" aksine, sadece Devletin merkezi organları değil, aynı zamanda söz konusu organlara göre özerklik derecelerine bakılmaksızın "kamusal işlevleri" yerine getiren merkezî olmayan makamlar da "Hükümet kuruluşları" olarak nitelendirilmelidir; bu nitelendirme aynı zamanda, Sözleşme'nin 34. maddesine dayanarak başvuruda bulunma hakkına sahip olmayan yerel ve bölgesel makamlar (*Radio France ve Diğerleri/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 26), belediyeler (*Ayuntamiento de Mula/İspanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya bir belediyenin kamu otoritesinin kullanımına katılan bir bölümü (*Municipal Section of Antilly/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar)) için de geçerlidir (ayrıca bkz. *Döşemealtı Belediyesi/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

13. "Hükümet kuruluşu" kategorisi, Hükümetin yetkilerinin kullanımına katılan veya Hükümetin denetimi altında bir kamu hizmeti yürüten tüzel kişileri içermektedir (*JKP Vodovod Kraljevo/Sırbistan* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 23-28, belediye tarafından kurulan bir su ve temizlik şirketine ilişkin dava). Mülkî makamlar haricindeki belirli bir tüzel kişinin, söz konusu kategoriye girip girmediğinin belirlenmesi için, tüzel kişinin hukuki statüsü ve gerektiği takdirde söz konusu statünün kendisine verdiği haklar, yürüttüğü faaliyetin niteliği, faaliyetin yürütüldüğü kapsam ve siyasi makamlardan bağımsızlığının derecesi göz önünde bulundurulmalıdır (*Radio France ve Diğerleri/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 26; *Kotov/Rusya* [BD], § 93). Hükümet yetkisini kullanmayan ve kamu hukukuna tâbi olan kuruluşlar için bkz. *The Holy Monasteries/Yunanistan*, § 49; *Radio France ve Diğerleri/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 24-26; *Österreichischer Rundfunk/Avusturya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Devletten kurumsal olarak ve işleyiş açısından yeterince bağımsız olan Devlet şirketleri için bkz. *Islamic Republic of Iran Shipping Lines/Türkiye*, §§ 80-81; *Ukraine-Tyumen/Ukrayna*, §§ 25-28; *Unédic/Fransa*, §§ 48-59 ve aksi için bkz. *Zastava It Turs/Sırbistan* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *State Holding Company Luganskvugillya/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar); ayrıca bkz. *Transpetrol, a.s./Slovakya* (kabul edilebilirlik hakkında karar).

c. Tüm Kişi Toplulukları

14. Bir kişi topluluğu tarafından da başvuru yapılabilir. Ancak bölgesel makamlar veya diğer Hükümet organları; bağlı oldukları ve adına kamu otoritesini kullandıkları Devlet tarafından cezalandırılabilir eylemlerle ilgili olarak, kendilerini oluşturan veya temsil eden bireyler vasıtasıyla başvuruda bulunamazlar (*Demirbaş ve Diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

3. Mağdur Sıfatı

a. Mağdur Kavramı

15. “Mağdur” kelimesi Sözleşme’nin 34. maddesi bağlamında, iddia edilen ihlalden, doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen kişileri ifade etmektedir. Bu nedenle 34. madde, sadece iddia edilen ihlalin doğrudan mağdurlarını değil, ihlalin zarar verdiği veya ihlalin sonlandırılmasını istemek için geçerli ve kişisel bir menfaati olan dolaylı mağdurları da ilgilendirmektedir (*Vallianatos ve Diğerleri/Yunanistan* [BD], § 47). Her ne kadar Mahkemenin; başvuruçunun yerel yargılamalara taraf olduğu gerçeğini dikkate alması gerekse de; (*Aksu/Türkiye* [BD], § 52; *Micallef/Malta* [BD], § 48; *Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri/Türkiye*, §§ 109-117), “mağdur” kavramı, dava açmadaki menfaate veya dava açma ehliyetine ilişkin iç hukuk kurallarından bağımsız bir şekilde ve özerk olarak yorumlanmaktadır (*Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri/İspanya*, § 35). Bu kavram, herhangi bir zararın varlığını gerektirmemektedir (*Brumărescu/Romanya* [BD], § 50); sadece geçici hukuki etkileri bulunan bir eylem de, tek başına yeterli olabilmektedir (*Monnat/İsviçre*, § 33).

16. “Mağdur” kavramının yorumu, çağdaş toplum koşulları ışığında değişime tâbi olup, bu kavram aşırı şekilcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalıdır (*a.g.k.*, §§ 30-33; *Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri/İspanya*, § 38; *Stukus ve Diğerleri/Polonya*, § 35; *Ziğtal/Polonya*, §§ 54-59). Mahkeme, mağdurluk statüsü meselesinin, davanın esasıyla ilişkilendirilebileceğini belirtmiştir (*Siliadin/Fransa*, § 63; *Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya* [BD], § 111). Mahkeme, mağdur sıfatının bulunup bulunmadığını, resen inceleyebilir (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], § 70; *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], § 93; *Unifaun Theatre Productions Limited ve Diğerleri/Malta*, §§ 63-66).

b. Doğrudan Mağdur

17. Bir başvuruçunun, Sözleşme’nin 34. maddesi uyarınca başvuruda bulunabilmesi için, şikâyet konusu tedbirden “doğrudan etkilendiğini” ortaya koyabilmesi gerekmektedir (*Tănase/Moldova* [BD], § 104; *Burden/Birleşik Krallık* [BD], § 33; *Lambert ve Diğerleri/Fransa* [BD], § 89). Her ne kadar bu kriter yargılamalar boyunca katı, mekanik bir şekilde veya esnek olmayan bir biçimde uygulanmaması gereken bir kriter olsa da (*Micallef/Malta* [BD], § 45; *Karner/Avusturya*, § 25; *Aksu/Türkiye* [BD], § 51), Sözleşme’nin koruma mekanizmasının harekete geçirilmesi için vazgeçilmez bir kriterdir (*Hristozov ve Diğerleri/Bulgaristan*, § 73).

18. Üstelik Mahkemenin uygulaması ve Sözleşme’nin 34. maddesi gereğince; ancak *yaşayan kişiler tarafından* veya *yaşayan kişiler adına* başvuruda bulunulabilir (*Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], § 96).

c. Dolaylı Olarak Mağdur

19. Bir ihlalden mağdur olduğunu iddia eden kişinin, başvuruda bulunulmasından önce ölmüş olması halinde, ölen kişinin bir yakını olarak meşru menfaati bulunması gereken bir kişi, ilgilinin ölümüne veya kaybolmasına ilişkin şikâyetlerini ileri sürerek başvuruda bulunma hakkına sahiptir (*Varnava ve Diğerleri/Türkiye* [BD], § 112). Bu durum, iddia edilen ihlalin niteliği ve Sözleşme sisteminin en temel hükümlerden birinin etkin bir şekilde uygulanmasına ilişkin değerlendirmeler dikkate alınarak düzenlenir (*Fairfield/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

20. Mahkeme bu tür durumlarda, ölümünde veya kaybolmasında Devletin sorumluluğunun bulunduğu iddia edilen bir kişinin ebeveynleri gibi yakın aile üyelerinin, ölen kişinin yasal mirasçıları olup olmadıklarına bakılmaksızın, Sözleşme’nin 2. maddesinin ihlalden dolayı olarak mağdur olduklarını bizzat iddia edebileceklerini kabul etmiştir (*Van Colle/Birleşik Krallık*, § 86; *Tsalikidis ve Diğerleri/Yunanistan*, § 64).

21. Ölen ya da kaybolan bir kişinin yakın akrabasının ayrıca, Sözleşme’nin 2. maddesine ilişkin şikâyeti doğuran ölüm ya da kaybolmayla yakından bağlantılı olması koşuluyla, örneğin Sözleşme’nin 3. ve 5. maddesi açısından ilgili adına başka şikâyetlerde bulunması da mümkündür. Örneğin, yakın bir akraba tarafından Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. ve 5. fıkraları alanında bir şikâyetin sunulabilmesiyle ilgili olarak bkz. *Khayrullina/Rusya*, §§ 91-92 ve §§ 100-107.

22. Evli çiftler için bkz. [McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) [BD], [Salman/Türkiye](#) [BD]; evli olmayan çiftler için bkz. [Velikova/Bulgaristan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); ebeveynler için bkz. [Ramsahai ve Diğerleri/Hollanda](#) [BD], [Giuliani ve Gaggio/İtalya](#) [BD]; kardeşler için bkz. [Andronicou ve Constantinou/Kıbrıs](#); çocuklar için bkz. [McKerr/Birleşik Krallık](#); yeğenler için bkz. [Yaşa/Türkiye](#); aksi yönde, yaşamını yitiren eski eşi ile yeterli bağı bulunmadığı kanaatine varılan boşanmış bir eşle ilgili olarak bkz. [Trivkanović/Hırvatistan](#), §§ 49-50. Mahkeme, bir geminin batmasının ardından bedenleri bulunamayan kayıp olarak değerlendirilen kişilerle ilgili olarak, özellikle devletin bütün mağdurları bulamamış ve bulduklarından da hiç birinin kimliğini tespit edememiş olması durumunda, mağdurların yakın akrabalarından birinin Sözleşme'nin 2. maddesi alanında başvuruda bulunabileceğine hükmetmiştir ([Randelović ve Diğerleri/Karadağ](#), § 85).

23. İddia edilen Sözleşme ihlalinin, doğrudan mağdurun ölümüyle veya kaybolmasıyla yakından bağlantılı olmadığı durumlarda Mahkeme daha kısıtlayıcı bir yaklaşım benimsemiştir ([Karpylenko/Ukrayna](#), § 104). Mahkeme genellikle, kişinin kendi menfaatini tam anlamıyla ortaya koyabilmesi hali istisna olmak üzere, başka herhangi bir kişiye dava açma hakkı tanımayı reddetmiştir ([Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 20). Örneğin bkz. 2, 3, 5, 8, 9 ve 14. maddelere aykırı olduğu iddia edilen destekli intihar yasağına ilişkin bir dava olan ve Mahkemenin müteveffanın üvey kız kardeşi ve yasal mirasçısı olan başvurucu tarafından talep edilen hakların devredilemeyen haklar kategorisine girdiğine ve dolayısıyla başvuruçunun ölmüş üvey erkek kardeşi adına bir ihlalin mağduru olduğunu iddia edemeyeceğine hükmettiği [Sanles Sanles/İspanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); ayrıca bkz. [Biç ve Diğerleri/Türkiye](#) (Sözleşme'nin 5. ve 6. maddesine ilişkin şikâyetler) ve [Fairfield/Birleşik Krallık](#) (Sözleşme'nin 9. ve 10. maddesine ilişkin şikâyetler); [Rõigas/Estonya](#), § 127 (Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin şikâyet).

24. Başvurucu yakınlarının, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak kötü muamelelere maruz kaldığına ilişkin şikâyetleri ile ilgili olarak Mahkeme, sadece kötü muamelelerin, başvuruçuların yakınlarının ölümüyle veya kaybolmasıyla yakından bağlantılı olduğu durumlarda, başvuruçuların mağdur sıfatı alabileceğini kabul etmiştir ([Karpylenko/Ukrayna](#), § 105; [Dzidzava/Rusya](#), § 46). Bununla birlikte başvuruçuların, basit bir maddi menfaatin yanı sıra, iç hukukta görülen davanın başvuruçunun incelenmesini gerekli kılar nitelikte sonuçlanması gibi üstün bir manevi menfaate sahip olduğunu veya önemli bir genel menfaat gibi başka zorlayıcı nedenlerin bulunduğunu kanıtlamaları halinde, Mahkeme, sadece ölen yakına ilişkin muameleyle ilgili olarak şikâyetlerini sunan başvuruçulara mağdur sıfatının tanınması imkânını bertaraf etmemiştir ([Boacă ve Diğerleri/Romanya](#), § 46; [Karpylenko/Ukrayna](#), § 106; ayrıca bkz. [Stepanian/Romanya](#), §§ 40-41; [Selami ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 58-65).

25. Yakın akrabalara mağdur sıfatının tanındığı ve örneğin 5, 6 ve 8. maddeler kapsamındaki şikâyetler açısından başvuruda bulunmalarına izin verildiği davalarda Mahkeme, bu kişilerin ölmüş mağdurun suçtan aklanmasını sağlamakla ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Grădinar/Moldova](#), §§ 95 ve 97-98), kendilerinin ya da ailelerinin itibarını koruma konusunda ahlaki bir menfaat ([Brudnicka ve Diğerleri/Polonya](#), §§ 27-31; [Armonienė/Litvanya](#), § 29; [Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya](#), §§ 31-33) veya maddi haklarını doğrudan etkileyen maddi bir menfaat ortaya koyup koymadıklarını ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Grădinar/Moldova](#), § 97; [Micallef/Malta](#) [BD], § 48) dikkate almıştır. Şikâyetlerin değerlendirilmeye başlanmasını gerektiren genel bir menfaatin mevcudiyeti de göz önünde bulundurulmuştur ([a.g.k.](#), §§ 46 ve 50; ayrıca bkz. [Biç ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 22-23).

26. Başvuruçunun yerel davaya katılmasının, aranan birçok kriterden sadece biri olduğuna karar verilmiştir ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Micallef/Malta](#) [BD], §§ 48-49; [Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya](#), § 31; [Grădinar/Moldova](#), §§ 98-99; ayrıca bkz. Mahkemenin Sözleşme'nin 3. maddesinin devredilebilirliğine ilişkin bir davada, başvuruçunun yargılamaların sonuçlanmasıyla ahlaki açıdan veya başka zorlayıcı herhangi bir sebepten ötürü menfaati olmaması nedeniyle, sadece iç hukukta kendisine müteveffa Kaburov'un mirasçısı olarak haksız fiil yargılamalarına müdahil olmasına izin verilmesinden dolayı mağdur olarak değerlendirilmeyeceğine hükmettiği [Kaburov/Bulgaristan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 57-58; ayrıca bkz. başvuruçunun şirketin bir temlik senedi dolayısıyla, Sözleşme'de yer alan haklardan birini kazandığı gerekçesiyle mağdur sıfatını haiz olduğu iddiasının, Mahkeme tarafından reddedildiği [Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

27. Aile üyeleri, yakınlarının maruz kaldığı insan haklarına ilişkin ağır ihlallerden kaynaklanan ıstırap sebebiyle, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleyle ilgili olarak "dolaylı mağdur" sıfatının yanı sıra "doğrudan mağdur" sıfatını da haiz olabilir (ilgili faktörler için bkz. [Janowiec ve Diğerleri/Rusya](#) [BD], §§ 177-181 ve [Selami ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 54-56)).

28. Yakın akrabalar ayrıca, bazı koşullarda, yaşayan bir aile üyesini doğrudan etkileyen bir ihlal sebebiyle dolaylı mağdur olduklarını da iddia edebilir. Örneğin bir anne, muhakeme yeteneği olmayan engelli kızının vasisi sıfatıyla, kızına sağladığı bakımın yanı sıra, iç hukukta dava açmış olduğu sürece, engelli çocuğunu etkileyen bir ayrımcılığın söz konusu olduğu iddiasıyla, dolaylı olarak mağdur olduğunu ileri sürebilir ([Belli ve Arquier-Martinez/İsviçre](#), § 97).

29. Şirketlerle ilgili şikâyetler ile ilgili olarak ise Mahkeme, yargılamalara taraf olan bir şirketin hissedarı veya yöneticisi olsa dahi, bir kişinin taraf olmadığı yargılamalarda haklarının ihlal edildiğinden bahisle şikâyetçi olamayacağını değerlendirmiştir. Belirli koşullar altında şirketin yegâne sahibinin, ihtilaf konusu tedbirlerin bu kişinin şirketi hakkında alınmış olması halinde, Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda "mağdur" olduğunu iddia etmesi mümkün ise de; bunun söz konusu olmadığı hallerde, şirketin tüzel kişiliğinin göz ardı edilmesi sadece, özellikle şirketin ana sözleşmesi uyarınca kurulan organları aracılığıyla veya tasfiye durumunda tasfiye memuru aracılığıyla Sözleşme organlarına başvurmasının mümkün olmadığını açık bir şekilde belirlendiği istisnai koşullarda kabul edilebilir ([Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya](#) [BD], § 92).

d. Potansiyel Mağdurlar ve Halk Davası (*actio popularis*)

30. Sözleşme'nin 34. maddesi; Sözleşme'nin ihlal edildiğinden soyut bir şekilde (in abstracto) şikâyet edilmesine izin vermez ([Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 101). Mahkeme bununla birlikte bazı özel durumlarda, örneğin başvurunun şikâyetçi olduğu mevzuatın, bu mevzuat tarafından izin verilen tedbirlerin gizli niteliği sebebiyle başvurucuya uygulandığının tespit edilemediği hallerde ([Klass ve Diğerleri/Almanya](#)) veya yabancı bir vatandaş hakkında, henüz icra edilmemiş bir sınır dışı edilme kararı bulunması ve sınır dışı edilmesinin, varış ülkesinde Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muameleye uğramasına veya Sözleşme'nin 8. maddesi ile güvence altına alınmış haklarının ihlal edilmesine yol açması riski bulunması halinde ([Soering/Birleşik Krallık](#)) ya da başvurunun dâhil olduğu belirli bir topluluğa, eşcinsel fiilleri yasaklayan bir kanunun uygulanması riskinin bulunması ([Dudgeon/Birleşik Krallık](#)) durumunda; bir başvurunun potansiyel mağdur olabileceğini kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca, bir başvurunun gizli izleme tedbirlerine izin veren bir mevzuatın konusu edilmesi ve bu türden bir izlemeye itiraz edebileceği bir hukuk yolu bulunmaması durumunda, Sözleşme'nin ihlal edilmesi sebebiyle mağdur olduğunu iddia edebileceğini de belirtmiştir ([Roman Zakharov/Rusya](#) [BD], §§ 173-178).

31. Ancak, bu tür bir durumda mağdur olduğu iddiasında bulunabilmek için; başvurunun kendisini kişisel olarak etkileyen bir ihlalin meydana gelme ihtimaline ilişkin, makul ve ikna edici deliller sunması gerekmektedir; mağdur olduğu sanısı veya şüphesi tek başına yeterli olmamaktadır ([Senatör Lines GmbH/On Beş Avrupa Birliği Devleti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD]). Resmi bir sınır dışı kararı bulunmaması konusunda bkz. [Vijayanathan ve Pusparajah/Fransa](#), § 46; bir parlamento raporunun sonuçlarına ilişkin iddia konusunda bkz. [Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); komada bulunan üçüncü bir kişiyle ilgili bir yargı kararının sonuçlarına ilişkin iddia konusunda bkz. [Rossi ve Diğerleri/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); spor dernekleri ve profesyonel sporcular için dopingle mücadele önlemlerinin iddia edilen sonuçları hakkında bkz. [Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs \(FNASS\) ve Diğerleri/Fransa](#), §§ 91-103.

32. İddia konusu ihlalden kısmen sorumlu olan bir başvuru mağdur olduğunu iddia edemez ([Paşa ve Erkan Erol/Türkiye](#)).

33. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin içerdiği hakların yorumlanması için bir halk davası (*actio popularis*) açılmasını öngörmediğinin veya bireylerin doğrudan etkilenmedikleri halde sadece bir yerel kanun hükmünün Sözleşme'ye aykırı olabileceğini düşündükleri gerekçesiyle söz konusu hüküm hakkında şikâyette bulunmalarına izin vermediğinin altını çizmiştir ([Aksu/Türkiye](#) [BD], § 50; [Burden/Birleşik Krallık](#) [BD], § 33;

[Dimitras ve Diğerleri/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 28-32). Örneğin iç hukukta idare mahkemeleri tarafından verilen kararların iptali için açılan davaya katılmayan apartman sakinleri veya yetkili (*locus standi*) ulusal mahkemelere başvurmamış olan dernekler, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası bakımından yargı kararlarının icra edilmesi hakkının ihlalden *ötürü* mağdur olduklarını iddia edemezler (çevre ile ilgili bir dava için bkz. [Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri/Türkiye](#), §§ 114-116).

34. Ancak herkes, davranışlarını değiştirmesi veya kovuşturmayaya uğrama risklerini azaltması gerekiyorsa yahut söz konusu mevzuattan doğrudan etkilenme riski altında bulunan bir topluluğa mensup ise, bireysel bir uygulama tedbiri söz konusu olmaksızın belirli bir kanunun haklarını ihlal ettiğini iddia edebilir ([a.g.k.](#), § 34; [Tănase/Moldova](#) [BD], § 104; [Michaud/Fransa](#), §§ 51-52; [Sejdić ve Finci/Bosna Hersek](#) [BD], § 28).

e. Mağdur Sifatının Kaybı

35. İddia konusu tüm Sözleşme ihlallerini gidermek öncelikli olarak ulusal makamların görevidir. Dolayısıyla, başvuru konusunun iddia edilen ihlalin mağduru olduğunu ileri sürüp süremeyeceği meselesi Mahkeme önündeki yargılamaların tüm aşamalarında önem taşımaktadır ([Scordino/İtalya \(no. 1\)](#) [BD], § 179). Bu açıdan, başvuru yargılamalar boyunca mağdur sıfatını haiz olduğunu kanıtlayabilmek durumundadır ([Bourdov/Rusya](#), § 30; [Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya](#) [BD], § 80).

36. Bir kişinin iddia edilen Sözleşme ihlalinin mağdur olduğunu halen ileri sürüp süremeyeceği meselesi esasen Mahkemenin kişinin durumu hakkında geriye dönük (*ex post facto*) inceleme yapmasını gerektirmektedir ([a.g.k.](#), § 82).

37. Yerel makamlar Sözleşme ihlalinin açıkça veya esasen kabul etmediği ve ardından da ihlalin telafisini sağlamadığı müddetçe, başvuru lehine bir karar veya tedbir başvuru konusunu Sözleşme'nin 34. maddesi doğrultusunda "mağdur" sıfatından yoksun bırakmak için yeterli olmayacaktır ([Scordino/İtalya \(no. 1\)](#) [BD], § 180; [Gäfgen/Almanya](#) [BD], § 115; [Nada/İsviçre](#) [BD], § 128). Ancak bu koşullar yerine getirildiği takdirde Sözleşme'nin koruma mekanizmasının ikincil niteliği bir başvurunun incelenmesine mani olabilir ([Jensen ve Rasmussen/Danimarka](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Albayrak/Türkiye](#), § 32).

38. Başvuru konusunun haklarının ihlal edildiğinin yetkili makamlarca açıkça veya esasen kabul edilmemesi halinde, başvuru konusunun bir miktar tazminat almış olsa dahi ([Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya](#) [BD], § 88), mağdur sıfatına sahip olmaya devam eder ([Albayrak/Türkiye](#), § 33; [Jensen/Danimarka](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

39. Ayrıca, sağlanan telafi uygun ve yeterli olmalıdır. Telifinin uygun ve yeterli olup olmadığı, başta söz konusu Sözleşme ihlalinin niteliği olmak üzere davanın tüm koşullarına bağlıdır ([Gäfgen/Almanya](#) [BD], § 116; [Bivolaru/Romanya \(No. 2\)](#), § 170).

40. Örneğin bir kişi, beraatine veya devam edilmemesine karar verilmiş olan yargılamalar sırasında meydana geldiğini ileri sürdüğü Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkının ihlali dolayısıyla mağdur olduğunu iddia edemez ([Oleksy/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Koç ve Tambaş/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Bouglame/Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)), ancak söz konusu yargılamaların uzunluğundan şikâyetçi olabilir ([Osmanov ve Husseinov/Bulgaristan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Öte yandan, Sözleşme'nin 10. maddesine dayandırılan şikâyetler bakımından beraat kararı verilmiş olması mağdur sıfatının ortadan kalkması için yeterli olmayabilir ([Döner ve Diğerleri/Türkiye](#), § 89). Yargılamanın aşırı uzun sürmesi nedeniyle ulusal bir ceza mahkemesi tarafından daha hafif bir cezanın verilmesi, ceza indiriminin açık ve ölçülebilir olması kaydıyla, söz konusu yargılamaya ilişkin yakınılan gecikmelerin (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası) uygun şekilde kabulü ve yeterli şekilde telafisi sayılabilir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlaline yol açan aşırı uzun tutukluluk süresi nedeniyle cezanın azaltılması da bir kişinin mağdur statüsünün ortadan kalkması bakımından dikkate alınabilir ([Ščensnovičius/Litvanya](#), §§ 88-93; karşılaştırınız [Malkov/Estonya](#), §§ 40-41).

41. Diğer durumlarda bir bireyin mağdur sıfatına sahip olup olmadığı, ulusal mahkemeler tarafından hükmedilen tazminatın miktarına ve tazminata hükmedilmesine götüren hukuk yolunun (süresi de dahil olmak üzere)

etkililiğine bağlı olabilir (*Normann/Danimarka* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], § 202; ayrıca bkz. *Jensen ve Rasmussen/Danimarka* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Birçok kişiyi temsil eden bir derneğe ödenmesine hükmedilen tazminatın yeterliliğiyle ilgili olarak bkz. *Društvo za varstvo upnikov/Slovenya* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 48-64.

42. Diğer özel durumlar için bkz. *Arat/Türkiye*, § 47 (6. madde); *Constantinescu/Romanya*, §§ 40-44 (6. ve 10. madde); *Guisset/Fransa*, §§ 66-70 (6. madde); *Chevrol/Fransa*, §§ 30 ve sonraki paragraflar (6. madde); *Kerman/Türkiye*, § 106 (6. madde); *Moskovets/Rusya*, § 50 (5. madde); *Bivolaru/Romanya (No. 2)*, §§ 168-175 (8. madde); *Moon/Fransa*, §§ 29 ve sonraki paragraflar (1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi); *D.J. ve A.-K. R./Romanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 77 ve sonraki paragraflar (4 No'lu Protokol'ün 2. maddesi) ve *Serguei Zolotukhin/Rusya* [BD], § 115 (7 No'lu Protokol'ün 4. maddesi); *Dalban/Romanya* [BD], § 44 (10. madde); *Güneş/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar) (10. madde); *Çölgeçen ve Diğerleri/Türkiye* §§ 39-40, (1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi).

43. Bir tüzel kişinin Sözleşme yargılaması sırasında iflasını ilan etmesi muhakkak mağdur statüsünün kaybına yol açmamaktadır (*Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], § 94). Feshedilen bir şirketle ilgili olarak hissedarlarının bu şirket adına başvuruda bulunmaya istekli olduklarını belirtmeleri halinde de aynı şey geçerlidir (1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi açısından vergilendirmeye ilişkin bir ihtilaf konusu için bkz. *Euromak Metal Doo/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, §§ 32-33).

44. Başvurucunun mağdur sıfatını veya dava hakkını (locus standi) kaybetmesi sebebiyle bir davanın kayıttan düşürülmesine karar verilebilir. Kabul edilebilirlik kararından sonra davanın ulusal düzeyde çözülmesine ilişkin olarak bkz. *Ohlen/Danimarka* (kayıttan düşürülme); Mahkeme tarafından incelenmekte olduğu sırada başvurunun konusunu oluşturan hakların devriyle ilgili bir anlaşma yapılmış olmasına ilişkin olarak bkz. *Dimitrescu/Romanya*, §§ 33-34.

45. Mahkeme ayrıca, başvurunun yapılmasından sonra meydana gelen olaylar ışığında, başvurucunun “mağduriyetinin” devam ettiğini iddia etmesi mümkün olsun veya olmasın (*Pisano/İtalya* (kayıttan düşürülme) [BD], § 39), hatta mağdur sıfatına sahip olduğu iddiasının devam edip edemeyeceğine bakılmaksızın, Sözleşme'nin 37. maddesindeki bir veya birden fazla gerekçeyle davanın kayıttan düşürülmesinin gerekli olup olmadığını incelemektedir. Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etme kararı verilmesinin ardından (*El Majjaoui ve Stichting Touba Moskee/Hollanda* (kayıttan düşürülme) [BD], §§ 28-35), başvurunun kabul edilebilir olduğunun beyan edilmesinden sonra (*Chevanova/Letonya* (kayıttan düşürülme) [BD], §§ 44 ve sonraki paragraflar) ve Daire kararından sonra (*Syssoyeva ve Diğerleri/Letonya* (kayıttan düşürülme) [BD], § 96) meydana gelen gelişmeler nedeniyle davanın düşürülmesi kararları incelenebilir.

f. Mağdurun Ölümü

46. Ölmeden önce asıl başvuru tarafından yapılan bir başvuruya, yargılamaları takip etmeyi istediklerini ifade eden mirasçılar veya aile fertleri tarafından, davada yeterli menfaatleri olması koşuluyla prensipte devam edilebilir (*Hristozov ve Diğerleri/Bulgaristan*, § 71; *Malhous/Çek Cumhuriyeti* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD]; *Ergezen/Türkiye*, § 30).

47. Ancak başvuru yapmanın esnasında ölmesi ve başvuruyu devam ettirmek isteyen kimsenin bulunmaması ya da bu türden bir istekte bulunan kişilerin başvuru yapmanın mirasçısı ya da yeterince yakın akrabası olmaması ve başvuruyu devam ettirmekte başka herhangi bir meşru menfaatleri bulunduğunu ortaya koymaması halinde Mahkeme başvuruyu kayıttan düşürür (*Léger/Fransa* (kayıttan düşürülme) [BD], § 50; *Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya* [BD], § 57; *Burlya ve Diğerleri/Ukrayna*, §§ 70-75). Öte yandan Mahkemenin Sözleşme ve Protokollerde tanımlanan insan haklarına saygı gereği davanın incelenmeye devam etmesinin icabına karar verdiği oldukça istisnai durumlarda dava kayıttan düşürülmez (*Karner/Avusturya*, §§ 25 ve sonraki paragraflar).

48. Örneğin bkz. *Raimondo/İtalya*, § 2; *Stojkovic/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, § 25 (dul eş ve çocuklar); *X/Fransa*, § 26 (ebeveynler); *Malhous/Çek Cumhuriyeti* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD]

(yeğen ve potansiyel mirasçı); [Velikova/Bulgaristan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Ivko/Rusya](#), §§ 64-70 ve [Delecolle/Fransa](#), §§ 39-44 (evli olmayan veya filii (de facto) partner); karşılaştırınız (aksi yönde bir karar için) [Thévenon/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) (müteveffa ile akrabalığı bulunmayan, atanmış mirasçı); [Léger/Fransa](#) (kayıttan düşürülme) [BD], §§ 50-51 (yeğen).

4. Temsil Edilme

49. Başvurucular, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 36. maddesinin 1. fıkrasında öngörüldüğü üzere kendisi başvuruda bulunmak yerine bir temsilci aracılığıyla hareket etmeye karar verirlerse, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45. maddesinin 3. fıkrası, başvuru tarafından usulüne uygun olarak imzalanmış yazılı bir yetki belgesinin sunulmasını gerektirmektedir. Temsilcilerin, Mahkeme huzurunda adına hareket edecekleri ve Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda mağdur olduğu iddia edilen kişiden özel ve açık bir talimat aldıklarını göstermeleri esastır ([Post/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 102). Yetki belgesinin geçerliliği konusunda bkz. [Aliev/Gürcistan](#), §§ 44-49, bir başvurunun gerçekliği konusunda bkz. [Velikova/Bulgaristan](#), §§ 48-52.

50. Ancak, Sözleşme'nin 2, 3 ve 8. maddelerinin ihlali dolayısıyla mağdur olduğu iddia edilen kişiler ulusal yetkililerin elinde bulunduğu; mağdurların yaş, cinsiyet veya maluliyetleri dolayısıyla Mahkemeye şikâyette bulunamayan savunmasız kişiler olduğu dikkate alındığında ve ayrıca başvuruda bulunan kişi ile mağdur arasındaki bağlantılar da gereğince göz önünde bulundurulduğunda, bu şahıslar açısından farklı değerlendirmeler gündeme gelebilir. Bu tür durumlarda, mağdur(lar) adına başka kişiler tarafından yapılan başvurular, geçerli bir yetki belgesi sunulmamış olsa dahi kabul edilebilir ilan edilmiştir ([Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 103; [Lambert ve Diğerleri/Fransa](#) [BD], §§ 91-92). Örneğin bkz. şikâyetlerin kötü muameleye maruz kalan erkek kardeşi adına başvuru tarafından yapıldığı [İlhan/Türkiye](#) [BD], § 55; bir kocanın, karısının jinekolojik muayene olmak zorunda bırakılmasından ötürü şikâyetçi olduğu [Y.F./Türkiye](#), § 29; kayyum tarafından atandığı yerel yargılamalarda temsil ettiği çocuklar adına bir avukatın şikâyette bulunduğu [S.P., D.P. ve A.T./Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı. Aksi yönde bir karar için bkz. Mahkemenin yapay beslenmesine ve sıvı yüklenmesine karar verilmesi hakkında isteklerini ifade edebilecek durumda olmayan doğrudan mağdurun, ebeveynlerinin söz konusu mağdur adına ileri sürdükleri Sözleşme'nin 2, 3 ve 8. maddelerine ilişkin şikâyetleri bildirmek için aranan sıfatı haiz olmadıklarına karar verdiği [Lambert ve Diğerleri/Fransa](#) [BD], § 105 ve doğrudan mağdurun asla düşüncesini ifade edemeyecek ve bağımsız olarak yaşamayacak bir çocuk olması sebebiyle [Lambert ve Diğerleri](#) davasından ayrılan, Mahkemenin doğrudan mağdurun ebeveynlerinin Sözleşme'nin 2. ve 5. maddesi açısından şikâyetlerini mağdur adına ileri sürüp süremeyeceklerini incelediği [Gard ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); Mahkeme, başvurucuların bu şikâyetleri kendi adlarına da ileri sürmüş olmaları sebebiyle henüz bu davayla ilgili nihai kararını vermiş değildir.

51. Mahkeme, bazı istisnai koşullarda, bir derneğin yetki belgesi bulunmasa bile ve mağdurun, Sözleşme'ye dayalı başvurunun yapıldığı tarihten önce ölmüş olması durumunda mağdurun temsilcisi sıfatıyla başvuruda bulunmasının kabul edilebileceğini tespit etmiştir ([Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 112). Mahkeme, bu türden bir durumda aksi yönde karar vermenin, Sözleşme'nin ihlal edildiğine ilişkin ciddi iddiaların, davalı Devletin Sözleşme'den doğan yükümlülüğünü yerine getirme riskiyle birlikte, uluslararası düzeyde incelenmesine mani olmak anlamına geleceğine hükmetmiştir ([Ionel Garcea adına Romanya İnsan Haklarını Savunma Derneği – Helsinki Komitesi/Romanya](#), § 42; [Kondrulin/Rusya](#), § 31). Devletin, ciddi zihinsel engellere sahip olan ve HIV virüsü taşıyan genç bir adama uygun tedaviyi sağlamamasıyla ilgili [Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD] davasında, Mahkeme, başvuru derneğin yetki belgesinin olmamasına rağmen ilgili kişi adına başvuruda bulunabileceğini şu gerekçelerle kabul etmiştir: Ciddi düzeyde zihinsel engelli olan Valentin Câmpeanu'nun savunmasız konumu, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesine ilişkin iddiaların vahameti, genç adam adına Mahkeme önünde dava açabilecek yasal vasi veya temsilcinin bulunmaması, derneğin genç adamla arasındaki ilişki ve genç adamın ölümünden sonra derneğin ilgili adına dava açma ehliyetinin tanındığı ulusal yargılamaya katılımı (§§ 104-111).

52. Buna karşın Mahkeme, [Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) davasında, zihinsel engelli çocukları barındıran yurtlarda yaşamını yitiren bazı çocukları savunan başvuru derneğinin, söz konusu çocuklarla ölümlerinden önce hiçbir ilişkisi olmadığı ve iç hukukta yürütülen yargılama kapsamında resmi statüye sahip olmadığı gerekçesiyle, dava açma yetkisi bulunmadığına karar vermiştir (§ 59); ayrıca Mahkeme, [Nencheva ve Diğerleri/Bulgaristan](#) davasında da, başvuru derneğinin doğrudan mağdurlar adına yapmış olduğu bir başvuruda, başvuru derneğinin ulusal mahkemeler önünde dava açmadığı, ihtilaf konusu olayların faaliyetleriyle ilgili herhangi bir sonuç doğurmaması dolayısıyla, amaçları doğrultusunda çalışmaya devam edebileceği kanaatine vararak, mağdur sıfatı bulunmadığına karar vermiştir (bkz. [a.g.k.](#), § 93).

B. Bireysel Başvuru Hakkını Kullanma Özgürlüğü

Sözleşme'nin 34. maddesi – Bireysel başvurular

“(…) Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın (bireysel başvuru hakkının) etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Başvuru hakkının kullanımına engel olma (34)

53. Mahkemeye başvurma hakkı mutlak olup hiçbir engel tanımamaktadır. Bu ilke, Sözleşme organlarıyla haberleşme özgürlüğüne işaret eder (Tutukluluk sırasında haberleşme konusunda bkz. [Peers/Yunanistan](#), § 84; [Kornakovs/Letonya](#), §§ 157 ve sonraki paragraflar). Bu bağlamda ayrıca bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargılamalarına katılan kişilerle ilgili 1996 tarihli Avrupa Anlaşması ([STCE No. 161](#)).

54. Ulusal makamlar, şikâyetlerini geri çekmeleri veya değiştirmeleri için başvuru sahiplerine her türlü baskıdan kaçınmak zorundadır. Mahkemeye göre “baskı” terimi, başvuru sahiplerini, potansiyel başvuru sahiplerini, ailelerini veya kanuni temsilcilerini doğrudan zorlama ve açıkça korkutma eylemleri biçiminde olabileceği gibi, uygunsuz dolaylı eylemler veya temaslar biçiminde de olabilir ([Mamatkulov ve Askarov/Türkiye](#) [BD], § 102).

Bireysel başvuru hakkının kullanılması üzerindeki caydırıcı etki Mahkemenin inceleme alanına girer ([Colibaba/Moldova](#), § 68). Mahkeme bazı koşullar altında, başvuru sahibinin bireysel başvuruda bulunma hakkını etkin bir şekilde kullanmasına engel olma anlamına gelen bir korkutma fiiline maruz bırakılıp bırakılmadığı konusunu resen gündeme getirebilir ([Lopata/Rusya](#), § 147).

Başvuru sahibinin savunmasızlığı ve yetkililerin başvuru sahibini etkileme riski de dikkate alınmalıdır ([Iambor/Romanya \(no. 1\)](#), § 212). Özellikle tutuklu bulunan, dış dünyayla veya aileleriyle temasları kısıtlanmış başvuru sahipleri, savunmasız durumda bulunması muhtemel kişilerdir ([Cotley/Romanya](#), § 71).

55. Kayda değer bazı örnekler şunlardır:

- yetkililer tarafından başvuruya ilişkin sorgulanma ([Akdivar ve Diğerleri/Türkiye](#), § 105; [Tanrıku/Türkiye](#) [BD], § 131);
- başvuru sahibinin avukatına ceza davası açma tehdidi ([Kurt/Türkiye](#), §§ 159-165); yerel yargılamalarda yetkililerin başvuru sahibinin avukatını şikâyet etmeleri ([McShane/Birleşik Krallık](#), § 151); başvuru sahibinin avukatları hakkında disiplin tedbirleri ve başkaca tedbirler alınması ([Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya](#), §§ 929-933);
- polisin başvuru sahibinin avukatını ve tercümanını adil tazmin talebi konusunda sorgulaması ([Fedotova/Rusya](#), §§ 49-51); Hükümetin temsilcisi tarafından araştırma yapılması talimatı verilmesi ([Riabov/Rusya](#), §§ 53-65);

- başvuruçunun avukatı ve doktoruyla görüştürülmemesi ([Boicenco/Moldova](#), §§ 158-159);
- başvuruçucu ile avukatı arasında görüşme odasında yapılan konuşmaların gizliliğine saygı gösterilmemesi ([Oferta Plus SRL/Moldova](#), § 156);
- cezaevi yetkilileri tarafından tehdit edilme ([Petra/Romanya](#), § 44);
- iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle cezaevi yetkililerinin başvuruçuyu Mahkemeye iletmeme-leri ([Nurmagomedov/Rusya](#), § 61);
- tutukluluk koşullarıyla ilgili olarak, Mahkemenin önünde bulunan bir davada bir tanığa baskı yapılması ([Novinski/Rusya](#), §§ 119 ve sonraki paragraflar);
- cezaevi yetkililerinin hükümlüye yazışma için kağıt-kalem temin etme ve Mahkemeye başvuru yapabilmesi için gerekli belgeleri verme konusundaki haksız ihmal ve gecikmeleri ve ayrıca caydırıcı sözler söylemeleri ([Gagiu/Romanya](#), §§ 94 ve sonraki paragraflar);
- yetkililerin hükümlü başvuruçunun Mahkemeye başvuru yapabilmesi için gerekli belgelerin kopyalarını kendisine vermemeleri ([Naydyon/Ukrayna](#), § 68; [Vasiliy Ivashchenko/Ukrayna](#), §§ 107-110);
- hükümlünün Mahkemeye başvurusuyla ilgili yeniden temini mümkün olmayan belgelerin cezaevi yetkilileri tarafından kaybedilmesi ([Buldakov/Rusya](#), §§ 48-50);
- yetkililerin Mahkeme önündeki bir davayla bağlantılı olarak başvuruçuya gözdağı vermesi ve baskı yapması ([Lopata/Rusya](#), §§ 154-160).

56. Davanın koşulları, bireysel başvuru hakkına yönelik iddia konusu müdahaleyi daha önemsiz kılabilir ([Si-sojeva ve Diğerleri/Letonya](#) (kayıttan düşürülme) [BD], §§ 118 ve sonraki paragraflar). Ayrıca bkz. Mahkemenin, bir mahkeme önündeki duruşmada ses kayıtlarının İsveç hukukuna uygun olarak, Mahkemeye başvuru için altı aylık süre dolmadan imha edilmiş olmasının başvuruçuyu başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmaktan alıkoymadığına karar verdiği [Holland/İsveç](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar). Bkz. Mahkemenin, bedensel engelli bir başvuruçunun kamu hizmetlerine erişebilmesini sağlayan özel imkânların bulunmayışının, başvuruçunun başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmasını engellemediği kanaatine vardığı [Farcaş/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); Mahkemenin hükümlünün Mahkemeye göndereceği yazıların posta ücretinin ödenmesinin cezaevi idaresi tarafından reddedilmesinin başvuruçuyu başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmaktan alıkoymadığını değerlendirdiği [Yepishin/Rusya](#), §§ 73-77.

Davalı Devletin Yükümlülükleri

a. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi

57. Mahkeme, İç Tüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca ihtiyati tedbire hükmedebilir ([Mamatkulov ve Askarov/Türkiye](#) [BD], §§ 99-129). Bir Sözleşmecî Devletin yetkililerinin, Mahkemenin hükmettiği tedbire riayet etmek üzere atılması gereken bütün adımları atmaması halinde Sözleşme'nin 34. maddesi ihlal edilmiş olur ([Paladi/Moldova](#) [BD], §§ 87-92).

58. Davalı Hükümetin, geçici tedbire riayet ettiğini ve istisnai durumlarda, tedbire uyulmamasına neden olan nesnel bir engel bulunduğunu ve Hükümetin bu engeli aşmak ve Mahkemeyi durumdan haberdar etmek üzere tüm makul adımları attığını ortaya koyabilmesi gerekmektedir (Örneğin bkz. [A.N.H./Finlandiya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 27).

59. Bazı örnekler:

- İç Tüzük'ün 39. maddesine göre alınan geçici tedbirin tutulmakta olan bir sığınmacı ile bir avukat arasında zamanında görüşme yaptırılmasını gerektirdiği halde, görüşmenin yaptırılmaması ([D.B./Türkiye](#), § 67);
- geçici tedbire aykırı olarak, alıkonulan kişilerin Iraklı yetkililere teslim edilmeleri ([Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık](#), §§ 162-165);
- geçici tedbire aykırı olarak, birinci başvuruçunun sınır dışı edilmesi ([Kamaliyevy/Rusya](#), §§ 75-79).

- 8. madde açısından belirtilen geçici tedbire kasıtsız, ancak telafisi mümkün şekilde uyulmaması ([Hamidovic/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- hükümlünün bir uzman tıp merkezine yatırılmasını gerektiren geçici tedbire uyulmaması ([Makharadze ve Sikharulidze/Gürcistan](#), §§ 100-105);
- iade edilme işleminin yapılması halinde işkenceye maruz kalma konusunda gerçek bir risk bulunduğu gerekçesiyle Mahkeme tarafından belirtilen geçici tedbire uyulmaması ([Mannai/İtalya](#), §§ 54-57; [Labsi/Slovakya](#), §§ 149-151);
- Özbekistan’da kötü muameleye maruz kalma riskiyle karşı karşıya olan ve hakkında geçerli bir geçici tedbir bulunan kişinin gizlice nakledilmesi ([Abdulkhakov/Rusya](#), §§ 226-231);
- Kötü muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya olan kişinin zorla Tacikistan’a nakledilmesi ve geçici tedbirlerin uygulanmaması ([Savriiddin Dzhurayev/Rusya](#), §§ 218-219; ayrıca bkz. Rus yetkililerin gözetimleri altındaki Tacikistan vatandaşının geçici tedbire aykırı olarak Tacikistan’a zorla geri göndermeye karşı korumamaları ([Nizomkhon Dzhurayev/Rusya](#), §§ 157-159).
- başvurunun Mahkemeden geçici tedbir talep etmesini kasıtlı olarak zorlaştıracak bir durumun yaratıldığı koşullarda sınır dışı hazırlığı yapılması ([M.A./Fransa](#), § 70).

60. Geçici tedbir kararını iptal etmesi için Mahkemeyi ikna edebilecek belgelerin elinde bulunduğunu düşünen bir Devletin, Mahkemeyi söz konusu belgelerden haberdar etmesi gerekmektedir birlikte, geçici tedbire uyulup uyulmadığını değerlendirmek Mahkemenin görevidir ([Paladi/Moldova](#) [BD], §§ 90-92; [Olaechea Cahuas/İspanya](#), § 70; [Groni/Arnavutluk](#), §§ 181 ve sonraki paragraflar).

Mahkeme İç Tüzüğü’nün 39. maddesinin uygulanması yönünde bir talepte bulunmuş olması, Devleti bir suçlunun iadesine yönelik kararın yürütülmesini durdurmaya zorlamak için tek başına yeterli değildir ([Al-Mo-ayad/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 122 ve sonraki paragraflar; ayrıca, davalı Devletin Mahkeme ile iyi niyetle işbirliği yapma yükümlülüğünü inceleyiniz).

b. Olayların Tespiti

61. Olayları tespit etme görevi Mahkemenin olmakla birlikte, gerekli tüm bilgileri Mahkemeye sağlamak suretiyle aktif yardımda bulunmak da tarafların görevidir. Delil aranırken tarafların gösterdiği tutum dikkate alınabilir ([İrlanda/Birleşik Krallık](#), § 161).

62. Mahkeme, belirli türden başvurulara ilişkin yargılamaların tüm davalarda, bir iddiada bulunan kişinin söz konusu iddiayı kanıtlaması gerektiği ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasını gerektirmediğine ve Sözleşme’nin 34. maddesi kapsamında tesis edilen bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işleyebilmesi için Devletlerin başvuruların düzgün ve etkin bir şekilde incelenmesini mümkün kılmak üzere gerekli tüm kolaylıkları sağlamasının son derece önemli olduğuna hükmetmiştir ([Bazorkina/Rusya](#), § 170; [Tahsin Acar/Türkiye](#) [BD], § 253). Bu yükümlülük, ister delil toplamaya yönelik bir soruşturma yürütmek, ister başvuruların incelenmesine ilişkin genel görevleri yerine getirmek olsun, Sözleşmeciler Devletlerin Mahkemeye gerekli tüm kolaylıkları sağlamasını gerektirmektedir. Hükümetin elinde bulunan bilgileri tatmin edici bir açıklama yapmaya gerek duymadan sunmaması, başvurunun iddialarının dayanaklı olduğuna ilişkin çıkarımlarda bulunulmasına yol açabileceği gibi, davalı Devletin Sözleşme’nin 38. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine riayet etme seviyesine de olumsuz şekilde yansiyabilir ([a.g.k.](#), § 254; [Imakayeva/Rusya](#), § 200; [Janowiec ve Diğerleri/Rusya](#) [BD], § 202).

63. Mahkeme tarafından talep edilen delilleri sağlama yükümlülüğü, ister başvurunun Hükümete ilk tebliği sırasında, ister yargılamalardaki sonraki aşamalarda olsun, bu türden bir talebin açık ve kesin bir şekilde belirtildiği andan itibaren davalı Hükümet açısından bağlayıcı olmaktadır ([a.g.k.](#), § 203; [Enukidze ve Girgvliani/Gürcistan](#), § 295; [Bekirski/Bulgaristan](#), §§ 111-113). Mahkemenin bu yönde bir talimat vermiş olması durumunda talep edilen belgelerin tamamının sunulması ve eksik olan tüm unsurlar için tam bir açıklamada bulunulması temel bir koşuldur ([Janowiec ve Diğerleri/Rusya](#) [BD], § 203). Ek olarak, açıklaması olmayan önemli bir gecikme yaşanmasının, Mahkemenin davalı Devletin açıklamalarının ikna edici olmadığına karar

vermesine yol açabilecek olması nedeniyle, talep edilen tüm belgelerin hızlı bir şekilde ve her hâlükârda Mahkeme tarafından belirlenen mühlet içerisinde ibraz edilmesi gerekmektedir (*a.g.k.*).

64. Mahkeme geçmişte, davalı Hükümetin kendisinden talep edilen belgeleri ibraz etmeyi reddetmesine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmadığı (örneğin bkz. *Maslova ve Nalbandov/Rusya*, §§ 128-129) veya Mahkemenin incelemesi için asıl belgeyi ibraz etmeyi reddedip, belgenin eksik veya tahrif edilmiş nüshalarını gönderdiği (örneğin bkz. *Trubnikov/Rusya*, §§ 50-57) hallerde, davalı Hükümetin 38. maddenin koşullarına riayet etmediğine hükmetmiştir.

65. Hükümetin talep edilen belgeleri ibraz etmeme gerekçesi olarak gizlilik veya güvenlik hususlarını ileri sürmesi halinde Mahkemenin, söz konusu belgelerin sır veya gizli sayılması için makul ve sağlam gerekçeler bulunduğundan emin olması gerekmektedir (*Janowiec ve Diğerleri/Rusya* [BD], § 205). Gizli bir raporun Mahkemeye tebliğ edilmemesine ilişkin olarak bkz. *a.g.k.*, §§ 207 ve sonraki paragraflar; *Nolan ve K./Rusya*, §§ 56 ve sonraki paragraflar).

Sözleşme'nin 34. maddesi ile 38. maddesi arasındaki ilişki konusunda bkz. *Bazorkina/Rusya*, §§ 170 ve sonraki paragraflar ve § 175. Bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde işlemlerini sağlamak üzere tasarlanmış olan 34. madde bir tür genel hüküm (lex generalis) olduğu halde, 38. madde özel olarak Devletlerin Mahkemeyle işbirliği yapmasını gerektirmektedir.

c. Soruşturma

66. Davalı Devletten ayrıca, soruşturmalar için kolaylık sağlaması da beklenir, zira başvuruların etkili bir şekilde incelenmesi için “gerekli kolaylıkları” sağlamak Devletin görevi olduğundan, davalı Devletten soruşturmalara gerekli yardımı sunması da beklenir (*Çakıcı/Türkiye* [BD], § 76). Bilgi toplamak üzere yapılan bir soruşturmayı engellemek, Sözleşme'nin 38. maddesine yönelik ihlal teşkil eder (*Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya*, § 504).

I USULE İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ

A. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesi

Madde 35 § 1 — Kabul Edilebilirlik Kriterleri

“1. Mahkemeye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra (...) başvurulabilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi (35-1) – İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi İlkesinin Askıya Alınması (35-1) – Etkin İç Hukuk Yolları (35-1)

67. İç hukuk yollarının tüketilmesi koşulu, Sözleşme'nin 35. maddesinin metninin bizzat işaret ettiği üzere, uluslararası hukukun genel kabul gören bir kuralıdır. İç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğü, Uluslararası Adalet Divanı içtihadında (örneğin bkz. 21 Mart 1959 tarihli *Interhandel* (İsviçre/Amerika Birleşik Devletleri) davası) kabul edildiği üzere, uluslararası teamül hukukunun bir parçasıdır. Bu kural, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (Madde 41(1)(c)) ve bu Sözleşme'nin İhtiyari (Madde 2 ve 5(2)(b)), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 46) ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı (Madde 50 ve 56(5)) gibi başka uluslararası insan hakları antlaşmalarında da yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika* kararında kaydettiği üzere (§ 55), devlet, iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralından faydalanmaktan feragat edebilir; bu konuda uzun zamandan beri yerleşik bir uluslararası uygulama bulunmaktadır.

68. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin insan haklarını koruyan ulusal sistemlere ikincil bir koruma sistemi oluşturması amaçlanmıştır ve iç hukukun Sözleşme'ye uygunluğu konusundaki meseleleri karara bağlama fırsatına öncelikle ulusal mahkemelerin sahip olması münasiptir (*A, B ve C/İrlanda* [BD], § 142). Yine de sonra Strazburg'a bir başvuru yapılacak olursa, Mahkeme, ülkelerin temel kuvvetleriyle doğrudan ve sürekli irtibat halinde bulunan ulusal mahkemelerin görüşlerinden yararlanmalıdır (*Burden/Birleşik Krallık* [BD], § 42).

69. Sözleşme'nin 35(1). maddesi sadece iç hukuk yollarına ilişkin olup; uluslararası kuruluşlar çerçevesindeki hukuk yollarının tüketilmesini gerektirmemektedir. Aksine, başvuru davasını diğer bir uluslararası sorun veya çözüm merciiine sunmuş olması halinde, başvuru Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesi uyarınca reddedilebilir (bkz. başlık I.D). Bununla birlikte, ikincillik ilkesi, ulusal mahkeme hakiminin meseleyi bekletici sorun yaparak Avrupa Birliği Adalet Divanına (ABAD) başvurduğu davalar kapsamında iç hukuk yollarının tüketilmesini gerektirebilir (ABAD tarafından bekletici bir sorun olduğuna dair verilen kararın, 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ihlalinin iddia konusu yapıldığı derdest bir davaya uygulanacak kriterlerle ilgili olarak *Laurus Invest Hungary KFT ve Diğerleri/Macaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 42). Belirli bir organın ulusal mı yoksa uluslararası nitelikte bir organ mı olduğu hususunu, organın hukuki niteliği, kurucu belgesi, yetkileri ve varsa mevcut hukuk sistemindeki yeri ve finansmanı gibi ilgili bütün faktörleri göz önünde tutarak karara bağlamak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin görevidir (*Jeličić/Bosna Hersek* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Peraldi/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

1. Kuralın Amacı

70. İç hukuk yollarını tüketme kuralının altında yatan mantık, başta ulusal mahkemeler olmak üzere ulusal makamlara, iddia konusu Sözleşme ihlallerini önleme veya düzeltme imkânı vermektir. Bu kural, Sözleşme'deki hakların ihlali bakımından iç hukuk tarafından etkili bir hukuk yolu sağlanacağına dair 13. maddede öngörülen varsayıma dayanır. Aynı zamanda Sözleşme mekanizmasının ikincillik niteliğinin de önemli bir veçhesini oluşturur (*Selmouni/Fransa* [BD], § 74; *Kudla/Polonya* [BD], § 152; *Andrášik ve Diğerleri/Slovakya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Söz konusu varsayım, Sözleşme hükümlerinin ulusal hukukta içselleştirilmiş olup olmadığına bakılmaksızın uygulanır (*Eberhard ve M./Slovenya*). Mahkeme yakın tarihli bir kararında, iç hukuk yollarını tüketme kuralının Sözleşme'nin içerdiği koruma sisteminin işleyişi açısından ayrılmaz bir unsur olduğunu ve bunun temel bir ilke olduğunu vurgulamıştır (*Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 69 ve 97; *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 69).

2. Kuralın Uygulanması

a. Esneklik

71. İç hukuk yollarını tüketme kuralı, katı bir kuraldan ziyade altın bir kural olarak tanımlanabilir. Komisyon ve Mahkeme, bu kuralın insan haklarını koruma bağlamında dile getirildiğini göz önünde bulundurarak, aşırı şekilde şikâyetlikten uzak ve belirli bir esneklikle uygulanmasının gerekli olduğunu sık sık vurgulamışlardır (*Ringeisen/Avusturya*, § 89; *Lehtinen/Finlandiya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Gherghina/Romanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 87). İç hukuk yollarını tüketme kuralı mutlak olmadığı gibi, otomatik olarak uygulanabilir bir kural da değildir (*Kozacıoğlu/Türkiye* [BD], § 40). Örneğin Mahkeme, bir ülkenin en yüksek mahkemesinin dahi başvurucuları kullanmaya mecbur tutmadığı bir iç hukuk yolunun kullanılmasını istemenin gereksiz bir aşırı şekilde şikâyetlik olacağına karar vermiştir (*D.H. ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti* [BD], § 116-118). Mahkeme, bir davada başvurucuların beyanlarını sunmak için “telaşa” düşmüş olduklarını vurgulayarak, cevap vermeleri için kendilerine çok kısa bir süre tanınmış olmasını dikkate almıştır (*Financial Times Ltd. ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, §§ 43-44). Ancak, özellikle hukuki netlik ve kesinlik ile ilgili meselelerin söz konusu edildiği hallerde, mevcut hukuk yollarına iç hukuktaki usullere göre başvurmak ve ulusal hukukta öngörülen formalitelere uymak büyük önem taşımaktadır (*Saghinadze ve Diğerleri/Gürcistan*, §§ 83-84).

72. İlke olarak, -daha geniş sayıda bir topluluğun menfaatlerini savunma şekli olarak iç hukukta açıkça öngörülmüş- bir sivil toplum kuruluşunun kamu yararını gözeterek açtığı davanın iç hukuk yollarını tüketme yöntemlerinden biri olarak kabul edilmesi makul karşılanacaktır, ancak böyle bir davanın, bireysel bir başvurucunun, kendi kişisel durumuna ve özel şikâyetlerine tam olarak uymaması durumunda, söz konusu dava, başvurucunun iç hukukta kendi davasını başlatmasına engel olamaz (Roman çocuklara yönelik ayrımcılık iddiasıyla ilgili olarak *Kósa/Macaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar) , §§ 55-63).

b. İç Hukuk Kurallarına ve Sınırlara Riayet

73. Başvurucular iç hukukta uygulanabilir durumda olan kurallara ve usullere riayet etmek zorundadır; bunlara riayet etmemeleri halinde, başvuruları Sözleşme'nin 35. maddesindeki koşulu karşılamadığı gerekçesiyle reddedilebilir (*Ben Salah Adraoui ve Dhaim/İspanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Merger ve Cros/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *MPP Golub/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Agbovi/Almanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], §§ 72 ve 80). Başvurucunun yaptığı bir usul hatası nedeniyle başvurusunun reddedilmesi durumunda Sözleşme'nin 35(1). maddesine riayet edilmemiş olmaktadır (*Gäfgen/Almanya* [BD], § 143). Hükümetin, bir başvurucunun ulusal mevzuata (örneğin Anayasa Mahkemesine başvurmadan önce olağan hukuk yollarını tüketme gereği kuralı) riayet etmediğini ileri sürmesi durumunda, Mahkeme, bu kuralların mevzuattan veya yerleşik içtihattan doğan daha önceden var olan zorunlu yasal gereklilikleri ortaya koyduğundan emin olmalıdır (*Brincat ve Diğerleri/Malta*, § 69; *Pop-Ilić ve Diğerleri/Sırbistan*, § 42).

Bununla birlikte, temyiz mahkemesi kabul edilebilir olmadığına karar verdiği halde bir başvuruyu esaslan incelemiş ise, Sözleşme'nin 35(1). maddesine riayet edilmiş demektir (*Voggenreiter/Almanya*). Yetkili makam, iç hukukta öngörülen usulü uygulamamış olan başvuruçunun talebini özü itibarıyla incelemiş ise, yine aynı durum söz konusudur (*Vladimir Romanov/Rusya*, § 52). Hukuki gereklilikleri çok az karşılayacak şekilde, oldukça üstünkörü bir biçimde kaleme alınmış iddialar bakımından da, ulusal Mahkemenin kısa da olsa esas hakkında bir karar vermiş olması halinde aynı durum geçerli olur (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (no. 2)* [BD], §§ 43-45).

c. Birden Fazla Hukuk Yolunun Bulunması

74. Şayet potansiyel olarak birden fazla etkili hukuk yolu varsa, başvuruçunun bunlardan sadece bir tanesini kullanması gereklidir (*Moreira Barbosa/Portekiz* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Jeličić/Bosna Hersek* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Karakó/Macaristan*, § 14; *Aquilina/Malta* [BD], § 39). Gerçekten de bir hukuk yolu tüketilmiş ise, esasen aynı amacı taşıyan bir diğer hukuk yolunu tüketmek gerekli değildir (*Riad ve Idiab/Belçika*, § 84; *Kozacıoğlu/Türkiye* [BD], §§ 40 ve sonraki paragraflar; *Micallef/Malta* [BD], § 58; *Lagutin ve Diğerleri/Rusya*, § 75). Kendi davasına en uygun hukuk yolunu seçmek başvuruçuya düşer (*O'Keeffe/İrlanda* [BD], §§ 110-111). Özet olarak, eğer iç hukuk, hukukun farklı alanlarında birden fazla paralel hukuk yolu öngörmüş ise, Sözleşme'nin ihlal edildiği iddiası bakımından bu hukuk yollarından biri vasıtasıyla tazmin talebinde bulunan bir başvuruçunun esas itibarıyla aynı amaca sahip diğer hukuk yollarını kullanması zorunlu değildir (*Jasinskis/Letonya*, §§ 50 ve 53-54).

d. Şikâyetin Özü İtibarıyla İleri Sürülmüş Olması

75. Şikâyetin iç hukukta “en azından özü itibarıyla” ileri sürülmüş olması koşuluyla, Sözleşme'deki bir hakkın iç hukuktaki yargılamalar sırasında açıkça dile getirilmiş olması şart değildir (*Castells/İspanya*, § 32; *Ahmet Sadik/Yunanistan*, § 33; *Fressoz ve Roire/Fransa*, § 38; *Azinas/Kıbrıs* [BD], §§ 40-41; *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], §§ 72, 79 ve 81-82). Bu da, başvuruçunun Sözleşme hükümlerine dayanmamış olması halinde, öne sürdüğü ihlali ilk önce ulusal mahkemelerin telafi etmesine fırsat vermek üzere, aynı veya benzer iddiaları iç hukuka dayanarak ileri sürmüş olması gerektiği anlamına gelir (*Gäffgen/Almanya* [BD], §§ 142, 144 ve 146; *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], § 117; *Karapanagiotou ve Diğerleri/Yunanistan*, § 29; *Marić/Hırvatistan*, § 53; *Portu Juanenea ve Sarasola Yarzabal/İspanya*, §§ 62-63 ve en üst derece yargı merci önünde üstü örtülü olarak dahi ileri sürülmemiş bir şikâyetle ilgili olarak *Association Les témoins de Jéhovah/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 89-94; *Peacock/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 32-41). Gerektiği takdirde başvuruçunun, ihtilaf konusu tedbirin Sözleşme ile korunan bir hakkın ihlaline ilişkin şikâyetle ilgili olmayan gerekçelerle bozulmasıyla sonuçlanabilecek başka bir hukuk yolunu kullanması yeterli değildir. “Etkili hukuk yollarının” tüketildiği sonucuna varılabilmesi için Sözleşme'ye ilişkin şikâyetin, ulusal düzeyde de ileri sürülmüş olması gerekmektedir (*Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 75; *Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 90).

e. Varlık ve Uygunluk

76. Başvuruçular sadece, ilgili tarihte hem teoride hem de pratikte elverişli olan ve kendilerinin doğrudan başvurabilecekleri, yani başvuruçular için erişilebilir olan, şikâyetlerine dair telafi sağlayabilecek ve makul başarı olasılıkları sunan iç hukuk yollarını tüketmek zorundadır (*Sejdovic/İtalya* [BD], § 46; *Paksas/Litvanya* [BD], § 75; ayrıca bkz. *S.A.S./Fransa* [BD], § 61, bu davada Mahkeme, Sözleşme'nin 9. maddesinin ihlali özelinde, temyiz yolunun başarı olasılıkları hakkında hayli geniş değerlendirmelerde bulunmuştur).

77. Örneğin, yargılamaların yeniden başlatılması talebinde bulunmanın iç hukuk uyarınca gerçekten etkili bir hukuk yolu teşkil ettiğinin tespit edilmiş olduğu (*K.S. ve K.S. A.G./İsviçre*, (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Shibendra Dev/İsveç* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 41-43, 45 ve 48) veya kesin hüküm kazanmış bir

kararı iptal etmenin davalı Devletin kendi hukuk sisteminde ihlali giderebilecek tek vasıta olduğu (*Kiiskinen ve Kovalainen/Finlandiya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Nikula/Finlandiya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Dinchev/Bulgaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 27-29) özel haller dışında yargılamaların yeniden başlatılmasına veya bir mahkemeden kararını gözden geçirmesine yönelik talepte bulunmak (*Çınar/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Prystavka/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar)) gibi ihtiyari veya olağanüstü hukuk yollarına başvurmak gerekli değildir. Benzer şekilde, daha yüksek bir makama yapılan itiraz da etkili bir hukuk yolu oluşturmamaktadır (*Horvat/Hırvatistan*, § 47; *Hartman/Çek Cumhuriyeti*, § 66); başvuru için doğrudan erişilebilir olmayan; fakat bir aracı merciin takdir yetkisini kullanmasına bağlı olan hukuk yolu da etkili bir hukuk yolu teşkil etmemektedir (*Tănase/Moldova* [BD], § 122). Prensipte başvurulması şart olmayan itiraz yolunun (Ombudsmana yapılan itiraz) etkililiği konusunda bkz. *Egmez/Kıbrıs*, (§§ 66-73) kararındaki gerekçe. Son olarak, kesin bir süre sınırına tabi olmayan ve böylece belirsizlik yaratan bir iç hukuk yolu da etkili bir hukuk yolu olduğu değerlendirilemez (*Williams/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve bu kararda yer alan atıflar; *Nicholas/Kıbrıs*, §§ 38-39).

78. Sözleşme'nin 35(1). maddesinin, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmasını gerektirip gerektirmediği büyük ölçüde davalı Devletin yasal sisteminin belirli özelliklerine ve Anayasa Mahkemesinin yargı yetkisinin kapsamına bağlı olacaktır (*Uzun/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 42-71 ve bu kararda yer alan atıflar). Dolayısıyla, söz konusu yargı yetkisinin yasal hükümlerin anayasallığını ve daha kesin hükümlere uygunluğunu incelemekle sınırlı olduğu bir davalı devlette, başvuru sahiplerinin sadece Sözleşme'ye aykırı olduğu gerekçesiyle bir kanun veya yönetmelik hükmüne itiraz etmesi halinde Anayasa Mahkemesine şikâyetle bulunmaları gerekecektir (*Grisānkova ve Grišankovs/Letonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Liepājnīeks/Letonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ancak, başvuru sahibinin yalnızca, anayasaya aykırılığı öne sürülmemiş kanun veya yönetmeliklerin hatalı uygulanması veya yorumlanmasından şikâyetçi olması durumunda, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmak etkili bir hukuk yolu teşkil etmeyecektir (*Smirnov/Rusya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Szott-Medyńska/Polonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Petrova/Letonya*, §§ 69-70). Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel bir başvurunun, belirli bir şikâyet için uygun bir çözüm sunabileceği şekilde (kamuya/devlete ait şirketler hakkında verilen yargı kararlarının icra edilememesine ilişkin olarak *Ridić ve Diğerleri/Sırbistan*, §§ 68-74) zaman içinde gelişip gelişmediğini ve teoride etkin olan bu türden bir telafi yolunun, yargılamaların süresi bakımından pratikte etkin olup olmadığını da (Sözleşme'nin 3. maddesine ilişkin tutukluluk koşullarıyla ilgili şikâyetler için bkz. *Story ve Diğerleri/Malta*, §§ 82-85) dikkate almıştır.

79. Bir başvuru sahibinin, Mahkemenin uygun olmadığını değerlendirdiği bir hukuk yolunu tüketmeye çalışmış olması durumunda, bu yolun tüketilmesi için geçen süre, altı aylık sürenin işlemlerini durdurmuyacak ve dolayısıyla başvurunun süresi dışında yapıldığı gerekçesiyle reddedilmesine yol açabilecektir (*Rezgui/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Prystavka/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

f. Elverişlilik ve Etkililik

80. Hukuk yollarının mevcudiyeti sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratik olarak da yeterince net olmalıdır. Belirli bir hukuk yolunun elverişlilik ve etkililik kriterlerini karşılayıp karşılamadığını tespit etmek için davanın kendine özgü koşullarına bakılmalıdır. Yerel mahkemelerin içtihatları ulusal hukuk düzeni içerisinde tutarlılık arz etmelidir. Bu nedenle Mahkeme, ulusal yüksek Mahkemenin içtihatlarında farklılıklar bulunduğu sürece, bu farklılıklar nedeniyle yüksek Mahkemeye başvuru yolunun “etkili” olmayacağına karar vermiştir (*Ferreira Alves/Portekiz (No. 6)*, §§ 28-29).

81. Örneğin, Mahkeme bir başvuru sahibinin alıkonulma hali sona ermiş iken alıkonulma koşullarından şikâyetçi olunması halinde, Sözleşme'nin 35(1). maddesi çerçevesinde başvurulması gereken hukuk yolunun mevcut ve yeterli olan bir tazminat yolu -yani olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimal bulunan- olduğuna hükmetmiştir (*Lienhardt/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Rhazali ve Diğerleri/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Ignats/Letonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ancak başvuru sahibinin başvurusunu yaptığı sırada halen alıkonuluyor olması durumunda, etkin bir niteliğe sahip olduğu düşünülen başvuru,

iddia edilen ihlalin devamını engelleyebilmelidir ([Torreggiani ve Diğerleri/İtalya](#), § 50; [Neshkov ve Diğerleri/Bulgaristan](#), §§ 181 ve 192-193; [Vasilescu/Belçika](#), §§ 70 ve 128).

82. Bir ceza davası kapsamında gizli izleme konusunun ileri sürülmesinin, Sözleşme'nin 8. maddesine dayandırılan bir şikâyete ilişkin olarak etkili bir başvuru yolu olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, davanın kendine özgü koşullarına bağlıdır. Ceza mahkemelerinin, bir ceza davasında hakkaniyete uygunluk ve delillerin kabulü konularına eğilebilmesine rağmen, Mahkeme, ceza mahkemelerinin 8. maddeye ilişkin şikâyetin özünü incelemelerinin mümkün olmadığı durumlarda -ki bahsi geçen madde açısından bu inceleme müdahalenin "yasalarca öngörülmüş" veya "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı ile ilgilidir-, etkili bir başvuru yolu sunmanın veya bu şikâyete uygun bir telafi sağlamanın ceza mahkemelerinin görevi olmadığına hükmetmiştir ([Zubkov ve Diğerleri/Rusya](#), § 88).

83. Mahkeme, sadece iç hukuk sisteminde mevcut olan resmi hukuk yollarını değil, aynı zamanda söz konusu hukuk yollarının işlediği genel hukuki ve siyasi bağlamla birlikte, başvuru kişinin kişisel koşullarını da gerçekçi bir biçimde dikkate almak zorundadır ([Akdivar ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], §§ 68-69; [Khashiyev ve Akayeva/Rusya](#), §§ 116-117; [Chiragov ve Diğerleri/Ermenistan](#) [BD], § 119; [Sargsyan/Azərbaycan](#) [BD], §§ 117-119). Mahkeme, davanın tüm koşullarını dikkate alarak, başvuru kişinin iç hukuk yollarını tüketmek için kendisinden makul olarak yapması beklenebilecek bütün girişimlerde bulunup bulunmadığını incelemelidir ([D.H. ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti](#) [BD], §§ 116-122).

84. Maddi ve hukuki anlamda ülke sınırlarının, iç hukuk yollarının tüketilmesinin önünde bir engel oluşturmadığı kaydedilmelidir. Sözleşmeciler bir Tarafın yargı yetkisi alanı dışında yaşayan başvuru sahipleri, pratik anlamda güçlük çekseler ve makul oranda bir kişisel tereddüt hissetseler dahi, ilke olarak, söz konusu Devletin iç hukuk yollarını tüketmekten muaf değillerdir (Davalı Devletin yargı yetkisi alanına kendi rızalarıyla dahil olmayan başvuru sahiplerine ilişkin olarak [Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 98 ve 101).

3. Kuralın Uygulanması Konusundaki Sınırlar

85. "Uluslararası hukukun genel kabul gören kurallarına" göre, birtakım özel koşullar, başvuru sahiplerini, iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf kılabilir ([Sejdovic/İtalya](#) [BD], § 55).

Sözleşme tarafından yasaklanan eylemlerin tekrarına ve bu eylemlere Devlet makamlarının resmen hoşgörü göstermelerine dayanan, yargılamaları yararsız ve etkisiz kılacak nitelikte idari bir uygulamanın bulunduğu ortaya konulduğunda iç hukuk yollarını tüketme kuralı uygulanmaz ([Aksoy/Türkiye](#), § 52; [Gürcistan/Rusya \(I\)](#) [BD], §§ 125-159).

Başvuru sahiplerinden belirli bir hukuk yolunu tüketmesini talep etmenin pratikte makul olmaması ve başvuru sahibinin Sözleşme'nin 34. maddesi kapsamındaki bireysel başvuru hakkını etkili bir biçimde kullanmasının önünde orantısız bir engel teşkil etmesi halinde Mahkeme, başvuru sahibinin bu koşulu yerine getirmekten muaf olduğuna karar vermektedir ([Veriter/Fransa](#), § 27; [Gaglione ve Diğerleri/İtalya](#), § 22; [M.S./Hırvatistan \(no. 2\)](#), §§ 123-125).

Usulün kusurlu olduğuna veya suiistimal edildiğine yönelik herhangi bir iddia ileri sürülmemişken, sadece bir temyiz işleminin sonucuna bağlı olarak para cezası verilmesi, söz konusu hukuk yolunun tüketilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırır ([Prencipe/Monako](#), §§ 95-97).

İç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kural, ilke olarak, yargılamasının yeniden görülmesi olasılığı da dahil olmak üzere, Sözleşme'nin 41. maddesi bağlamında Mahkemeye sunulan adil tazmin taleplerine uygulanmaz ([Jalloh/Almanya](#) [BD], § 129; [S.L. ve J.L./Hırvatistan](#) (adil tazmin), § 15).

4. İspat Yükünün Dağılımı

86. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğini iddia ediyorsa, başvuru sahibinin hem mevcut hem de etkili bir hukuk yoluna başvurmadığını ispatlama yükümlülüğü altındadır ([Dalia/Fransa](#), § 38; [McFarlane/İrlanda](#) [BD], §

107; [Vučković ve Diğerleri/Sırbistan](#) (ilk itirazlar) [BD], § 77). Bu nitelikte bir hukuk yolunun erişilebilirliği, hukukun ve pratik olarak yeterince net olmalıdır ([Vernillo/Fransa](#)). Yani hukuk yolunun iç hukuktaki dayanağı açık olmalıdır ([Scavuzzo-Hager ve Diğerleri/İsviçre](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)); [Norbert Sikorski/Polonya](#), § 117; [Sürmeli/Almanya](#) [BD], §§ 110-112). İç hukuk yolu, başvuruçunun şikâyetleri açısından tazmin sağlayabilecek ve olumlu sonuçlanması konusunda makul başarı şansı sunabilecek nitelikte olmalıdır ([Scoppola/İtalya \(no. 2\)](#) [BD], § 71; [Magyar Keresztény Mennonita Egyház ve Diğerleri/Macaristan](#), § 50; [Karácsony ve Diğerleri/Macaristan](#) [BD], §§ 75-82). Örneğin, Devlet görevlileri tarafından hukuka aykırı kuvvete başvurulması konusunda, sadece ilgiliye tazminat verilmesine yönelik davalar, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesinin esas veya usul yönlerine dayanan şikâyetlerin tafisi bakımından etkili başvuru yolları oluşturmamaktadır ([Mocanu ve Diğerleri/Romanya](#) [BD], §§ 227 ve 234; [Jørgensen ve Diğerleri/Danimarka](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 52-53; aksi yönde bir karar için, Mahkemenin başvuruçuların hukuk veya idare mahkemelerine başvurmasını kabul ettiği veya istediği tıbbi ihmal davalarıyla ilgili olarak bkz. [Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz](#) [BD], §§ 137-138; [V.P./Estonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 52-61; [Dumpe/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 55-76; ayrıca aksi yönde bir karar için, Devletin, tehlikeli endüstriyel faaliyetler kapsamında mülkleri korumayı reddettiği iddiasına ilişkin davalarla ilgili olarak, örneğin ilgililerin mülklerine zarar veren bir petrol rafinerisi patlaması hakkında bkz. [Kuşun/Türkiye](#) §§ 118-132). Kapsam ve uygulama dahil olmak üzere, elverişli olduğu öne sürülen bir hukuk yolunun gelişimi ve uygunluğu, açıkça düzenlenmiş ve içtihat veya uygulama ile teyit edilmiş ya da tamamlanmış olmalıdır ([Mikolajová/Slovakya](#), § 34). Bu durum, başvuruçudan dayanılan hakkı zımnen öngören yazılı bir anayasaya sahip olan ve teamül hukukundan esinlenen bir sistem bağlamında da geçerlidir (yaklaşık 25 yıldır teorik olarak mevcut olduğu halde hiçbir zaman kullanılmamış bir hukuk yoluyla ilgili olarak [McFarlane/İrlanda](#) [BD], §§ 117 ve 120).

Ulusal içtihatlardan örnekler sunulduğunda Hükümetin iddiaları çok daha fazla ağırlık taşır ([Andrášik ve Diğerleri/Slovakya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Di Sante/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Giummarra ve Diğerleri/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Paulino Tomás/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Johtti Sapmelaccat Ry ve Diğerleri/Finlandiya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Parrillo/İtalya](#) [BD], §§ 87-105). Hükümetin, normalde yerel içtihatlarla ilişkin örnekler yardımıyla bir başvuru yolunun uygulamada etkili olduğunu kanıtlayacak durumda olması gerekse bile, Mahkeme, belirli türdeki davaların sayısının daha büyük ülkelere göre daha az olma ihtimali bulunan küçük ülkeler açısından bunu kanıtlamanın zor olabileceğini kabul etmektedir ([Aden Ahmed/Malta](#), § 63; [M.N. ve Diğerleri/San Marino](#), § 81).

Bu içtihatlar, ilke olarak başvurunun yapıldığı tarihten daha önce oluşturulmuş ([Norbert Sikorski/Polonya](#), § 115; [Dimitar Yanakiev/Bulgaristan](#) (no. 2), §§ 53 ve 61); [Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#), § 267) ve somut olayla ilgili ([Sakhnovski/Rusya](#) [BD], §§ 43-44) olmalıdır; öte yandan davanın Mahkeme önünde derdest olduğu sırada yeni bir hukuk yolunun oluşturulmasına ilişkin olarak aşağıda açıklanan ilkelere bakınız.

87. Hükümetin başvuruçunun ulusal mahkemeler önünde doğrudan Sözleşme'ye dayanabileceğini iddia etmesi halinde, bu türden bir hukuk yolunun kesinlik derecesinin somut örneklerle gösterilmesi gerekir ([Slavgorodski/Estonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Aynı durum, doğrudan ulusal Anayasanın belirli genel hükümlerine dayandığı belirtilen bir hukuk yolu açısından da geçerlidir ([Kornakovs/Letonya](#), § 84).

88. Ulusal yasama organı adli yargılamaların aşırı uzunluğunun incelenmesi için özel bir hukuk yolu öngörmüş ise, Mahkeme bu yöndeki savlara daha açık yaklaşmaktadır ([Brusco/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Slaviček/Hırvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ayrıca bkz. [Scordino/İtalya \(no. 1\)](#) [BD], §§ 136-48). Karş. [Merit/Ukrayna](#), § 65.

89. Başvuruçunun için uygun ve etkili bir hukuk yolunun bulunduğunu ispat yükü Hükümet tarafından yerine getirildiğinde, aşağıdaki hususları kanıtlamak artık başvuruçunun görevidir:

- hukuk yolu esasen kullanılmıştır ([Grässer/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)); veya
- hukuk yolu belirli nedenlerden dolayı davanın kendine özgü koşulları içerisinde yetersiz ve etkisiz kalmıştır ([Selmouni/Fransa](#) [BD], § 76; [Vučković ve Diğerleri/Sırbistan](#) (ilk itirazlar) [BD], § 77; [Gherghina/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 89); buna örnek olarak şunlar verilebilir: soruşturma yapılmasında aşırı gecikme yaşanması ([Radio Franceve Diğerleri/Fransa](#) (kabul edilebilirlik

hakkında karar), § 34); yasal sorunlar temelinde temyiz başvurusunda bulunmak gibi normalde mevcut olan bir hukuk yolunun benzer davalarda gösterilen yaklaşım ışığında, söz konusu davalarda verilen kararlar yakın tarihli olsa bile (*Gas ve Dubois/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar)), somut dava koşullarında etkili olmaması (*Scordino/İtalya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Pressos Compania Naviera S.A. ve Diğerleri/Belçika*, §§ 26-27). Başvurucunun ilgili Mahkemeye doğrudan başvuramaması halinde de bu durum geçerli olmaktadır (*Tănase/Moldova* [BD], § 122). Bazı özel koşullar altında, benzer durumda bulunan başvurulardan bir kısmı, Hükümet tarafından atıf yapılan Mahkemeye başvuramamış ise, diğer başvuruocular tarafından kullanılan bu iç hukuk yolunun uygulamada etkisiz kaldığının ortaya çıkmış olması nedeniyle söz konusu Mahkemeye başvurmaktan muaf tutulabilir (*Vasilkoski ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, §§ 45-46; *Laska ve Lika/Arnavutluk*, §§ 45-48). Ancak bu ihtimal çok istisnai durumlarda geçerlidir (karş. *Saghinadze ve Diğerleri/Gürcistan*, §§ 81-83); veya

- başvuruçuyu bu koşulu yerine getirmekten muaf tutmayı gerektiren özel şartlar saptanmıştır (*Akdivar ve Diğerleri/Türkiye*, §§ 68-75; *Sejovic/İtalya* [BD], § 55; *Veriter/Fransa*, § 60; *Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, §§ 265-268).

90. Devlet görevlilerinin vazifelerini suiistimal ettiğine veya zarara sebebiyet verdiklerine ilişkin ciddi iddialar karşısında ulusal makamların tamamıyla pasif kalması, örneğin soruşturma yapmaması veya yardım sunmaması halinde, bu tür bir durum oluşabilir. Bu gibi durumlarda ispat külfetinin bir kez daha yer değiştirdiği ve böylece şikâyetçi olunan meselelerin ağırlığı ve ciddiyetine cevaben hangi adımların atıldığını kanıtlama yükümlülüğünün davalı Devlete düştüğü söylenebilir (*Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 70).

91. Başvurucunun belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda kuşku duyması, tek başına, söz konusu hukuk yoluna başvurma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz (*Epözdemir/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Milošević/Hollanda* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Pellegriti/İtalya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *MPP Golub/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], §§ 74 ve 84; başvuruçunun, Anayasa Mahkemesi hâkimlerinin tarafsızlığına ilişkin endişeleriyle ilgili olarak *Zihni/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 23 ve 29-30). Aksine, yorum yetkisini kullanarak mevcut hakları geliştirmek için uygun Mahkemeye fırsat yaratmak başvuruçunun menfaatindedir (*Ciupercescu/Romanya*, § 169). Temel haklara anayasal koruma sağlayan bir hukuk sisteminde bu korumanın genişliğini test etme ve teamül hukuku sisteminde ulusal mahkemelere yorum yoluyla söz konusu hakları geliştirme imkânı verme yükümlülüğü şikâyetçiye aittir (*A, B ve C/İrlanda* [BD], § 142.); *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 84). Bununla birlikte; örneğin yerleşik iç hukuk içtihatları ışığında, söz konusu hukuk yolunun olumlu sonuçlanma konusunda esasen makul bir ihtimale sahip olmadığı durumlarda, başvuruçunun söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması, kabul edilebilirlik önünde bir engel oluşturmayacaktır (*Pressos Compania Naviera S.A. ve Diğerleri/Belçika*, § 27; *Carson ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 58).

5. Usuli Yönler

92. Başvurucunun iç hukuk yollarını tüketmesi koşulu, normalde Mahkemeye başvurunun yapıldığı tarih dikkate alınarak saptanır (*Baumann/Fransa*, § 47); ancak davanın kendine özgü koşulları ile haklı kılınması mümkün istisnalar söz konusu olabilir. Bununla birlikte Mahkeme, bu tür hukuk yollarının son aşamasına, Mahkemeye başvuru yapıldıktan kısa bir süre sonra, ancak Mahkemenin kabul edilebilirlik meselesini karara bağlamasından önce varılabileceğini kabul etmektedir (başvuruçunun, Yargıtay kararını beklemeksizin bir yıl sekiz ay sonra AİHM'e Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında başvuruda bulunduğu *Cestaro/İtalya*, §§ 147-148; *Karoussiotis/Portekiz*, § 57).

93. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair bir itirazda bulunmak istediğinde, itirazın nitelik ve koşullarının izin verdiği ölçüde, bunu kabul edilebilirlik kararından önce sunduğu görüşlerinde ileri sürmelidir; ancak Hükümeti bu yükümlülükten muaf tutmayı gerektiren istisnai koşullar söz konusu olabilir (*Mooren/Almanya* [BD], §§ 57-59 ve bu kararda yer alan atıflar; *Svinarenko ve Slyadnev/Rusya* [BD], §§

79-83; [Blokhin/Rusya](#) [BD], §§ 96-98; ayrıca bkz. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 55. maddesi). Bu aşamada başvuru davalı Hükümete bildirildiğinde ve Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair bir itiraz ileri sürmediğinde, Mahkeme bu konuyu resen inceleyemez (Davalı hükümetin bir şikâyetin esasına yanıt verirken, başvuruçunun ulusal yargılamalar kapsamında ihtilaf konusu tedbirlere itiraz etmediğine tesadüfen değindiği [Navalnyy/Rusya](#) [BD], §§ 60-61). Mahkeme esasa ilişkin inceleme aşamasında dahi ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 55. maddesinde öngörülen şartların saklı tutulması kaydıyla, başvurunun kabul edilebilir olduğuna dair verdiği kararı yeniden inceleyebilir ([O'Keeffe/İrlanda](#) [BD], § 108; [Muršić/Hrvatistan](#) [BD], § 69; [Merabishvili/Gürcistan](#) [BD], § 214).

94. İç hukuk yollarının tüketilmediğine dair ileri sürülen bir itirazın, özellikle usuli yükümlülük ve güvencele-re ilişkin davalarda davanın esasıyla birleştirilmesi hiç de az rastlanan bir durum değildir, aşağıdaki başvurular buna örnek gösterilebilir:

- Sözleşme'nin 2. maddesinin usuli yönü ([Dink/Türkiye](#), §§ 56-58; [Oruk/Türkiye](#), § 35);
- Sözleşme'nin 3. maddesinin usuli yönü ([Husayn \(Abu Zubaydah\)/Polonya](#), § 337; [Al Nashiri/Polonya](#), § 343);
- Sözleşme'nin 5. maddesi ([Margaretić/Hrvatistan](#), § 83);
- Sözleşme'nin 6. maddesi ([Scoppola/İtalya](#) (No. 2) [BD], § 126);
- Sözleşme'nin 8. maddesi ([A, B ve C/İrlanda](#) [BD], § 155; [Konstantinidis/Yunanistan](#), § 31);
- Sözleşme'nin 13. maddesi ([Sürmeli/Almanya](#) [BD], § 78; [M.S.S./Belçika ve Yunanistan](#) [BD], § 336);
- 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ([S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), § 53; [Joannou/Türkiye](#) § 63).

6. Yeni Hukuk Yollarının Oluşturulması

95. İç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediği, normalde Mahkemeye başvurunun yapıldığı tarihte yargılamaların durumu dikkate alınarak değerlendirilir. Ancak bu kuralın istisnaları olabilmektedir ([İçyer/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 72 ve sonraki paragraflar). Mahkeme, bilhassa yargılamaların uzunluğuyla ilgili davalarda ([Predil Anstalt/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Bottaro/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Andrášik ve Diğerleri/Slovakya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Nogolica/Hrvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Brusco/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Korenjak/Slovenya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 66-71); [Tekniki Olympiaki A.E./Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); mülkiyet hakkına müdahaleler bakımından yeni bir tazminat yoluna ilişkin davalarda ([Charzyński/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Michalak/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD]); yerel mahkeme kararlarının icra edilmemesine ilişkin davalarda ([Nagovitsyn ve Nalgıyev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 36-40; [Balan/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya cezaevlerindeki aşırı kalabalıkla ilgili davalarda ([Łatak/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Stella ve Diğerleri/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 42-45)) bu kuralı bertaraf etmiştir.

Mahkeme yeni oluşturulan hukuk yollarının etkililiğini ve erişilebilirliğini dikkate almaktadır ([Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 88). Yeni iç hukuk yolunun etkili olmadığı bir dava için bkz. [Parizov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 41-47); yeni anayasal hukuk yolunun etkili olduğu bir dava için bkz. [Cvetković/Sırbistan](#), § 41.

İçtihat değişikliğinden sonra bir Devletin hukuk sistemine dahil edilen yeni bir hukuk yolunun hangi tarihten itibaren başvuru tarafından kullanılmasının gerekli görülmesinin adil olacağı konusunda Mahkeme, bireylere yargı kararına aşına olmaları için makul bir süre tanımaksızın bu türden yeni bir hukuk yolunu tüketmelerini şart koşmanın adil olmayacağına hükmetmiştir ([Broca ve Texier-Micault/Fransa](#), § 20). “Makul sürenin” uzunluğu her davanın koşullarına bağlıdır; ancak Mahkeme genel olarak bu sürenin altı ay olduğuna karar vermiştir (*a.g.k.*; [Depauw/Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Yavuz Selim Güler/Türkiye](#), § 26). Örneğin [Leandro Da Silva/Lüksemburg](#) (§ 50) davasında, bahse konu yerel mahkeme kararının verilmesinden

itibaren geçen süre sekiz ay ve kararın yayımlanmasından itibaren geçen süre üç buçuk ay idi. Ayrıca bkz. [McFarlane/İrlanda](#) [BD], § 117; bir pilot kararın ardından kısa süre sonra tesis edilen bir hukuk yolu için bkz. [Fakhretdinov ve Diğerleri/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 36-44; iç hukuk içtihatlarından ayrılma konusunda bkz. [Scordino/İtalya \(No. 1\)](#) [BD], § 147.

Mahkeme, yargılamaların uzunluğuyla ilgili davalarda iç hukuk yollarının etkili sayılması için sahip olması gereken özellikler hakkında [Scordino/İtalya \(No. 1\)](#) [BD] ve [Cocchiarella/İtalya](#) [BD] davalarında bazı emareler ortaya koymuştur (ayrıca bkz. daha yakın tarihli [Vassilios Athanasiou ve Diğerleri/Yunanistan](#), §§ 54-56). Genel kural olarak, yargılamaların uzunluğu bakımından önleyici veya tazmin edici bir etkisi bulunmayan bir hukuk yolunun kullanılması şart koşulamaz ([Puchstein/Avusturya](#), § 31). Yargılamaların uzunluğuyla ilgili bir hukuk yolu, özellikle, aşırı bir gecikmeye meydan vermeden işlemeli ve uygun düzeyde telafi sağlamalıdır ([Scordino/İtalya \(No. 1\)](#) [BD], §§ 195 ve 204-207).

96. Mahkeme, iç hukukta veya uygulamada yapısal veya genel kusurlar tespit etmesi halinde, Devlettten durumu incelemesini ve gerekirse aynı nitelikte davaların Mahkemenin önüne getirilmesini engellemek için etkili tedbirler almasını isteyebilir ([Lukenda/Slovenya](#), § 98). Mahkeme, Sözleşme haklarının ihlalleri konusunda gerçekten etkili bir tazmin sağlanması için, Devletin ya mevcut hukuk yollarını değiştirmesi ya da yeni hukuk yolları eklemesi gerektiği sonucuna varabilir (örneğin bkz. pilot kararlar, [Xenides-Arestis/Türkiye](#), § 40; [Bourdov/Rusya \(No. 2\)](#), §§ 42 ve 129 ve sonraki paragraflar ve § 140). Etkili iç hukuk yolları temin edilmesi gereğine özel önem atfedilmelidir (bkz. pilot karar [Vassilios Athanasiou ve Diğerleri/Yunanistan](#), § 41).

Davalı Devletin yeni bir hukuk yolu tesis etmesi halinde Mahkeme, söz konusu hukuk yolunun etkili olup olmadığını saptar (örneğin bkz. [Robert Lesjak/Slovenya](#), §§ 34-55; [Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 87; [Xynos/Yunanistan](#), §§ 37 ve 40-51; [Preda ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 118-133). Mahkeme bu tespitini her davanın kendi koşullarını inceleyerek yapar; Mahkemenin yeni yasal çerçevenin etkili olup olmadığına ilişkin kararını, mevzuatın fiili uygulamasına dayalı olarak vermesi gerekmektedir ([Nogolica/Hırvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Rutkowski ve Diğerleri/Polonya](#), §§ 176-186). Ancak, ne mevzuatın uygulanmasına ilişkin henüz hiçbir adli veya idari uygulamanın ortaya çıkmamış olması, ne de yargılamaların fazla uzun sürme riski yeni hukuk yolunu etkisiz kılar ([Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 30).

97. Mahkemenin yeni hukuk yolunun etkili olduğuna karar vermesi halinde bu, benzer davalardaki diğer başvuru sahiplerinin, zamanaşımına uğramış olmamak kaydıyla, yeni hukuk yolunu kullanmaları gerektiği anlamına gelir. Mahkeme, yeni hukuk yolunun tesisinden önce sunulmuş olsa dahi söz konusu başvuruların Sözleşme'nin 35(1). maddesi uyarınca kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir ([Grzinčić/Slovenya](#), §§ 102-110; [İçer/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 74 ve sonraki paragraflar; [Stella ve Diğerleri/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 65-68; [Preda ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 134-142; [Muratovic/Sırbistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 17-20).

Bu durum, başvurular yapıldıktan sonra kullanılabilir hale gelen iç hukuk yollarıyla ilgilidir. Başvuru sahipleri böyle bir hukuk yolunu kullanmaya zorlayan istisnai koşullar bulunup bulunmadığı değerlendirilirken, özellikle yeni iç hukuk düzenlemelerinin niteliği ve uygulamaya girdiği bağlam dikkate alınır ([Fakhretdinov ve Diğerleri/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 30). Bu davada Mahkeme, etkili bir hukuk yolu oluşturulmasına hükmettiği bir pilot kararın ardından getirilen etkili iç hukuk yolunun, başvuru sahipleri tarafından Mahkemeye başvuru yapılmadan önce kullanılması gerektiğine karar vermiştir.

Mahkeme, uzun vadede ulusal makamların uygulamasına bakıldığında yeni mevzuatın pilot karara ve genel olarak Sözleşme standartlarına uygun olmadığına anlaşılması durumunda, pilot kararın ardından oluşturulan başvuru yolunun potansiyel olarak etkililiğine ilişkin yaklaşımını değiştirmeye hazır olduğunun altını çizmiştir ([Muratovic/Sırbistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 17-20).

Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 35(1). maddesinin uygulanma koşullarını başvuru tarihine göre belirlemiştir ([Fakhretdinov ve Diğerleri/Rusya](#), (kabul edilebilirlik hakkında karar) §§ 31-33; [Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 29 ve sonraki paragraflar ve 40-41).

B. Altı Aylık Süre Kuralına Uyulmaması

Madde 35 § 1 – Kabul edilebilirlik kriterleri

“1. Mahkemeye ancak, (...) iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurulabilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Altı aylık süre (35-1) – İç hukukta verilen nihai karar (35-1) – Devam eden durum (35-1)

1. Kuralın Amacı

98. Altı aylık süre kuralının başlıca amacı, Sözleşme kapsamında meselelerin ortaya çıktığı davaların makul bir süre içerisinde incelenmesini sağlamak suretiyle hukuki kesinliği sürdürmenin yanı sıra, yetkilileri ve ilgili diğer kişileri uzun sürecek bir belirsizlik durumunda kalmaya karşı korumaktır (*Mocanu ve Diğerleri/Romanya* [BD], § 258; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 129). Bu kural ayrıca, müstakbel başvuru sahiplerine başvuruda bulunup bulunmama konusunda düşünmeleri ve eğer başvuruda bulunacaklarsa ileri sürecekleri şikâyetler ve iddialar konusunda karar vermeleri için yeterli zaman sağlar; aradan geçen zaman ileri sürülen meselelerin adil bir şekilde incelenmesi açısından sorun yaratacağı için, bu kural dava konusu olguların kanıtlanmasını kolaylaştırmaktadır (*Sabri Güneş/Türkiye* [BD], § 39).

99. Bu kural, Mahkeme tarafından yapılan denetimin süre yönünden sınırlarını gösterir ve hem bireylere ve hem de Devlet yetkililerine ne kadar süre geçtikten sonra artık denetimin mümkün olmayacağını bildirir. Altı aylık süre kuralı Yüksek Sözleşmeciler Tarafından eski kararların sürekli sorgulanmasını engelleme yönündeki isteğini yansıttığı gibi, düzen, istikrar ve barış adına meşru bir kaygının da yansımasıdır (*Idalov/Rusya* [BD], § 128; *Sabri Güneş/Türkiye* [BD], § 40; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 129).

100. Altı aylık süre kuralı bir kamu politikası kuralı olup, Hükümet bu doğrultuda itirazda bulunmamış olsa dahi Mahkemenin söz konusu kuralı resen uygulama yetkisi bulunmaktadır (*a.g.k.*, § 29; *Blokhin/Rusya* [BD], § 102; *Merabishvili/Gürcistan* [BD], § 247; *Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan* [BD], § 138).

101. Altı aylık süre kuralı, bir başvuru konusunun, konuyla ilgili durum ulusal düzeyde kesin olarak sonuçlanmadan Mahkemeye şikâyette bulunmasını gerektiremez (*Varnava ve Diğerleri/Türkiye* [BD], § 157; *Lekić/Slovenya* [BD], § 65, *Chapman/Belçika* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 34).

2. Altı Aylık Sürenin Başladığı Tarih

a. Nihai Karar

102. Altı aylık süre, iç hukuk yollarının tüketilmesi sürecinde verilen nihai karar tarihinden itibaren başlar (*Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Lekić/Slovenya* [BD], § 65). Başvurucu, şikâyetlerini gidermesi amacıyla etkili ve yeterli görünen iç hukuk yollarını olağan bir şekilde kullanmış olmalıdır (*Moreira Barbosa/Portekiz* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *O’Keeffe/İrlanda* [BD], §§ 110-13; ayrıca bkz. geçici olarak etkili olan bir başvuru yoluna ilişkin olarak *Călin ve Diğerleri/Romanya*, §§ 59-60 ve 62-69). Sadece tek bir nihai karar olduğunda, dava farklı derecede mahkemelerce iki defa incelenmiş olsa bile, altı aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gereken tek bir yargılama söz konusudur (*Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], § 93).

103. “Nihai karar” tarihinin tespit edilebilmesi veya altı aylık sürenin başlangıç tarihinin hesaplanabilmesi bakımından, Sözleşme’nin 35(1). maddesinin gereklerini karşılamayan bir başvuru yolunun izlenmiş olması

Mahkeme tarafından dikkate alınmayacaktır ([Jeronovičs/Letonya](#) [BD], § 75; [Alekseyev ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 10-16). Bir başvurunun Sözleşme bakımından söz konusu olan şikâyetine yönelik etkili bir tazmin sağlama yetkisi ve görevi bulunmayan organlara veya mercilere uygun olmayan veya yanlış yorumlanan başvurularda bulunmak suretiyle, Sözleşme’de getirilen katı süre sınırını genişletmesi mümkün olmadığından, sadece olağan ve etkili hukuk yolları dikkate alınabilir ([Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz](#) [BD], § 132; [Ferne/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Bununla birlikte [Červenka/Çek Cumhuriyeti](#) davasında, başvurunun etkili olup olmadığından *şüphe duyduğu halde Anayasa* Mahkemesinin kararını beklemiş olması sebebiyle, Mahkeme, başvurunun bu başvuru yolunu kullanmayı denemiş olduğu için suçlanamayacağına karar vermiştir (§§ 90 ve 113-121).

104. Ulusal bir davanın, etkili bir başvuru yolu teşkil edip etmediğinin belirlenmesi için, başvuru yollarının altı aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gereken bu hukuk yolunu kullanmaları, başvurunun şikâyeti, söz konusu Sözleşme hükmünün davalı Devlete getirdiği yükümlülüklerin kapsamı, davalı Devletin hukuk sistemindeki mevcut başvuru yolları ve davanın özel koşulları gibi bazı faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu değerlendirme, örneğin Devlet görevlileri tarafından hukuka aykırı şekilde kuvvete başvuru ve tıbbi ihmalin söz konusu olduğu davalarda farklı şekilde yapılacaktır ([Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz](#) [BD], § 134-137).

105. Kullanılması kamu görevlilerinin takdirine bağlı olan ve sonuç olarak başvuru tarafından doğrudan erişilebilir olmayan iç hukuk yolları dikkate alınmaz. Benzer şekilde, kesin bir süre sınırı bulunmayan hukuk yolları da belirsizlik yaratır ve Sözleşme’nin 35(1). maddesinde yer alan altı aylık süre kuralını işlevsiz kılar ([Williams/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Abramyan ve Diğerleri/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 97-102 ve 104; [Kashlan/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 23 ve 26-30). Ancak istisnai bir durumda, Mahkeme, başvurunun bu türden bir başvuru yolu sonucunda verilen nihai kararı beklemesinin makul olduğuna hükmetmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, bu durumda başvurunun kendisine etkili bir çözüm sunamayacak uygun olmayan hukuk yollarına başvurarak kasıtlı olarak süreyi geciktirmeye çalıştığı kanaatine varmamıştır ([Petrović/Sırbistan](#), §§ 57-61).

106. Sözleşme’nin 35(1). maddesi ilke olarak, başvuru yollarının yargılamaların yenilenmesi için başvuruda bulunmuş olmalarını veya benzer olağanüstü hukuk yollarını kullanmış olmalarını gerektirmediği gibi, bu tür hukuk yollarının kullanıldığı gerekçesiyle altı aylık sürenin uzatılmasına da imkân vermez ([Berdzenishvili/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Tucka/Birleşik Krallık \(No. 1\)](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Haász ve Szabó/Macaristan](#), §§ 36-37). Ancak olağanüstü hukuk yolu, başvurunun erişimine sunulan tek hukuk yolu ise, altı aylık süre, söz konusu hukuk yoluna ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren hesaplanır ([Ahtinen/Finlandiya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Tomaszewscy/Polonya](#), §§ 117-119).

Bir başvurunun yargılamaların yenilenmesi talebinin reddine dair karara ilişkin şikâyetlerini söz konusu karar tarihinden itibaren altı ay içerisinde sunduğu bir başvuru, kararın “nihai karar” olmaması dolayısıyla, kabul edilebilir değildir ([Sapeyan/Ermenistan](#), § 23).

Yargılamaların yenilediği veya nihai kararın gözden geçirildiği davalarda, ilk yargılamalar veya nihai karar bakımından altı aylık sürenin işlenmesi, sadece bu tür bir gözden geçirmeye veya yargılamaların yenilenmesine temel oluşturan ve olağanüstü itiraz organının incelemesine tabi tutulmuş olan Sözleşme’yle ilgili meseleler ile bağlantılı olarak durabilir ([a.g.k.](#) § 24). Olağanüstü bir itiraz talebinin, davaların yeniden açılmasına neden olmadığı, ancak ulusal mahkemelerin, başvuru tarafından daha sonra Mahkemeye sunulan insan haklarına ilişkin konuların esasını inceleme imkânı bulduğu ve bu konuları incelediği durumlarda dahi altı aylık sürenin işlemeye başladığı kanaatine varılmıştır ([Schmidt/Letonya](#), §§ 70-71).

b. Sürenin Başlangıç Tarihi

107. Altı aylık süre kuralı özerk olup, bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için her bir davanın olaylarına göre yorumlanması ve uygulanması gerekmektedir. İç hukukun ve uygulamanın dikkate alınması önemli bir husus olmakla beraber, altı aylık sürenin başlangıç noktasını tespit etmek bakımından belirleyici değildir ([Sabri Güneş/Türkiye](#) [BD], §§ 52 ve 55). Örneğin Mahkeme, kendisine farklı tarihlerde

sunduğu iki başvuruda birbirine bağlı iki şikâyet ileri süren bir başvurucunun iç hukukun bazı usul kurallarını dikkate almasını istemenin, altı aylık kuralının aşırı şekilci yorumlanması anlamına geldiğine hükmetmiştir (*Sociedad Anónima del Ucieza/İspanya*, §§ 43-45).

(i) Karardan Haberdar Olma

108. Altı aylık süre, başvurucunun ve/veya temsilcisinin iç hukukta verilmiş olan nihai karardan yeterli şekilde bilgi sahibi olduğu tarihte başlar (*Koç ve Tosun/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

109. Başvurucunun nihai iç hukuk kararını hangi tarihte öğrendiğini kanıtlamak, altı aylık süre kuralına riayet edilmediğini ileri süren Devlete düşer (*Şahmo/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Belozorov/Rusya ve Ukrayna*, §§ 93-97).

(ii) Kararın Tebliğ Edilmesi

110. Başvurucuya tebliğ edilmesi: Başvurucunun otomatik olarak nihai kararın bir nüshasını tebliğ alma hakkının bulunması halinde, altı aylık sürenin karar nüshasının tebliği tarihinden başlatılması Sözleşme'nin 35(1). maddesinin konu ve amacına en uygun çözümdür (*Worm/Avusturya*, § 33).

111. Avukata tebliğ edilmesi: Başvurucu iç hukuk yollarının tüketilmesini sağlayan karardan daha sonra haberdar olsa dahi, altı aylık süre başvurucunun avukatının bu kararı öğrendiği tarihte başlar (*Çelik/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

(iii) Kararın Tebliğ Edilmemesi

112. İç hukukta kararın tebliğ edilmesi öngörülüyorsa, kararın kesinleştiği tarihin, yani tarafların kararın içeriğini kesin olarak öğrenebilecekleri tarihin başlangıç noktası alınması gerekir (*Papachelas/Yunanistan* [BD], § 30). Başvurucu veya avukatı, mahkeme kalemine tevdi edilen kararın bir nüshasını almak için gereken özeni göstermelidir (*Ölmez/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

(iv) İç Hukuk Yolu Bulunmaması

113. Sözleşme'nin 35(1). maddesinde öngörülen altı aylık süreye ve iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kuralla ilgili şartların birbiriyle yakından ilişkili olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (*Jeronovičs/Letonya* [BD], § 75; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 130). Başvurucunun faydalanabileceği etkili bir hukuk yolunun mevcut olmadığı başlangıçtan beri belli ise, altı aylık süre, şikâyet konusu eylem veya tedbirin meydana geldiği tarihte ya da başvurucunun bu türden bir eylem veya tedbirden veya bunların olumsuz sonuçlarından ya da bundan kaynaklanan zarardan haberdar olduğu tarihte başlar (*Dennis ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Varnava ve Diğerleri/Türkiye* [BD], § 157; *Aydarov ve Diğerleri/Bulgaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 90).

114. Bir başvurucunun görünürde mevcut olan bir hukuk yolundan faydalanması, ancak daha sonra bu hukuk yolunu etkisiz kılan koşulları fark etmesi halinde, altı aylık süreyi başvurucunun söz konusu koşulları ilk fark ettiği veya fark etmiş olmasının gerektiği tarihten başlatmak uygun olacaktır (*a.g.k.*, § 157-158; *Jeronovičs/Letonya* [BD], § 75; *Zubkov ve Diğerleri/Rusya*, §§ 105-109).

(v) Devam Eden Durum

115. “Devam eden durum” kavramı, Devlet tarafından veya Devlet adına yapıлып, başvurucuların mağduriyetine sebebiyet veren süregelen faaliyetlerden oluşan bir vaziyete işaret eder. Devam eden durum, başvurucunun özel hayatına doğrudan etkisi olan bir mevzuattan kaynaklanabilir (*S.A.S./Fransa* [BD], § 110; *Parrillo/İtalya* [BD], §§ 109-114). Bir olayın zamanla önemli sonuçlar doğurması, bu olayın “devam eden durum” oluşturduğu anlamına gelmez (*Iordache/Romanya*, § 49; *Călin ve Diğerleri/Romanya*, §§ 58-60).

116. Aynı olayların tekrarlandığı bir durumda, başvurucunun düzenli olarak tabi tutulduğu koşullarda önemli farklılıklar bulunmaması, ileri sürülen sürecin tamamını Mahkemenin yargılama yetkisine sokmayı mümkün

kılan “devam eden bir duruma” sebep olmaktadır ([Fetisov ve Diğerleri/Rusya](#), § 75 ve burada atıfta bulunulan kararlar; [Svinarenko ve Slyadnev/Rusya](#) [BD], §§ 86-87). Bununla birlikte Mahkeme, tutukluluk süreleri arasında üç aydan fazla bir kesinti bulunması halinde, bu durumun “devam eden durum” teşkil etmediği kanaatine varmıştır ([Shishanov/Moldova Cumhuriyeti](#), §§ 68-69). Keza, başvuru tarafından çeşitli suçların işlenmesinin ardından doğrudan kovuşturma açılması ve hapis cezası verilmesiyle sonuçlanan art arda yakalamalar, başvuru, bazen birkaç dakikadan fazla olmayan süreler için serbest bırakılmış olsa dahi, devam eden bir durum yaratmamaktadır ([Gough/Birleşik Krallık](#), §§ 133-134).

117. İddia konusu ihlalin, iç hukuk yollarının mevcut olmadığı devam eden bir durum oluşturması halinde, altı aylık süre ancak söz konusu durum sona erdiğinde başlar ([Sabri Güneş/Türkiye](#) [BD], § 54; [Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 159; [Ülke/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Söz konusu durum devam ettiği sürece altı aylık süre kuralı uygulanamaz ([Iordache/Romanya](#), § 50; [Oliari ve Diğerleri/İtalya](#), §§ 96-97).

118. Bununla birlikte, devam eden bir durum altı aylık süre kuralının uygulanmasını süresiz olarak ertelemeyebilir. Mahkeme, örneğin kayıplar, mülkiyet veya konuta saygı hakkı ile Devlet teşebbüsünden doğan borçların ödenmemesi konusunda devam eden ihlaller gibi Devletin bazı yükümlülüklerini yerine getirmemesine ilişkin süregiden bir durumdan şikâyetçi olmak isteyen başvuru sahiplerine gerekli özen ve girişimde bulunma ödevi yüklemektedir ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], §§ 159-172; [Sargsyan/Azərbaycan](#), §§ 124-148; [Sokolov ve Diğerleri/Sırbistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 31-36; ayrıca bkz. aşağıda yer alan I.B.5.a).

3. Altı Aylık Sürenin Sona Ermesi

119. Süre, nihai kararın alenen ilan edildiği veya başvuru sahibinin ya da temsilcisinin söz konusu karardan haberdar olduğu günün ertesi günü başlar ve takvim aylarının fiili süresinden bağımsız olarak, altı takvim ayı sonra sona erer ([Otto/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Ataykaya/Türkiye](#), § 40).

120. Altı aylık süreye riayet edilip edilmediği, her bir davalı Devletin ulusal mevzuatına göre değil, Sözleşme’ye özgü kriterler kullanılarak belirlenir ([BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Poslu ve Diğerleri/Türkiye](#), § 10). Mahkemenin süre sınırlarını hesaplamak için iç hukuk kurallarından bağımsız olarak kendi kriterlerini uygulaması hukuki kesinliği, adaletin doğru şekilde tecellisini ve dolayısıyla Sözleşme mekanizmasının pratik ve etkili biçimde işlenmesini sağlama amacı gütmektedir ([Sabri Güneş/Türkiye](#) [BD], § 56).

121. Altı aylık sürenin son gününün Cumartesi, Pazar veya resmi tatil gününe denk gelmiş olmasının ve bu tür bir durumda iç hukuk uyarınca süre sınırlarının bir sonraki iş gününe uzatılıyor olmasının, *dies ad quem*’in (bitiş tarihinin) belirlenmesi açısından herhangi bir etkisi bulunmamaktadır ([a.g.k.](#), §§ 43 ve 61).

122. Mahkemenin altı aylık sürenin sona erdiği tarihi, davalı Devlet tarafından belirlenenden farklı bir tarih olarak belirlemesi mümkündür ([İpek/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

4. Başvurunun Yapıldığı Tarih

a. Eksiksiz Doldurulmuş Başvuru Formu

123. Mahkeme İç Tüzüğü’nün 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe giren 47. maddesine göre, Sözleşme’nin 35(1). maddesinin amaçları doğrultusunda başvurunun yapıldığı tarih, söz konusu İç Tüzük maddesinde yer alan koşulları karşılayan bir başvuru formunun Mahkemeye gönderildiği tarihtir. Bir başvuru, talep edilen tüm bilgileri başvuru formunun ilgili kısımlarında içermeli ve ilgili destekleyici belgeler eşliğinde ibraz edilmelidir. [Malysh ve Ivanin/Ukrayna](#) kararında yeni 47. maddenin nasıl işlediği somut şekilde ortaya konulmuştur. İç Tüzük’ün 47. maddesinde aksi öngörülmediği takdirde, altı aylık süre sınırının işlenmesini ancak eksiksiz şekilde doldurulmuş bir başvuru formu durdurur ([Dava Açılmasına İlişkin Uygulama Yönergesi](#), § 1).

b. Yetki Belgesi

124. Başvurucunun, başvurusunun temsilcisi tarafından yapılmasını tercih etmesi halinde, başvuru tarafından imzalanmış olan vekaletnamenin veya yetki belgesinin aslının da Mahkemeye iletilmesi gerekmektedir (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47(3.1)(d) maddesi; ayrıca bkz. [Kaur/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), paragraf 11'in son cümlesi). Bu türden bir yetki belgesinin mevcut olmaması halinde, başvurunun geçerliliğinin değerlendirilmesi mümkün olmayacak ve başvuru Mahkeme tarafından bir "mağduriyet bulunmadığı" veya hatta başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle reddedilecektir ([Kokhreidze ve Ramishvili/Gürcistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 16).

125. Usulüne uygun olarak doldurulmuş bir yetki belgesi Mahkeme İç Tüzüğü'nün 45 ve 47. maddelerinin anlamı doğrultusunda başvurunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ve söz konusu belgenin ibraz edilmesi başvurunun yapıldığı tarih açısından doğrudan sonuçlar doğurabilmektedir ([a.g.k.](#), § 17).

c. Gönderilme Tarihi

126. Başvurunun yapıldığı tarih, başvurunun usulüne uygun olarak doldurduğu başvuru formunu Mahkemeye gönderilmek üzere postaya verdiği tarihi belirten damga pulundaki tarihtir (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47(6)(a) maddesi; ayrıca bkz. [Abdulrahman/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Brežec/Hrvatistan](#), § 29; [Vasiliauskas/Litvanya](#) [BD], §§ 115-117).

127. Ancak yalnızca başvurunun postaya verildiği tarihin tespit edilmesinin mümkün olmaması gibi özel durumlar, başvuru formunun tarihinin veya bu tarih mevcut değil ise, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'ne varış tarihinin başvurunun yapıldığı tarih olarak kabul edilmesi gibi farklı bir yaklaşım benimsenmesini haklı kılabılır ([Bulinwar OOD ve Hrusanov/Bulgaristan](#), §§ 30-32).

128. Başvurucular, Mahkeme ile yaptıkları yazışmalar gönderim halindeyken yaşanan herhangi bir gecikmeden ötürü sorumlu tutulamazlar ([Anchugov ve Gladkov/Rusya](#), § 70).

d. Faksla Gönderme

129. Faksla gönderilen başvurular altı aylık süre sınırının işlemlerini durdurmaz. Başvurucuların ayrıca başvurunun imzalı aslını bahsi geçen süre zarfı içerisinde posta yoluyla göndermesi gerekmektedir ([Dava Açılması İlişkin Uygulama Yönergesi](#), § 3).

e. Bir Şikâyetin Nitelendirilmesi

130. Bir şikâyet, sadece dayandığı hukuki gerekçe veya savlarla değil, ileri sürdüğü maddi olay ve olgularla da nitelendirilir ([Scoppola/İtalya \(No. 2\)](#) [BD], § 54; [Radomilja ve Diğerleri/Hrvatistan](#) [BD], §§ 110-126). "Hâkim hukuku resen uygular" (jura novit curia) ilkesi gereğince, Sözleşme ve Protokollere ilişkin olarak başvuru tarafından ileri sürülen hukuki gerekçeler Mahkemeyi bağlamaz; ancak Mahkeme, ilgili kişi tarafından ileri sürülen diğer şikâyetlerin yanı sıra bir şikâyeti Sözleşme madde ve hükümleri bakımından inceleyerek, söz konusu şikâyette yer alan olgular ile ilgili hukuki nitelendirmesine karar verebilir (Mahkemenin, Sözleşme'nin 18. maddesine ilişkin şikâyetlerin olgusal unsurlarının, başvurunun sadece iki başvuruda bu hükme dayanmasına rağmen, bütün ilk başvurularda mevcut olduğunu kaydettiği ve dolayısıyla, Hükümetin bu şikâyetlerin bazılarının kısmen vaktinden geç, yani Büyük Daire önünde görülen yargılama sırasında sunulduğuna dair itirazını reddettiği [Navalnyy/Rusya](#) [BD], §§ 62-66).

f. Müteakip Şikâyetler

131. İlk başvuruda yer almayan şikâyetler bakımından altı aylık süre, bu şikâyetin bir Sözleşme organına sunulduğu tarihe kadar durmadan işler ([Allan/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

132. Bir başvuru ilk başvurusunda sunduğu olay ve olguları daha detaylı ve aydınlatıcı şekilde açıklayabilir,

ancak bu eklemeler olaylarla ilgili yeni ve farklı şikâyetler teşkil ediyorsa, bunların kabul edilebilirlik koşullarına, özellikle de altı aylık süre kuralına uyması gerekmektedir ([Radomilja ve Diğerleri/Hırvatistan](#) [BD], §§ 122 ve 128-139). Altı aylık sürenin sona ermesinden sonra ileri sürülen şikâyetler, ancak fiilen ayrı bir şikâyet oluşturulmaması ve süre sınırı içerisinde ileri sürülen ilk şikâyetlerin belirli yönlerini veya bu şikâyetleri destekleyen başka gerekçeler oluşturması halinde incelenebilir ([Merabishvili/Gürcistan](#) [BD], § 250; [Paroisse greco-catholique Sâmbata Bihor/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

133. Başvurucunun başvurusunda, daha sonra ileri süreceği şikâyetin maddi temellerine ve iddia edilen ihlalin niteliğine dair bir işaret vermeksizin sadece Sözleşme'nin 6. maddesine dayanmış olması, daha sonra bu hüküm kapsamında ileri süreceği tüm şikâyetlerin de yapılmış olduğunun kabulü açısından yeterli değildir ([Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz](#) [BD], §§ 102-106; [Allan/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Adam ve Diğerleri/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Aynı şekilde, Sözleşme'nin 14. maddesine ilişkin ileri sürülen bir şikâyet de, başvurucunun kendisini karşılaştırmayı düşündüğü kişi veya kişi kategorisi ve iddia edilen muamele farkının sebebi hakkında bir bilgi vermelidir. Bir başvuru formunun Sözleşme'nin 14. maddesi alanında bir şikâyet içermesi, Mahkemenin başvuru formunun, bu hüküm açısından daha sonra sunulacak şikâyetleri bildirdiği sonucuna varması için yeterli değildir ([Fabián/Macaristan](#) [BD], § 96).

134. Yerel yargılamalardan belgelerin sunulmuş olması, ileride söz konusu yargılamalarla ilgili yapılacak tüm şikâyetlere yönelik bir başvuru yapılmış olduğunun kabul edilmesi için yeterli değildir. Bir şikâyetin yapılmış olması ve böylece altı aylık sürenin işlemesinin durması için, iddia edilen Sözleşme ihlalinin niteliği hakkında birtakım bilgiler hiç değilse özet olarak verilmiş olmalıdır ([Božinovski/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

5. Özel Durumlar

a. Yaşam, Konuta Saygı ve Mülkiyet Hakkına İlişkin Devam Eden Durumlarda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği

135. Devam eden durumlar için altı aylık sürenin işlemeye başlayacağı kesin bir tarih bulunmasa da, Mahkeme hayati risk içeren durumlarda kayıp olaylarının halen soruşturulmuyor olmasından ötürü şikâyetçi olmak isteyen başvuruculara gerekli özeni gösterme ve gereken girişimlerde bulunma yükümlülüğü getirmektedir. Bu tür bir durumu niteleyen belirsizlik ve karışıklık sebebiyle, kayıp bir kişinin yakınlarının, soruşturma düzensiz bir şekilde ve zorluklarla yürütülmüş olsa bile, ulusal makamların soruşturmayı sonlandırması için uzunca bir süre boyunca beklemiş olması haklı görülebilir ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], §§ 162-163). Yine de başvurucular Mahkemeye başvurmak için sonsuza kadar bekleyemez. Başvurucuların şikâyetlerini gereksiz bir gecikme olmaksızın ileri sürmesi gerekir ([a.g.k.](#), §§ 161-166). Yetkili makamlar ile kayıp yakınları arasında, soruşturma tedbirlerinin geliştirdiği bir delil ya da gerçekçi bir olasılık veya şikâyetler ile bilgi talepleri hakkında gerçek bir iletişim bulunduğu sürece başvurucuların haksız şekilde gecikmiş olabileceğine dair bir düşünce doğmamaktadır ([a.g.k.](#), § 165; ayrıca bkz. [Pitsayeva ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 386-393; [Sulygov ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 375-380; [Sagayeva ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 58-62; [Doshuyeva ve Yusupov/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 41-47). On yıldan daha uzun bir süre sonra başvurucuların genellikle, Mahkemeye başvurularının gecikmesini haklı göstermek için süregiden ve somut gelişmelerin meydana geldiğini ikna edici bir şekilde kanıtlaması gerekmektedir ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 166; ayrıca bkz. [Açıç/Türkiye](#), §§ 41-42; [Er ve Diğerleri/Türkiye](#), §§ 59-60 ve [Trivkanović/Hırvatistan](#), §§ 54-58).

136. Benzer şekilde, uzun zamandır devam eden bir ihtilaf bağlamında mülkiyet veya konuta saygı hakkının süregelen şekilde ihlal edildiği iddialar söz konusu olduğu takdirde, değişmeyen bir durum karşısında pasif kalmanın artık haklı bir gerekçesi olmayacak bir noktada başvurucunun şikâyetinde bulunmasının gerekeceği bir zaman gelebilir. Bir başvurucunun, öngörülebilir bir gelecekte mülkiyetine ve konutuna erişimini tekrar elde etme konusunda gerçekçi bir umudun bulunmadığının farkına vardığı veya farkına varmış olması gerektiği anda, başvurunun yapılmasında açıklanamayan veya aşırı bir gecikme yaşanması, başvurunun süresinde yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmesine sebebiyet verebilir. Karmaşık bir ihtilaf sonrasında yaşanan durumda ise, durumun çözüme kavuşturulması ve başvurucuların iç hukuk düzeyinde bir çözüm elde etmeyle ilgili kapsamlı

bilgiler edinmesine imkân tanınması amacıyla, geniş zaman aralıklarının öngörülmesi gerekmektedir ([Sargyan/Azərbaycan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [BD], §§ 140-141; [Chiragov ve Diğerleri/Ermenistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 141-142).

137. Gerekli özeni gösterme yükümlülüğü ilkesi ayrıca, Devlete ait bir şirketin maddi borçlarının ödenmemesi bağlamında da uygulanmıştır ([Sokolov ve Diğerleri/Sırbistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 31-33).

b. Ölüm veya Kötü Muamele Hakkında Etkin Soruşturma Yürütülmemesi Durumunda Süre Sınırlamalarının Uygulanabilirliği

138. Mahkeme, ölüm veya kötü muamele hakkında etkin soruşturma yürütülmediğinden şikâyetçi olmak isteyen başvuruculara yönelik gerekli özeni gösterme yükümlülüğünün kapsamını belirlemek amacıyla, büyük ölçüde, uluslararası bir çatışma veya bir ülkede ilan edilen olağanüstü hal bağlamında kişilerin kaybolmasıyla ilgili içtihatlardan yararlanmışır ([Mocanu ve Diğerleri/Romanya](#) [BD], § 267). Mahkeme, bu türden davalarda da yetkili makamlar ile başvurucular arasında anlamlı bir irtibat ya da soruşturma tedbirlerinde ilerleme kaydedildiğine dair birtakım emareler ya da gerçekçi bir olasılık bulunup bulunmadığını değerlendirmektedir ([Şakir Kaçmaz/Türkiye](#), §§ 72-75; [Vatandaş/Türkiye](#), §§ 26-27). Mahkeme ayrıca, bir başvurucunun ulusal düzeyde yürütülen soruşturmanın etkin olup olmadığını meşru olarak düşünüp düşünemeyeceğini belirlemek için söz konusu soruşturmanın kapsamı ve karmaşıklığını da dikkate almıştır ([Melnichuk ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 87-89).

139. Gerekli özeni gösterme yükümlülüğü, birbirinden ayrı, ancak birbiriyle yakından bağlantılı iki unsur içermektedir: Başvurucular, soruşturmanın nasıl ilerlediğini öğrenmek için yetkili makamlarla süratle iletişime geçmeli ve ayrıca soruşturmanın etkin şekilde yürütülmediğini anlar anlamaz veya anlamış olmaları gereken zamanda yine gecikmeksizin AİHM'e başvurmalıdır. Ulusal düzeyde başvurucunun pasifliği, kendi içerisinde altı aylık süre kuralına uyulması konusuyla ilgili değildir. Bununla birlikte, başvurucuların ulusal makamlara şikâyette bulunmadan önce, etkili bir soruşturmanın yürütülmediğinden haberdar olduklarını veya olmaları gerektiğini tespit etmiş olması durumunda, Mahkemeye daha sonradan yapmış oldukları başvuruların evleviyetle (a fortiori) vaktinden geç yapıldığı şeklinde değerlendirilmiş olmaları gerektiği açıktır ([Mocanu ve Diğerleri/Romanya](#) [BD], §§ 256-257, 262-264 ve 272).

140. Gerekli özeni gösterme yükümlülüğüne riayet edilmesi hususu, davanın kendi koşulları ışığında değerlendirilmelidir. Bir kişinin kötü muameleye maruz kalmış olabileceği konusunda açık bir suç duyurusu olmasa bile yetkili makamların bundan haberdar olması gereken hallerde söz konusu olacak soruşturma yükümlülüğü dolayısıyla, başvurucunun şikâyette gecikmesi bu noktada belirleyici değildir ([Velev/Bulgaristan](#), §§ 40 ve 59-60). Bu türden bir gecikme, hele ki başvuru hassas bir konumda bulunduğu, başvurunun kabul edilebilirliğini de etkilemez. Mahkeme örneğin, başvurucunun savunmasız konumunun ve kendisini güçsüz hissetmesinin, ulusal makamlar önünde suç duyurusunda bulunulması açısından yaşanan gecikme için kabul edilebilir bir açıklama olarak görmüştür ([Mocanu ve Diğerleri/Romanya](#) [BD], §§ 265 ve 273-275).

Başvurucunun soruşturmanın etkin olup olmadığını hangi noktada anladığını veya anlaması gerektiğini kesin bir şekilde belirlemek zordur. Mahkeme örneğin, başvuruda bulunmak için aşırı veya anlamsızca gecikmiş olan başvurucuların başvurularını süre aşımı gerekçesiyle reddetmiştir ([Melnichuk ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 82-83 ve bu kararda yapılan atıflar; ayrıca bkz. [Khadzhimuradov ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 73-74).

141. Bazı olaylarda, bir ölümün koşullarına ışık tuttuğu düşünülen bilgiler kamuoyuna daha sonraki bir aşamada açıklanabilir. Duruma göre, soruşturma açılmasına ilişkin usuli yükümlülük daha sonradan yeniden etkin hale getirilebilir ve altı aylık sürenin hesaplanması için yeni bir başlangıç tarihi sağlayabilir ([Khadzhimuradov ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 67 ve 75-77). Bir soruşturmanın farklı aşamalarının birbirinden ayrı değerlendirilmesi durumunda, başvuru, esas soruşturmada eksiklikler olduğunu iddia ettiği şikâyetlerle ilgili olarak altı aylık süre kuralına riayet edemeyebilir (ceza soruşturmasının iki aşaması arasında beş yıldan fazla sürenin geçtiği [Tsalikidis ve Diğerleri/Yunanistan](#) davası, § 52).

c. Sözleşme'nin 5(3). Maddesine Göre Birden Fazla Tutukluluk Süresinin Söz Konusu Olduğu Davalarda Altı Aylık Süre Kuralının Uygulanma Koşulları

142. Art arda ve birden fazla sayıdaki tutukluluk dönemleri bir bütün olarak dikkate alınmalıdır, altı aylık süre, son tutukluluk döneminin sona ermesinin ardından işlemeye başlar ([Solmaz/Türkiye](#), § 36).

143. Sanığın tutuklu kaldığı sürenin birbirini izlemeyen birkaç döneme bölünmüş olması halinde, söz konusu dönemlerin bir bütün olarak değil, ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla; bir başvuru tutukluluğuna ilişkin tüm şikâyetlerini özgür kaldığı anda, etkin şekilde serbest bırakılma tarihinden itibaren altı ay içerisinde ileri sürmeye mecburdur. Ancak bu tür dönemlerin başvuru aleyhinde yürütülen tek bir ceza yargılaması dizisinin bölümlerini oluşturması durumunda Mahkeme, tutukluluğun makul niteliğini genel olarak 5(3). madde çerçevesinde değerlendirirken, başvuru önceden belirli bir süre boyunca tutuklu bulunduğu gerçeğini dikkate alabilir ([Idalov/Rusya](#) [BD], §§ 129-130).

C. İsimsiz Başvuru

Madde 35 § 2 (a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“2. Mahkeme, 34. maddeye göre yapılmış bireysel bir başvuruyu aşağıdaki hallerde dikkate almaz:

a) Başvurunun isimsiz olması; (...)”³

HUDOC Anahtar Kelimeler

İsimsiz başvuru (35-2-a)

144. Başvurucunun kimlik bilgileri başvuru formunda usulüne uygun şekilde mevcut olmalıdır (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 47(1)(a) maddesi). Mahkeme başvuru kimliğinin kamuya açıklanmaması gerektiğine karar verebilir (İç Tüzük'ün 47(4) maddesi); bu durumda başvuru sadece ad veya soyadının baş harfleri ya da tek bir harf ile belirtilir.

145. Mahkeme bir başvurunun sadece Sözleşme'nin 35(2)(a) maddesi anlamı doğrultusunda isimsiz olup olmadığını tespit etme yetkisine sahiptir ([Sindicatul Păstorul cel Bun/Romanya](#) [BD], § 69). Davalı Hükümetin başvurunun gerçekliğine ilişkin şüphelerinin bulunması halinde, Hükümetin Mahkemeyi bu konu hakkında vakitlice bilgilendirmesi gerekmektedir ([a.g.k.](#)).

1. İsimsiz Başvuru

146. Dava dosyasında Mahkemenin başvuru kimliğini belirleyebilmesine imkân veren herhangi bir unsurun bulunmaması halinde, başvuru isimsiz olarak değerlendirilir (“[Blondje](#)”/Hollanda (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Sunulan form veya belgelerin hiçbirinde başvuru kimliğinin adı belirtilmemişse; ancak sadece atıf veya takma isim kullanılmışsa ve yetki belgesi “X” tarafından imzalanmışsa, başvuru kimliği açıklanmamış demektir.

3. Sözleşme'nin 35(2)(a) maddesi anlamı doğrultusundaki “isimsiz” bir başvurunun, Mahkeme önündeki yargılamaların aleni olması şeklindeki normal kuraldan ayrılmak suretiyle bir başvuru kimliğinin kamuya açıklanmaması meselesinden ve Mahkeme önündeki gizlilik meselesinden ayırt edilmesi gerekmektedir (bkz. [Mahkeme İç Tüzüğü](#)'nün 33. ve 47(4). maddeleri ve İç Tüzüğe ek uygulama yönergeleri).

147. Bir dernek tarafından ismi belirtilmeyen kişiler adına yapılan bir başvuruda, dernek kendisinin mağdur olduğunu iddia etmemiş; ancak ismi belirtilmeyen kişiler adına özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuş ve böylelikle temsil ettiğini söylediği kişiler başvuru konumunu almışlardır; dolayısıyla söz konusu başvuru, isimsiz başvuru olarak kabul edilmiştir ([Federation of French Medical Trade Unions ve National Federation of Nurses/Fransa](#), Komisyon kararı).

2. İsimsiz Olmayan Başvuru

148. Başvurucuların Mahkemenin kimliklerini belirleyebilmesine ve söz konusu olan olayların ileri sürülen şikâyetlerle bağlantılarını tespit etmesine imkân veren maddi ve hukuki bilgiler sunmuş olmaları halinde, Sözleşme'nin 35(2)(a) maddesi uygulanmaz ([Sindicatul Păstorul cel Bun/Romanya](#) [BD], § 71).

149. Kurmaca isimlerle yapılan başvurular: Başvurucuların takma isim kullandığı ve silahlı çatışma ortamında aile fertlerini ve arkadaşlarını korumak için gerçek isimlerini açıklamadıklarını bildirdiği bir davada Mahkeme, başvurucuların “anlaşılabilir nedenlerle gerçek kimliklerini gizlemelerinin ardında, gizleme taktiklerinin arkasında isimleri hariç yeterli sayıda emare olmak üzere gerçek, somut ve kimlikleri belirlenebilir kişiler olduklarını bulunduğu yeterli sayıda ipucu ile anlaşılabilirliğini” ve “başvurucular ile söz konusu olaylar arasında yeterince yakın bir bağlantının mevcut olduğunu” tespit ederek, söz konusu başvurunun isimsiz olmadığını kabul etmiştir ([Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)); ayrıca bkz. [Shamayev ve Diğerleri](#) kararı, § 275).

150. Bir kilise veya dini ya da felsefi amaçları bulunan bir dernek tarafından (Sözleşme'nin 9, 10 ve 11. maddeleri konusunda) yapılan ve üyelerinin isimlerinin açıklanmadığı bir başvuru, isimsiz başvuru olarak değerlendirilmemiştir ([Omkarananda ve Divine Light Zentrum/İsviçre](#), Komisyon Kararı).

D. Esasen Aynı Olmak

Madde 35 § 2 (b) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“2. Mahkeme, 34. maddeye göre yapılmış bir bireysel başvuruyu aşağıdaki hallerde ele almaz:
(...)

b) Başvurunun Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merciiine daha önceden sunulmuş bir başka başvuruyla esasen aynı olup yeni olgular içermiyorsa.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş başvuru (35-2-b) – Daha önce uluslararası başka bir yargı organına sunulmuş başvuru (35-2-b) – Yeni olaylar (35-2-b)

151. Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm mercii tarafından incelenmiş olan bir başvuruyla esasen aynı olan ve yeni olgular içermeyen bir başvuru Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesi uyarınca reddedilir.

1. Mahkeme Tarafından Daha Önce İncelenmiş Olan Bir Başvuruyla Esasen Aynı Olma

152. Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesinin ilk kısmı Mahkemenin kararlarının nihailiğini sağlamayı ve başvurucuların yeni bir başvuruda bulunmak suretiyle Mahkemenin önceki karar veya hükümlerine itiraz etmelerini önlemeyi amaçlamaktadır ([Harkins/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 51;

[Kafkaris/Kıbrıs](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 67; [Lowe/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Diğer taraftan, yargı kararlarının kesinliğini ve hukuki açıdan güvenliği amaçlamasının yanı sıra, 35(2)(b) maddesi Mahkemenin yetkisinin sınırlarını da düzenlemektedir. Bazı kabul edilebilirlik kriterlerinin esneklikle ve aşırı şekilcilikten uzak uygulanması gerekse de, Mahkeme, amacı hukuki güvenliği sağlamak ve yetki sınırlarını belirlemek olan kabul edilebilirlik kriterlerinin uygulanması konusunda daha titiz davranmaktadır ([Harkins/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 52-54).

153. Bir başvuru veya bir şikâyet, “Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş olan bir meseleyle esasen aynı olup yeni olgular içermiyorsa” kabul edilemez ilan edilir. Bu durum, Mahkemenin dostane çözüm usulü temelinde önceki bir başvuruyu kayıttan düşürmesini de içermektedir ([Kezer ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ancak, daha önceki başvurunun resmi bir kararın konusunu teşkil etmemiş olması durumunda, Mahkemenin en son yapılan başvuruyu incelemesi önünde bir engel bulunmaz ([Sürmeli/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

154. Başvurucuların Mahkemeye yaptıkları iki başvurunun aynı kişilere, aynı olaylara ve aynı şikâyetlere ilişkin olup olmadığı Mahkeme tarafından incelenir ([Vojnović/Hrvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 28; [Verein gegen Tierfabriken Schweiz \(VgT\)/İsviçre \(No. 2\)](#) [BD], § 63; [Amarandei ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 106-111). Bir başvuru veya şikâyetin, Sözleşme’nin 35. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendi uyarınca esasen aynı olup olmadığını belirlemek için, şikâyet daima içerdiği olaylarla nitelendirilir ([Radomilja ve Diğerleri/Hrvatistan](#) [BD], § 120).

155. Devletlerarası bir başvuru, bireysel başvurucuları, kendi iddialarını ileri sürme veya takip etme olanağından mahrum bırakmaz ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 118; [Shioshvili ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 46-47).

156. Bir başvurunun, önceki bir başvuruyla aynı maddi temellere sahip olması genellikle bu kurala ters düşen bir durum yaratır. Bir başvurucunun geçmişte öne sürdüğü şikâyetleri şimdi yeni hukuki savlarla desteklemeyi amaçlaması ([I.J.L./Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Mann/Birleşik Krallık ve Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya önceki başvurusunun reddedilmesinin gerekçelerini değiştirecek nitelikte olmadığı halde iç hukuka ilişkin ek bilgi sunmuş olması (10 Temmuz 1981 tarihli [X/Birleşik Krallık](#), Komisyon Kararı), başvurucunun yeni bilgilerin varlığını iddia etmesi için yeterli olmayacaktır. Mahkemenin önceki bir başvuruda yer alan aynı olaylara ilişkin bir başvuruyu değerlendirmesi için, başvurucunun samimi olarak yeni bir şikâyet ileri sürmesi veya daha önceden Mahkeme tarafından değerlendirilmemiş yeni bilgiler sunması gerekmektedir ([Kafkaris/Kıbrıs](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 68). “Yeni olay ve olgular” (yeni bilgi içeren olaylar), yeni olgusal unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Mahkeme içtihatlarındaki gelişmeler, Sözleşme’nin 35(2)(b) maddesi uyarınca “yeni olay ve olgu” teşkil etmez ([Harkins/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 50 ve 55-56).

157. Mahkeme aşağıdaki davalarda başvurunun veya şikâyetin önceki bir başvuruyla esasen aynı olmadığına karar vermiştir: [Nobili Massuero/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Riener/Bulgaristan](#), § 103; [Chappex/İsviçre](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), Komisyon kararı; [Yurttaş/Türkiye](#), §§ 36-37; [Sadak/Türkiye](#), §§ 32-33; [Amarandei ve Diğerleri/Romanya](#), §§ 106-112; [Tsalikidis ve Diğerleri/Yunanistan](#), §§ 56-58). Mahkeme, aşağıdaki davalarda ise tam tersine, başvurunun veya şikâyetin, daha önce incelediği bir başvuruyla esasen aynı olduğuna karar vermiştir: [Moldovan ve Diğerleri/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Hokkanen/Finlandiya](#), Komisyon kararı; [Adesina/Fransa](#), Komisyon kararı; [Bernardet/Fransa](#), Komisyon kararı; [Gennari/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve [Manuel/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar).

2. Bir Başka Uluslararası Soruşturma veya Çözüm Merciiine Sunulan Bir Meseleyle Esasen Aynı Olma

158. Sözleşme’nin 35(2)(b) maddesinin ikinci kısmının amacı, birkaç uluslararası organın eş zamanlı olarak, esasen aynı olan başvuruları ele alacağı durumları önlemektir. Böyle bir durum, aynı davalara ilişkin uluslararası yargılamaların çokluğunu önlemeyi amaçlayan Sözleşme’nin ruhuna ve lafzına aykırı olacaktır ([OAO](#)

[Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya](#), § 520; [Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye](#), § 37). Bu nedenle, Mahkemenin meseleyi resen incelemesi gerekmektedir ([POA ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 27).

159. Mahkemenin Sözleşme'nin bahsi geçen hükmü bağlamında yargı yetkisi bulunup bulunmadığını saptarken, davanın paralel bir yargılamalar dizisine sunulan bir meseleyle esasen aynı olup olmadığına ve eğer öyle ise, eş zamanlı yargılamaların Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesi anlamı doğrultusunda “bir başka uluslararası soruşturma veya çözüm mercii” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine karar vermesi gerekmektedir ([OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya](#), § 520; [Gürdeniz/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 39-40).

a. Davaların Benzerliğinin Değerlendirilmesi

160. İki davanın benzerliğinin değerlendirilmesi genellikle, her bir yargılamadaki tarafların, bu taraflarca danyılan ilgili yasal hükümlerin, iddiaların kapsamının ve talep edilen tazminat türlerinin karşılaştırılmasını içermektedir ([OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya](#), § 521; [Greek Federation of Bank Employee Unions/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 39).

161. Dolayısıyla Mahkeme, yukarıda belirtilen Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesinin ilk kısmındaki gibi, farklı uluslararası kuruluşlara yapılan başvuruların esasen aynı kişilere, olaylara ve şikâyetlere ilişkin olup olmadığını araştırmalıdır ([Patera/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Karoussiotis/Portekiz](#); [Gürdeniz/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 63; [Pauger/Avusturya](#), Komisyon kararı).

162. Örneğin, iki davanın davacılarının aynı kişiler olmaması halinde, Mahkemeye yapılan “başvuru”, “bir başka uluslararası soruşturma veya çözüm mercii”ne sunulmuş ve esasen aynı olan” bir başvuru olarak değerlendirilmemektedir ([Folgerø ve Diğerleri/Norveç](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Dolayısıyla Mahkeme huzuruna taşınmış olan ve başvuru yapanların kendileri tarafından değil, üye oldukları bir sivil toplum kuruluşu (STK) ([Celniku/Yunanistan](#), §§ 39-41; [Illiu ve Diğerleri/Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya bir sendika konfederasyonu ([Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye](#), § 38) tarafından bir başka uluslararası merciiye sunulmuş olan bir başvuruyu incelemesi önünde engel bulunmadığına karar vermiştir.

163. Ancak Mahkeme yakın tarihte, bir başvurunun önceden başka bir uluslararası organa (ILO) sunulmuş olan bir başvuruyla esasen aynı olması, ancak önceki başvurunun yalnızca sendika ve işveren örgütleriyle sınırlı olduğu için toplu nitelikte olmasından ötürü, söz konusu başvurunun tarafı olmayan ve olması da mümkün olmayan başvuru yapanlar tarafından yapılmış olması halinde esasen aynı içerikte bir başvuru ile karşı karşıya olunduğunu saptamıştır. Zira söz konusu bireysel başvuru yapanların bahse konu sendikanın görevlileri konumunda olmaları sebebiyle ILO huzurundaki yargılama ve şikâyetlerle yakından bağlantılı olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin Mahkeme önündeki davalarını sürdürmelerine izin vermek, Sözleşme'nin 35(2)(b) maddesinin bertaraf edilmesi anlamına gelecektir ([POA ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 30-32).

b. “Bir Başka Uluslararası Soruşturma veya Çözüm Mercii” Kavramı

164. Mahkeme, 35(2)(b) maddesi kapsamındaki değerlendirmelerinde, söz konusu paralel yargılamaların, bu kabul edilebilirlik kriteri çerçevesinde başka bir uluslararası usul teşkil edip etmediğini belirlemelidir ([POA ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#), § 28).

165. Mahkemenin bu açıdan incelemesi şekli bir teyitle sınırlı olmayıp, gerekli görüldüğü takdirde denetim organının izlediği usulün ve verdiği kararların etkisinin 35(2)(b) maddesi uyarınca Mahkemenin yargı yetkisini devre dışı bırakacak nitelikte olup olmadığını tespit etmek üzere genişletilebilmektedir ([OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya](#), § 522; [De Pace/İtalya](#), §§ 25-28; [Karoussiotis/Portekiz](#), § 62 ve 65-76; [Greek Federation of Bank Employee Unions/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 33-38).

E. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması

Madde 35 § 3 (a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur:

a) Başvurunun ... bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olması;(...)”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Başvuru hakkının kötüye kullanımı (35-3-a)

1. Genel Tanım

166. Sözleşme'nin 35(3)(a) maddesinin anlamı doğrultusunda “kötüye kullanma” kavramı, genel hukuk teorisindeki olağan anlamıyla, yani bir hakkı öngörülmediği amaçlar dışında zararlı biçimde kullanmak şeklinde anlaşılmalıdır. Buna göre, Sözleşme’de başvuru hakkının öngörülen amacına açıkça aykırı olan ve Mahkemenin gereği gibi çalışmasını veya önündeki yargılamaları gereği gibi yürütmesini engelleyen bir davranışı, başvuru hakkının kötüye kullanımını teşkil eder ([Miroľubovs ve Diğerleri/Letonya](#), §§ 62 ve 65; [S.A.S./Fransa](#) [BD], § 66; [Bivolaru/Romanya](#), §§ 78-82).

167. Teknik açıdan bakıldığında, Sözleşme'nin 35(3)(a) maddesinin lafzından, başvuru hakkı kötüye kullanılarak yapılan bir başvurunun kayıttan düşürülmek yerine kabul edilemez ilan edilmesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim Mahkeme bir başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması sebebiyle reddedilmesinin istisnai bir tedbir olduğunu vurgulamıştır ([Miroľubovs ve Diğerleri/Letonya](#), § 62). Mahkemenin başvuru hakkının kötüye kullanıldığına karar verdiği davalar, beş kategori altında toplanabilir: yanıltıcı bilgi verme; hakaret edici bir dil kullanma; dostane çözüm sürecini gizli tutma yükümlülüğünü ihlal etme; açıkça sadece karşı tarafa zarar vermek üzere yapılan veya gerçek bir amaçtan yoksun olan bir başvuruda bulunma ve kapsamlı olarak sayılması mümkün olmayan diğer tüm durumlar ([S.A.S./Fransa](#) [BD], § 67).

2. Mahkemeyi Yanıltma

168. Bir başvuruda Mahkemeyi aldatmak amacıyla bilerek gerçek olmayan olaylara dayanılıyor olması, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı anlamına gelmektedir ([Varbanov/Bulgaristan](#), § 36; [Gogitidze ve Diğerleri/Gürcistan](#), § 76). İlk olarak, başvurunun sahte kimlikle yapılması ([Drijfhout/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 27-29) ve ikinci olarak, Mahkemeye gönderilen belgelerde sahtecilik yapılması ([Jian/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Bagheri ve Maliki/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve [Poznanski ve Diğerleri/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Gogitidze ve Diğerleri/Gürcistan](#), §§ 77-78) bu tür kötüye kullanmaların en ciddi ve aşikâr örnekleridir. Sınır dışı edilmek üzere tutuklamaya ilişkin bir davada, Mahkeme, başvuru hakkının uyuşu hakkında ulusal makamları ve Mahkemeyi yanıltması sebebiyle, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kanaatine varmıştır (bkz. [Bencheref/İsveç](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 39). Mahkeme ayrıca, başvuru hakkının, davadaki olguların Mahkemenin ihlal tespit ettiği başka bir dava ile benzer kılınmak amacıyla belirsiz ve kesin olmayan terimler kullanılması sebebiyle de başvuru hakkının kötüye kullanıldığına hükmetmiştir ([Kongresna Narodna Stranka ve Diğerleri/Bosna-Hersek](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 13 ve 15-19).

169. Başvurucunun başlangıçta davanın incelenmesi bakımından önemli taşıyan bir unsur hakkında Mahkemeyi bilgilendirmemesi halinde de ihmal dolayısıyla bir kötüye kullanma söz konusu olabilir ([Al-Nashif/Bulgaristan](#), § 89; [Kerechashvili/Gürcistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Martins Alves/Portekiz](#) (kabul

edilebilirlik hakkında karar), §§ 12-15; [Gross/İsviçre](#) [BD], §§ 35-36; tam tersi için bkz. [S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), § 49). Bununla birlikte, Mahkemenin bir başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması sebebiyle eksik olduğu sonucuna varması için, yanıltıcı bilginin, davanın özüyle ilgili olması gerekmektedir ([Bestry/Polonya](#), § 44; [Mitrović/Sırbistan](#), §§ 33-34; [Shalyavski ve Diğerleri/Bulgaristan](#), § 45).

170. Benzer şekilde, Mahkeme huzurunda görülen yargılamalar sırasında yeni ve önemli gelişmeler meydana gelmişse ve başvuru, Mahkeme İç Tüzüğü'ndeki açık yükümlülüğüne rağmen bu bilgiyi Mahkemeye açıklamıyorsa ve böylelikle Mahkemenin olaylar hakkında tam bilgi sahibi olarak karar vermesini engelliyorsa, bu başvuru, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle reddedilebilir ([Hadrabová ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Predescu/Romanya](#), §§ 25-27; [Gross/İsviçre](#) [BD], §§ 28-37).

171. Ayrıca, avukatının veya kendisini Mahkeme önünde temsil eden diğer tüm kişilerin davranışlarından tamamen başvuru sorumludur. Temsilci tarafından yapılan her ihmal ilke olarak başvurucuya isnat edilebilir ve başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvurunun reddedilmesine sebebiyet verebilir ([Bekauri/Gürcistan](#) (ilk itirazlar), §§ 22-25; [Migliore ve Diğerleri/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Martins Alves/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 11-13 ve 16-17; [Gross/İsviçre](#) [BD], § 33).

172. Mahkemeyi yanıltma niyeti bulunup bulunmadığının, her zaman yeterli kesinlikle ortaya konması gerekmektedir ([Melnik/Ukrayna](#), §§ 58-60, [Nold/Almanya](#), § 87; [Miszczyński/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Gross/İsviçre](#) [BD], § 28; [S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), §§ 48-49; [Bagdonavicius ve Diğerleri/Rusya](#), §§ 64-65). Taraflar, Mahkeme tarafından reddedilebilecek iddialar ileri sürebilir, ancak bu çekişmeli görüşlerin sunulması bireysel başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmez ([Hoti/Hrvatistan](#), § 92).

173. Mahkemenin esas hakkında kararının halihazırda kesinleşmiş olduğu ve akabinde başvurunun incelenmesinde önemli olabilecek bir olayın başvuru tarafından saklanmış olduğunun anlaşıldığı hallerde dahi, Mahkemenin yeniden gözden geçirerek düzeltme usulünü (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 80. maddesinde öngörülmüştür) uygulayarak kararını tekrar değerlendirmesi ve başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmesi mümkündür ([Gardean ve S.C. Grup 95 SA/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 12-22; [Vidu ve Diğerleri/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 17-30; [Petroui/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 16-30). Bu türden bir kararın yeniden gözden geçirilmesi, ancak davalı Hükümetin Mahkemenin davayı incelediği sırada söz konusu olaydan haberdar olmasının makul olmadığı ve Hükümetin Mahkeme İç Tüzüğü'nün 80(1). maddesi uyarınca, olaya ilişkin bilgi edinmesini müteakip altı aylık süre içerisinde kararın yeniden gözden geçirilerek düzeltilmesi talebinde bulunması durumunda mümkün olmaktadır ([Grossi ve Diğerleri/İtalya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 17-24 [Vidu ve Diğerleri/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 20-23; [Petroui/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 19 ve 27-28).

3. Hakaret Edici Bir Dil Kullanma

174. Başvurucunun Mahkeme ile yazışmalarında davalı Hükümete, Hükümet temsilcisine, davalı Devletin makamlarına, bizzat Mahkemeye, Mahkemenin hâkimlerine, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğüne veya Yazı İşleri mensuplarına karşı özellikle kırıcı, hakaret edici, tehditkâr veya tahrik edici bir dil kullanması halinde, başvuru hakkı kötüye kullanılmış olur ([Řehák/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Durringer ve Grunge/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Stamoulakatos/Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı).

175. Başvurucunun kullandığı dilin sadece ağır tartışma yaratmaya yönelik veya alaycı olması yeterli değildir; kullanılan dilin kaba olduğunun değerlendirilmesi için “normal, medeni ve meşru eleştiri sınırlarını” aşması gerekir ([Di Salvo/İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Apinis/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)); aksine bir örnek için bkz. [Aleksanyan/Rusya](#), §§ 116-118). Yargılamalar sırasında Mahkemenin resmi uyarısı üzerine başvuru hakkının saldırgan sözlerine son vermesi, bu sözleri açıkça geri alması veya daha da iyisi, özür dilemesi halinde, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvuru reddedilmez ([Chernitsyn/Rusya](#), §§ 25-28).

4. Dostane Çözüm Sürecinin Gizliliği İlkesine Aykırılık

176. Sözleşme'nin 39(2) maddesi ile Mahkeme İç Tüzüğü'nün 62(2). maddesi gereğince taraflara yüklenen dostane çözüm görüşmelerini gizli tutma yükümlülüğünün bir başvuru tarafından kasten ihlal edilmesi, başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak kabul edilebilir ve başvurunun reddedilmesiyle sonuçlanabilir (*Hadrabová ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Popov/Moldova (No. 1)*, § 48; *Miroľubovs ve Diğerleri/Letonya*, § 66).

177. Başvurucunun gizlilik yükümlülüğünü ihlal edip etmediğini belirleyebilmek için, ilk olarak bu yükümlülüğün sınırları tanımlanmalıdır. Gizlilik her zaman, tarafları ve Mahkemeyi muhtemel baskılara karşı korumak suretiyle dostane çözümü kolaylaştırma şeklindeki genel amacı ışığında yorumlanmalıdır. Buna göre, dostane çözümle ilgili belgelerin içeriğini üçüncü bir tarafa iletme, teorik olarak Sözleşme'nin 35(3)(a) maddesinin anlamı doğrultusunda başvuru hakkının kötüye kullanımını teşkil edebilir, ancak bu durum, bu tür belgelerin herhangi bir üçüncü tarafa gösterilmesinin veya bu belgeler hakkında konuşulmasının mutlak ve koşulsuz bir şekilde yasaklandığı anlamına gelmez. Bu tür geniş ve katı bir yorum, örneğin Mahkeme önünde kendisini temsil etmeye yetkili olan bir başvurunun bir kereye mahsus olmak üzere davasına ilişkin olarak üçüncü taraftan mütalaa alması halinde, başvurunun meşru menfaatlerinin korunmasını risk altına sokabilir. Dahası, Mahkemenin bu tür bir yasağa riayet edilip edilmediğini denetlemesi imkânsız değilse bile, çok güç olacaktır. Sözleşme'nin 39(2). maddesi ile Mahkeme İç Tüzüğü'nün 62(2). maddesinin yasakladığı husus, tarafların medya yoluyla veya geniş bir kitle tarafından okunabilecek bir yazışmayla veya başka bir şekilde söz konusu bilgiyi alenileştirmeleridir (*Miroľubovs ve Diğerleri/Letonya*, § 68). Dolayısıyla, belirli bir ciddiyet derecesine ulaşmış bu türden bir davranış, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanımını oluşturur.

178. Gizli bilginin açıklanmasının, başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmesi için kasten yapılmış olması gerekir. Başvurucunun gizli bilgileri açıklanmasındaki doğrudan sorumluluğu, her zaman yeterli netlikte ortaya konmalıdır; bu yönde kuşku tek başına yeterli olmayacaktır (*a.g.k.*, § 66 son cümle). Bu ilkenin uygulanmasına dair somut örnekler: başvuru yapanların kendi ülkelerinin Adalet Bakanlığıyla yazışmalarında, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan dostane çözüm önerisine açıkça atıfta bulunduğu ve bu durumun başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvurunun reddedilmesiyle sonuçlandığı bir örnek için bkz. *Hadrabová ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (kabul edilebilirlik hakkında karar); her üç başvurunun gizli bilgilerin açıklanmasından sorumlu olduklarının yeterli kesinlikte ortaya konmadığı, bunun da Mahkemenin Hükümetin bu konudaki ilk itirazını reddetmesi sonucunu doğurduğu ve başvurunun kabul edilebilir bulunduğu bir örnek için ise bkz. *Miroľubovs ve Diğerleri/Letonya*.

179. Dostane çözüme yönelik olarak mutlak surette gizli yürütülen müzakereler kapsamında yapılan beyanlar ile Mahkeme önünde aleni olarak ve çekişmeli görülen bir yargılama sırasında Davalı bir Hükümet tarafından yapılan tek taraflı beyanları, bu yargılamaların somut sonuçları benzer bile olsa, birbirinden ayrı tutmak gerekmektedir. Tek taraflı bildirimle ilişkin şartların açıklanması, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması anlamına gelmez (*Eskerkhanov ve Diğerleri/Rusya*, § 26-29).

180. Mahkemenin esas hakkındaki kararı vermesinden sonra ancak adil tazmin hakkında karar vermesinden önce gizlilik kuralına riayet edilmemesiyle ilgili olarak, Mahkeme, *Žaková/Çek Cumhuriyeti* (adil tazmin), §§ 18-25, davasında, davanın özel koşulları ışığında davanın incelenmesine devam edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

5. Başvurunun Açıkça Karşı Tarafa Zarar Vermek Amacıyla Yapılan veya Gerçek Bir Amaçtan Yoksun Bir Başvuru Olması

181. Mahkeme tarafından geçmişte kabul edilemez bulunmuş başvurularına benzer olan, karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan ve açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruları tekrar tekrar Mahkemeye gönderen bir başvuru, başvuru hakkını kötüye kullanmış olur (her ikisi de Komisyon kararı olan *M./Birleşik Krallık*; *Philis/Yunanistan*). Mahkeme için gereksiz bir iş yükü oluşturan dayanaktan yoksun ve sızlanmacı şikâyetlerle veya başvuru yapanlar ile yetkili temsilcilerinin açıkça kaba davranışlarıyla uğraşmak Mahkemenin görevi olmayıp,

Sözleşme kapsamındaki gerçek işlevlerine aykırıdır (*Bekauri/Gürcistan* (ilk itirazlar), § 21; ayrıca bkz. *Migliore ve Diğerleri/İtalya* (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve *Simitzi-Papachristou ve Diğerleri/Yunanistan* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

182. Mahkeme ayrıca, başvurunun gerçek bir amaçtan açıkça yoksun olması, çok az miktarda bir parayla ilgili olması veya genel anlamda başvuruçunun nesnel meşru menfaatleri ile herhangi bir ilgisi bulunmaması halinde, başvuru hakkının kötüye kullanıldığına karar verebilir (*a.g.k.*; *Bock/Almanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); karşı. *S.A.S./Fransa* [BD], §§ 62 ve 68). 14 No'lu Ek Protokol'ün 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmesinden beri bu tür başvurular, daha ziyade Sözleşme'nin 35(3)(b) maddesi (önemli bir zarar bulunmaması) kapsamında incelenmektedir.

6. Diğer Varsayımlar

183. Bazen Mahkemenin hükümleri ile kararları ve Mahkeme önünde halen önünde derdest olan davalar, Sözleşmeciler Devletlerde ulusal düzeyde siyasi söylem amacıyla kullanılmaktadır. Reklam veya propaganda arzusuyla yapılan bir başvuru, sırf bu nedenle başvuru hakkının kötüye kullanımı anlamına gelmez (*McFeeley ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, Komisyon kararı; ayrıca *Khadzhaliyev ve Diğerleri/Rusya*, §§ 66-67). Ancak başvuru siyasi menfaat saiki ile basına veya televizyona röportajlar veriyor, Mahkeme önündeki derdest davayla ilgili sorumsuzca beyanlarda bulunuyor ve yersiz tutumlar takınıyorsa, bir kötüye kullanma durumu söz konusu olabilir (*Georgian Labour Party/Gürcistan*). İyi niyetle yapılmış bir hatanın sonucu olabilecek şekilde, basına yanlış bilgilerin verilmesi, başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmemiştir (Başvuru ve temsilcilerinin aleni olarak yanlışlıkla Mahkemenin zaten başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verdiğini iddia ettiği *Podeschi/San Marino*, § 88).

184. Mahkeme, bir başvuruçunun, sözleşme tarafından başkalarına tanınan hakların ihlal edilmesiyle elde edilen delil unsurlarına dayanarak Mahkeme önünde Sözleşme'nin 8. maddesini ileri sürdüğü bir davada bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığına hükmetmiştir. Bir çocuğun babası olmadığını kanıtlamaya çalışan başvuruçunun, DNA numunelerini zorla ve rızası dışında elde etmiş ve sonuç olarak eski karısının fiziki bütünlüğüne zarar vermektен cezaya mahkûm edilmiştir (*Koch/Polonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 31-34).

7. Davalı Hükümetin Benimsemesi Gereken Yaklaşım

185. Davalı Hükümet, başvuruçunun başvuru hakkını kötüye kullandığı kanaatinde ise Mahkemeyi bu durumdan haberdar etmeli ve Mahkemenin gerekli sonuçlara varabilmesini sağlamak üzere elindeki ilgili bilgileri Mahkemenin dikkatine sunmalıdır. Sözleşme'nin ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün başvuruçunun tarafa yüklediği usul yükümlülüklerine riayet edilip edilmediğini gözetmek davalı Hükümetin değil, Mahkemenin görevidir. Ancak, Hükümet ve kurumları tarafından, Mahkeme önünde usul yükümlülüklerini ihlal ettiği iddia edilen bir başvuruçuya karşı ceza veya disiplin soruşturmasında bulunma tehditlerinin yapılması, bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde kullanılmasına müdahaleyi yasaklayan Sözleşme'nin 34. maddesinin son cümlesi bakımından bir sorun doğurabilir (*Miroļubovs ve Diğerleri/Letonya*, § 70).

II

MAHKEMENİN YARGI YETKİSİNE İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ

Madde 35 § 3 (a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur:

(a) Başvurunun konu bakımından Sözleşme veya Protokollerinin hükümleriyle bağdaşmaması (...)”

Madde 32 — Mahkemenin yargı yetkisi

“1. Mahkemenin yargı yetkisi, 33, 34, 46 ve 47. maddelerde belirlenen koşullar uyarınca kendisine sunulan, bu Sözleşme’nin ve Protokollerinin yorumu ve uygulanmasına ilişkin tüm sorunları kapsar.

2. Mahkemenin yetkili olup olmadığı hakkında ihtilaf durumunda, kararı Mahkeme verir.”

HUDOC Anahtar Kelimeleri

Ratione personae (35-3-a) – Ratione loci (35-3-a) – Ratione temporis (35-3-a) – Devam eden durum (35-3-a) – Ratione materiae (35-3-a)

A. Kişi Bakımından (*ratione personae*) Bağdaşmazlık

1. İlkeler

186. Kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmazlık, iddia edilen Sözleşme ihlalinin, bir Sözleşmeci Devlet tarafından işlenmiş olmasını veya bir şekilde Sözleşmeci Devlete isnat edilebilir olmasını gerektirmektedir.

187. Davalı Devlet Mahkemenin kişi bakımından yetkisiyle ilgili herhangi bir itirazda bulunmamış olsa bile, bu meselenin Mahkeme tarafından resen incelenmesi gerekmektedir (*Sejdić ve Finci/Bosna Hersek* [BD], § 27).

188. Uluslararası insan hakları sözleşmeleri tarafından korunan haklar, ilgili taraf Devlet daha sonra ortadan kalksa veya yerine başka bir Devlet geçse bile, taraf Devletin ülkesinde yaşayan bireyler için sağlanmalıdır (*Bijelić/Karadağ ve Sırbistan*, § 69).

189. Devletin kendisine ait bir şirketin eylem ve ihmallerinden dolayı Sözleşme’deki sorumluluğunu yerine getirmekten muaf tutulabilmesi için, şirketin Devletten kurumsallık ve işleyiş açısından yeterince bağımsız olması gerekmektedir (*Mykhaylenky ve Diğerleri/Ukrayna*, §§ 43-45; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei/Moldova*, § 19).

190. Başvurular aşağıdaki sebeplerden dolayı Sözleşme ile kişi bakımından bağdaşmaz bulunur:

- başvuru Sözleşme’nin 34. maddesi bakımından taraf olma ehliyetinden yoksun ise (*Municipal Section of Antilly/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Döşemealtı Belediyesi/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Moretti ve Benedetti/İtalya*; *Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- başvuru iddia edilen ihlalin mağduru olduğunu gösteremiyorsa (*Kátai/Macaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 25-26; *Trivkanović/Hırvatistan*, §§ 49-51, Giriş bölümünde A.3 maddesi);
- başvuru bir bireye karşı yapılmış ise (*X/Birleşik Krallık*, 10 Aralık 1976 tarihli Komisyon kararı; *Durini/İtalya*, Komisyon kararı);

- başvuru Sözleşme’yi onaylamamış bir Devlete karşı veya doğrudan Sözleşme’ye taraf olmamış uluslararası bir örgüte karşı (*Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler* (kabul edilebilirlik hakkında karar), son paragraf) yapılmış ise;
- şikâyet davalı Devletin onaylamamış olduğu bir (Ek) Protokol ile ilgiliyse (*Horsham/Birleşik Krallık*, Komisyon kararı; *De Saedeleer/Belçika*, § 68).

2. Yetki Alanı⁴

191. Mahkemenin yer bakımından (*ratione loci*) yetkisiz olduğunun tespit edilmiş olması, başvuru Sözleşme’nin 1. maddesinin anlamı doğrultusunda bir veya birkaç Sözleşmeci Devletin yargı yetkisi alanına girip girmedikleri konusunun Mahkeme tarafından incelenmesini engellemez (*Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya*, § 90). Dolayısıyla, başvuru Sözleşme’nin davalı Devletin yargı yetkisi alanında olmadıkları doğrultusundaki itirazlar, daha çok başvurunun Sözleşme’yle kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmaz olduğu yönünde iddialar olarak ileri sürülmelidir (Davalı Hükümetlerin görüşleri için bkz. *Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 35; *İlaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], § 300; *Weber ve Saravia/Almanya* (kabul edilebilirlik hakkında karar); ayrıca bkz. Rusya Hükümeti’nin kişi ve yer bakımlarından itiraz ileri sürdüğü *Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], § 79). Sözleşme’nin 1. maddesi anlamında “yetki alanı”, Sözleşmeci bir devletin, Sözleşme’de açıklanan hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına sebep olan kendisine isnat edilebilir fiil veya ihmallerden sorumlu tutulabilmesi için olmazsa olmaz (*sine qua non*) bir koşuldur (*İlaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], § 311; *Al-Skeini ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 130).

192. Bir Devletin yetki alanı, Sözleşme’nin 1. maddesi anlamında, esasen ulusal sınırlarla ilgilidir (*Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 61 ve 67; *Catan ve Diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], § 104). Yargı yetkisinin, normal olarak Devletin toprak sınırları içerisinde kullanıldığı varsayılmaktadır (*Assanidzé/Gürcistan* [BD], § 139; *Sargsyan/Azerbaycan* [BD], §§ 129, 139 ve 150). Yargı yetkisi aynı zamanda sınır dışında da kullanılabilir (örneğin sınır muhafızlarının iltica başvurularını kabul etmemeleri ve başvuru Devletin topraklarına girmelerine izin verilmemesine ilişkin olarak bkz. *M.A. ve Diğerleri/Litvanya*, §§ 69-70).

193. Devletler, yetkili makamlarından çıkan ya da ülke toprakları dışında da etkili olan fiillerden sorumlu tutulabilirler (*Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya*, § 91; *Soering/Birleşik Krallık*, §§ 86 ve 91; *Loizidou/Türkiye* (ilk itirazlar), § 62). Ancak bu durumda da istisnalar olacaktır (*Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 71; *İlaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], § 314). Sözleşmeci bir devletin etkili kontrolü veya en azından bir bölge üzerinde belirleyici bir etki oluşturması halinde bu durum söz konusu olacaktır (*a.g.k.*, §§ 314-316 ve 392; *Catan ve Diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], §§ 106-107; *Al-Skeini ve Diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], §§ 138-140; *Medvedyev ve Diğerleri/Fransa* [BD], §§ 63-64). Bir bölgede “etkin genel kontrol” ve bir devletin silahlı kuvvetleri aracılığıyla sağlanan etkin kontrol kavramları için bkz. *İlaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya* [GC], §§ 314-316; ayrıca bkz. *Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 67 ve sonraki paragraflar ve 74-82; *Kıbrıs/Türkiye* [BD], §§ 75-81; *Loizidou/Türkiye* (esas), §§ 52-57; *Hassan/Birleşik Krallık* [BD], § 75. Doğrudan yapılan etkin kontrol kavramı hakkında değil ama Devlet desteği ile ayakta kalan alt düzey bir yerel yönetim aracılığıyla yapılan etkin kontrol hakkında bkz. *Catan ve Diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], §§ 116-122; *Chiragov ve Diğerleri/Ermenistan* [BD], §§ 169-186.

194. Bir devlet, Sözleşme uyarınca, başka bir devletin sınırları içerisinde bulunan ancak bu devletlerden ikincisinin, yasal ya da yasa dışı şekilde hareket eden görevlileri aracılığıyla birinci devletin yetkisi veya denetimi altında bulunan kişilerin haklarının ihlal edilmesinden sorumlu tutulabilir (*Issa ve Diğerleri/Türkiye*, § 71; *Sánchez Ramirez/Fransa*, Komisyon kararı; *Öcalan/Türkiye* [BD], § 91; yurt dışında düzenlenen askeri ope-

4. Bkz. [Sözleşme’nin 1. maddesine ilişkin Kılavuz](#).

rasyonlar için bkz. [Al-Skeini ve diğeri/Birleşik Krallık](#) [BD], § 149; [Hassan/Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 76-80; [Jaloud/Hollanda](#) [GC], §§ 140-152).

Birleşmiş Milletler tarafından izin verilen çok uluslu bir gücün askerleri tarafından işlenen fiillerle ve uluslararası organizasyonun bu davranış üzerinde etkili bir kontrolü veya nihai yetkisi bulunmadığı zaman, bu fiillerin, Devletin sorumluluğunda olup olmadığı hususuyla ilgili olarak bkz. [Al-Jedda/Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 84-86. Birleşmiş Milletler'in tampon bölgesinde meydana gelen fiillerle ilgili olarak bkz. [Isaak ve Diğeri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar).

195. Sözleşmeciler bir devletin hukuki olarak yetki alanına giren ancak bu devletin etkin kontrolü/yetkisi altında olmayan bölgeler için, başvurunun Sözleşme hükümlerine uygun olmadığı kanaatine varılabilir ([An ve Diğeri/Kıbrıs](#), Komisyon kararı), ancak Sözleşme gereğince Devletin pozitif yükümlülüklerinin de dikkate alınması gerekmektedir ([İlaşcu ve Diğeri/Moldova ve Rusya](#) [BD], §§ 312-313 ve 333 ve sonraki paragraflar; ayrıca bkz. [Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Azemi/Sırbistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [İvançoc ve Diğeri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#), §§ 105-106; [Catan ve Diğeri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], §§ 109-110; [Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], §§ 99-100). Başka herhangi bir devletin etkili kontrol uygulaymadığı, Sözleşmeciler bir devletin uluslararası olarak tanınan bir bölgesi içinde bulunan tartışmalı alanlarla ilgili olarak bkz. [Sargsyan/Azərbaycan](#) [BD], §§ 139-151. Tamamen Sözleşmeciler bir Devletin denetiminde olan ancak Devletin kontrolünde olmayan fiili (de facto) bir varlığın belediye otoritesi tarafından suyu ve elektriği kesilen bir cezaeviyle ilgili olarak [Pocasovschi ve Mihaila/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#), §§ 43-46.

196. Bir kişinin Sözleşmeciler Taraflardan birinin topraklarındaki fiziksel mevcudiyetinin, söz konusu kişiyi ilgili Devletin yargılama yetkisi altına soktuğu prensibinin istisnaları bulunmaktadır; örneğin bir Devletin başvuru sahibinin şikâyetlerini yönelttiği bir uluslararası kuruluşun merkezine ev sahipliği yapıyor olması halinde böyle bir istisna söz konusudur. Uluslararası Ceza Mahkemesinin merkez ve binasının Hollanda'da bulunması, tek başına, başvuru sahibinin mahkûmiyeti ile ilgili olarak bu uluslararası Mahkemeye karşı öne sürülebilecek herhangi bir fiil veya ihmalden dolayı adı geçen Devletin sorumlu tutulması için yeterli bir sebep oluşturmamaktadır ([Galić/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Blagojević/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Djokaba Lambi Longa/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Davalı Devlete karşı uluslararası bir örgütün daimi merkezi sıfatıyla yapılan bir başvuru için bkz. [Lopez Cifuentes/İspanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 25-26; [Klauecker/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 80-81. Uluslararası bir sivil yönetimin kendi topraklarında kabul edilmesi için [Berić ve Diğeri/Bosna-Hersek](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 30.

197. Bir devletin, başka bir devlette kendisine karşı yapılan yargılamaya katılması, yargı yetkisinin kendi sınırları dışında kullanıldığı anlamına gelmez ([McElhinney/İrlanda ve Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD]; [Treska/Arnavutluk ve İtalya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Manoilescu ve Dobrescu/Romanya ve Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 99-111). Bununla birlikte, bir kişinin bir devletin mahkemeleri önünde hukuk davası açmasıyla, ileri sürülen fiilin sebebi olarak iddia edilen olayların ilgili devletin sınırları dışında meydana gelmiş olmasına rağmen, bu kişi ve söz konusu devlet arasında tartışmasız olarak bir "yetki alanı bağlantısı" oluşur ([Markovic ve Diğeri/İtalya](#) [BD], §§ 49-55, Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili olarak, örneğin yurt dışından yayınlanan bir televizyon programı ile ilgili başlatılan hakaret davasına ilişkin olarak Sözleşmeciler bir devletin yetki alanıyla ilgili olarak bkz. [Arlewin/İsviçre](#), §§ 65-74).

198. Mahkeme ayrıca, davalı Devlete iade davaları kapsamında üçüncü bir devlette yapılan yakalama ve tutuklama işlemleri için sınır dışı sorumlulukla ilgili ilkeler oluşturmuştur ([Stephens/Malta \(No. 1\)](#), § 52; [Vasiliciuc/Moldova Cumhuriyeti](#), §§ 22-25).

199. Bir devletin yetkisini sınırları dışında kullanmasıyla ilgili diğer durumlar arasında, ilgili devletin diplomatları veya konsolosluk görevlileri tarafından yurt dışında yapılan işlemlerle ilgili davalar ([M./Danimarka](#), Komisyon kararı,) ve ilgili Devlete kayıtlı hava taşıtlarının ya da bayrağını taşıyan gemilerin faaliyetlerine ilişkin davalar bulunmaktadır ([Medvedyev ve Diğeri/Fransa](#) [BD], § 65; [Bakanova/Litvanya](#), § 63).

3. Sorumluluk ve İsnat Edilebilirlik

200. Sözleşme'yle kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşırılık ayrıca, iddia edilen ihlalin bir Sözleşmeci Devlete yüklenebilir olmasını gerektirir (*Gentilhomme, Schaff-Benhadj ve Zerouki/Fransa*, § 20; *M.A. ve Diğerleri/Litvanya* § 70). Ancak, isnat edilebilirlik/sorumluluk meseleleri, yakın tarihli davalarda kişi bakımından bağdaşırılığa açıkça atıf yapılmaksızın incelenmiştir (*Assanidze/Gürcistan* BD], §§ 144 ve sonraki paragraflar; *Hussein/Arnavutluk ve Diğer 20 Sözleşmeci Devlet* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Isaak ve Diğerleri/Türkiye* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Stephens/Malta (no. 1)*, § 45; *Jaloud/Hollanda* [BD], §§ 154-155).

201. Sözleşmeci Devletlerin özel şahıslar ve işlemlerle ilgili sorumluluğu ayrıca, alışlageldiği üzere kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşırılık açısından incelenmelerine rağmen, Sözleşme ile güvence altına alınan kişisel hakların içeriğine ve bu haklarla birlikte değerlendirilen pozitif yükümlülüklerin kapsamına bağlı tutulabilir (örneğin bkz. *Söderman/İsviçre* [BD], § 78; *Aksu/Türkiye* [BD], § 59; *Siliadin/Fransa*, §§ 77-81; *Beganović/Hrvatistan*, §§ 69-71). Yetkililerin resmi olarak veya zımnen, yetki alanına tabi diğer kişilerin Sözleşme ile güvence altına alınan hakları ihlal eden fiillerini kanıtlaması (*İlaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], § 318) veya bu tür eylemlerin kendi toprak sınırları içerisinde yabancı uyruklular tarafından gerçekleştirilmesi (*El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* [BD], § 206; *Al Nashiri/Polonya*, § 452; *Nasr ve Ghali/İtalya*, § 241; *Al Nashiri/Romanya*, §§ 594 ve 600-602) durumunda, Sözleşme bakımından Devletin sorumluluğu söz konusu olabilir.

202. Devletler, özel şahıslar arasındaki davalara ilişkin yargı kararlarıyla ilgili olarak, Sözleşme'den doğan bir hakkın ihlalinin tespiti sebebiyle sorumlu tutulabilirler (Gaz ve petrol boru hatları işleten özel şirketler tarafından yapılan talepler üzerine yasadışı inşaatların yıkılmasına ilişkin olarak bkz. *Zhidov/Rusya*, §§ 71 ve 95. Mahkeme, bu davada, makamların söz konusu kararlarla başvuruçuların mülkiyetlerine saygı haklarını ihlal ettikleri kanaatine varmış ve bu sebeple, Hükümet tarafından ileri sürülen kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmazlık itirazını reddetmiştir).

4. Sözleşme'ye Taraf Devletlerin, Uluslararası Bir Örgüte Üyelikleriyle İlgili Olarak Yaptıkları Eylemleri ve İhmalleri Nedeniyle Muhtemel Sorumluluğuna İlişkin Hususlar

203. Sözleşme, Sözleşmeci Devletler tarafından, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları kapsamına giren ve uluslararası barışı ve güvenliği korumaya dayanan BM görevleri sırasında veya öncesinde yapılan eylem ve ihmallerin, Mahkemenin denetimine tâbi olduğu şekilde yorumlanamayacaktır, zira bu durum, önemli bir BM görevinin yerine getirilmesine müdahale olarak değerlendirilebilir (*Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 146-152; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin, üzerinde yetkisini ya da denetimini uygulamadığı çok uluslu bir gücün bir parçası olan ulusal bir ordunun Sözleşmeci Devlete atfedilebilir olan askeri eylemlerine ilişkin olarak, *Al-Jedda/Birleşik Krallık* [BD], §§ 74-85 kararıyla karşılaştırınız). Ancak Mahkeme, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması için ulusal düzeyde alınan tedbirlere ilişkin olarak farklı bir yaklaşım benimsemektedir, zira bu tedbirler, doğrudan Birleşmiş Milletler'e atfedilebilir olmamakta ve dolayısıyla, Devlete sorumluluk yükleyebilmektedir (*Nada/İsviçre* [BD], §§ 120-122; *Al-Dulimi ve Montana Management Inc/İsviçre* [BD], §§ 93-96).

204. Dolayısıyla Mahkeme, (uluslararası mahkemelerin kararlarıyla ilgili olarak) Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı uyarınca kurulan, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılamalara ilişkin başvuruları incelemeye kişi yönünden (*ratione personae*) yetkili olmadığına karar vermiştir (*Galić/Hollanda* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Blagojević/Hollanda* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Yetkisi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına dayanan Bosna Hersek Yüksek Temsilciliği'nin kararıyla devlet memurlarının görevden çıkarılması konusunda bkz. *Berić ve Diğerleri/Bosna Hersek* kararı (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 26 ve sonraki paragraflar.

205. Bir Sözleşmeci Devlet, üyesi olduğu uluslararası bir örgüt tarafından; genel olarak sağlanan, temel hakların korunmasının Sözleşme tarafından sunulan korumayla "eşit düzeyde" olmadığı tespit edilmediği, hatta iddia edilmediği takdirde ve ilgili Devlet ihtilaf konusu eylemin işlenmesine doğrudan veya dolaylı olarak ka-

tilmadığı sürece, bu uluslararası örgütün herhangi bir organı tarafından alınan bir karar veya tedbir sebebiyle, Sözleşme'nin ihlal edildiği iddiasıyla suçlanamaz ([Gasparini/İtalya ve Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Klausecker/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 97).

206. Bu nedenle Mahkeme, hiçbir zaman davaya müdahil olmayan ve Sözleşme gereğince de kendilerine sorumluluk yüklenmesine neden olabilecek bir eylemi veya ihmali bulunmayan (ve üye Devletlerin tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan) herhangi bir uluslararası örgütün; tamamen kendi iç hukuk düzeni kapsamına giren bir iş davasında, uluslararası bir örgütün yetkili organı tarafından verilen bireysel kararlara karşı yapılan şikâyetleri ele almaya kişi yönünden (ratione personae) yetkili olmadığına karar vermiştir (Eurocontrol bünyesinde bireysel bir iş uyuşmazlığı hakkında [Boivin/Avrupa Konseyine Üye 34 Devlet](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); Uluslararası Zeytincilik Konseyi bünyesinde açılan bir disiplin davası hakkında [Lopez Cifuentes/İspanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 28-29; Avrupa Konseyi bünyesinde bir disiplin davası hakkında [Beygo/Avrupa Konseyine Üye 46 Devlet](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Bir Avrupa Komisyonu çalışanının görevden çıkarılmasından ve Avrupa Birliği mahkemelerinde görülen yargılamadan kaynaklanan Sözleşme ihlali iddiaları hakkında [Connolly/Avrupa Birliğine üye 15 Devlet](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Andreassen/Birleşik Krallık ve Avrupa Birliğine üye diğer 26 Devlet](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 71-72) kararlarına bakınız.

Temel hakların korunmasına yönelik olarak, Sözleşme tarafından sağlanan korumayla “eşit düzeyde” bir koruma sunmayan ve (ilgili Taraf Devletlerin egemenliklerinin bir kısmını devrettikleri) uluslararası bir örgütün iç mekanizmasında yapısal bir eksikliğin bulunduğuna yönelik iddialarına ilişkin olarak Mahkeme tarafından yapılan incelemeyle karşılaştırmamız ([Gasparini/İtalya ve Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Klausecker/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 98-107).

207. Mahkeme, davalı Devletin, ilgili uyuşmazlığa doğrudan veya dolaylı olarak müdahil olmasını gerektiren ve böylelikle uluslararası sorumluluğunu yerine getirmesinin söz konusu olduğu durumları ayrı tutmaktadır ([Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD], § 153; [Michaud/Fransa](#), §§ 102-104; [Nada/İsviçre](#) [BD], §§ 120-122; [Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre](#) [BD], §§ 93-96; karşılaştırmamız [Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 151). Ayrıca aşağıdaki örneklerle bkz.:

- Avrupa Birliği kapsamında hazırlanan bir antlaşmaya dayanarak başvuruçuyu seçmenler arasından çıkarma kararı ([Matthews/Birleşik Krallık](#) [BD]);
- Bir Avrupa Birliği Yönergesini uygulamaya koyan bir Fransız Kanunu'nun başvuruçusu hakkında uygulanması ([Cantoni/Fransa](#));
- Uluslararası örgütlerin yararlandıkları yargı dokunulmazlığı nedeniyle Alman mahkemeleri tarafından erişimin reddedilmesi ([Beer ve Regan/Almanya](#) [BD], [Waite ve Kennedy/Almanya](#) [BD]; [Klausecker/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 45);
- Avrupa hukukundan doğan hukuki yükümlülükleri gereğince, Bakanlık kararı üzerine, Devletin yetkili makamları tarafından bu Devletin topraklarına el konulması ([Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD] - Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı uyarınca kabul edilen Avrupa Birliği Tüzüğü, §§ 153-154);
- Bir ulusal mahkeme tarafından, Avrupa Birliği Adalet Divanına sunulan ön karar talebi ([Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Üçüncü bir ülkenin vatandaşı tarafından, üye Devletlerden birine sunulan sığınma talebinin incelenmesinden sorumlu olan üye Devletin karar verme kriterlerini ve mekanizmalarını düzenleyen ve İsviçre ile Avrupa Birliği arasındaki ortaklık anlaşması gereğince İsviçre hakkında uygulanabilir olan, Dublin II Tüzüğü uyarınca; başvuruçuların İtalya'ya iade edilmesine ilişkin İsviçre makamlarının kararı ([Tarakhel/İsviçre](#) [BD], §§ 88-91).

208. Avrupa Birliği ile ilgili olarak; Üye Devletler aleyhine (AB hukukuna ilişkin uygulamaları ile ilgili olarak) yapılan başvurular hakkında, salt bu gerekçeyle muhakkak kabul edilemezlik kararı verilmeyecektir ([Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD], § 137; [Matthews/Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 26-35).

209. Doğrudan, Sözleşme'ye taraf olmayan "Avrupa Birliği Kurumları" aleyhine yapılan başvurulara ilişkin olarak; daha eski tarihli bir içtihat, kişi bakımından (ratione personae) bağdaşmazlık nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesine imkân vermektedir ([Fransız Demokratik İş Konfederasyonu/Avrupa Toplulukları](#), Komisyon kararı; [Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda](#) [BD], § 152 ve ileri sürülen atıflar; [Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

Bu içtihatlar, Avrupa Patent Ofisi ([Lenzing AG/Almanya](#), Komisyon kararı) ve Birleşmiş Milletler gibi başka uluslararası örgütler ([Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) aleyhine yapılan başvurular açısından da geçerlidir.

210. Bir ülkenin "uluslararası bir antlaşmaya ekli olan Anayasası" nedeniyle; kendisine sorumluluk yüklenip yüklenemeyeceği hususunda [Sejdić ve Finci/Bosna Hersek](#) ([BD], § 30) kararına bakınız.

B. Yer Bakımından (*ratione loci*) Bağdaşmazlık

1. İlkeler

211. Yer bakımından bağdaşmazlık (ratione loci), iddia edilen Sözleşme ihlalinin, davalı Devletin yargı yetkisi alanında veya davalı Devlet tarafından fiilen denetlenen topraklarda meydana gelmiş olmasını gerektirmektedir ([Kıbrıs/Türkiye](#) [BD], §§ 75-81; [Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya](#), §§ 84-90).

212. Başvuruların, Sözleşmecî Devletin toprakları dışında meydana gelen olaylar ile ilgili olması ve bu olaylar ile Sözleşmecî Devletin (yargı yetkisi alanındaki) herhangi bir makam arasında hiçbir bağın bulunmaması halinde; bu başvurular, yer bakımından (ratione loci) bağdaşmazlık nedeniyle reddedilecektir.

213. Bir Sözleşmecî Devletin toprakları dışında meydana gelen eylemler ile ilgili bulunan başvurulara ilişkin olarak Hükümet, başvurunun, yer bakımından (ratione loci) Sözleşme hükümleriyle bağdaşmadığına dair bir ilk itiraz ileri sürebilmektedir ([Loizidou/Türkiye \(ilk itirazlar\)](#), § 55; [Rantsev/Kıbrıs ve Rusya](#), § 203; [Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], §§ 79 ve 111). Böyle bir itiraz Sözleşme'nin 1. maddesi kapsamında incelenecektir (bu maddeye göre "yargı yetkisi alanı" kavramının kapsamı hakkında bkz. [Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 75; ayrıca bkz. yukarıda II.A.2 maddesi).

214. Bazen davalı Hükümetin, başvurunun yargılama sırasında başka bir Sözleşmecî Devlette ikamet ettiği ve daha lehte olan bir düzenleme nedeniyle davalı Devlette dava açtığı gerekçesiyle başvurunun, yer bakımından Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaması (ratione loci) nedeniyle, kabul edilemez olduğunu ileri sürdüğü görülmektedir. Mahkeme, bu tür başvuruları da Sözleşme'nin 1. maddesi açısından incelemektedir ([Haas/İsviçre](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

215. Bununla birlikte, bir Devletin yurtdışındaki diplomatik ve konsolosluk temsilcilerinin eylemlerinden sorumlu olduğu ve diplomatik misyonlarda ([X/Almanya](#), Komisyon kararı; [Al-Skeini ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) [BD], § 134; [M./Danimarka](#), Komisyon kararı, § 1 ve bu kararda yer alan atıflar) veya söz konusu Devletin bayrağını taşıyan gemilerde veya Devlete tescilli olan uçaklarda yapılan eylemlerle ([Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 73; [Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya](#) [BD], §§ 77 ve 81; [Bakanova/Litvanya](#), § 63) ilgili olarak; yer bakımından bağdaşmazlığın (ratione loci) söz konusu olamayacağı aşîkârdır.

216. Son olarak, bir başvuruda yer bakımından (ratione loci) bağdaşmazlığın tespit edilmiş olması, Mahkeme-yi, başvuruçuların Sözleşme'nin 1. maddesi anlamında bir veya birden çok Sözleşmecî Devletin yargı yetkisi alanına girip girmediklerini incelemekten muaf tutmaz ([Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya](#), § 90).

Dolayısıyla başvuruçuların, bir davalı Devletin yargı yetkisi alanında bulunmadıklarına dair itirazları (daha genel olarak) kişi bakımından bağdaşmazlık (*ratione personae*) iddiaları şeklinde ileri sürülecektir (bkz. [Ban-ković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 35) kararında davalı Hükümetler tarafından savunulan iddialar; [Ilaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [BD], § 300; [Weber ve Saravia/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

2. Özel Durumlar

217. Sözleşme'ye taraf bir ülkeye bağımlı olan toprak/bölge ile ilgili başvurular; (eğer Sözleşmeci Devlet, Sözleşme'nin 56. maddesi uyarınca -Sözleşme'nin uygulanacağı alanını genişleten- herhangi bir beyanda bulunmamış ise), başvuru yer bakımından (*ratione loci*) bağdaşmaz bulunacaktır ([Gillow/Birleşik Krallık](#), §§ 60-62; [Bui Van Thanh ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#), Komisyon Kararı; [Yonghong/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Chagos Adaları Sakinleri/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 60-76). Ayrıca açıklanan bu durum, Sözleşme'nin Ek Protokolleri açısından da geçerlidir ([Quark Fishing Limited/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

Eğer Sözleşmeci Devlet, Sözleşme'nin 56. maddesi uyarınca bir beyanda bulunmuş ise, bu bağlamda bir bağdaşmazlık söz konusu olmayacaktır ([Tyrer/Birleşik Krallık](#), § 23).

218. Bağımlı bir bölge veya ülke, bağımsız hale gelirse, Sözleşmeci Devlet tarafından yapılan bildirim, kendiliğinden sona erecektir. Sonrasında, (ilgili bölge veya ülkenin bağımlı bulunduğu) Devlet aleyhine yapılacak başvurular, kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmaz bulunacaktır ([Church of X/Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı).

219. Sözleşme'ye taraf olan bir ülkeye bağımlı toprağın/bölgenin, Sözleşme'ye taraf bir devletin anavatan sınırlarına dahil edilmesi halinde; Sözleşme, (eskiden bağımlı olarak tanımlanan) bu toprakta/bölgede kendiliğinden uygulanacaktır ([Hingitaq 53 ve Diğerleri/Danimarka](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

C. Zaman Bakımından (*ratione temporis*) Bağdaşmazlık

1. Genel İlkeler

220. Uluslararası hukukun genel ilkeleri (antlaşmaların geriye yürümezliği ilkesi) gereğince Sözleşme hükümleri, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmiş eylemler veya olaylar ya da bu tarihten önce sona ermiş durumlar bakımından (Sözleşmeci Devlet açısından) bağlayıcı değildir ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 70; [Šilih/Slovenya](#) [BD], § 140; [Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 130).

221. Zaman bakımından yetki (*ratione temporis*) sadece, Sözleşme'nin veya Protokollerinin (Sözleşmeci Devlet tarafından) onaylanmasından sonraki dönemi kapsamaktadır. Bununla birlikte zaman bakımından yetki, onaylama tarihinden önce sebebiyet verilen bir haksızlığın veya zararın tazmini için Sözleşmeci Devletlere özel bir yükümlülük getirmemektedir ([Kopecký/Slovakya](#) [BD], § 38).

222. Onaylama tarihinden itibaren, devlete atfedilebilir olan bütün eylem veya ihmaller, Sözleşme ve Protokollerine uygun olmak durumundadır ve onaylama tarihinden sonraki olaylar (onaylamadan daha önceden meydana gelmiş bir durumun yalnızca uzantıları olsa bile), Mahkemenin yetki alanına girmektedir ([Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve Diğerleri/Portekiz](#), § 43). Bununla birlikte Mahkeme, onaylama tarihinden önce meydana gelen olayları da, bu tarihten sonra devam eden bir durumun nedeni olarak değerlendirilmesi halinde veya onaylama tarihinden sonra yaşanan olayların anlaşılması açısından önemli görülmesi halinde dikkate alabilecektir ([Hutten-Czapska/Polonya](#) [BD], §§ 147-153; [Kurić ve Diğerleri/Slovenya](#) [BD], §§ 240-241).

223. Mahkeme, zaman bakımından yetkisini (*ratione temporis*) yargılamanın her aşamasında ve resen incelemekle yükümlüdür; zira söz konusu husus, kabul edilebilirlikten ziyade, Mahkemenin yetkisi ile ilgilidir ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 67; [Petrović/Srbistan](#), § 66; [Hoti/Hrvatistan](#), § 84).

2. Bu İlkelerin Uygulanması

a. Sözleşme'nin Onaylanması veya Sözleşme Organlarının Yetkisinin Kabul Edilmesi Bakımından Önem Arz Eden Tarih

224. Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin belirlenmesine ilişkin önem arz eden tarih, ilke olarak, ilgili Taraf bakımından Sözleşme ve Protokollerinin yürürlüğe girdiği tarihtir (örneğin [Şilih/Slovenya](#) [BD], § 164).

225. Ancak 1950 tarihli Sözleşme, Komisyonun bireysel başvuruları inceleme yetkisini (25. madde) ve Sözleşmeciler Tarafarca bu yönde yapılan beyanlar gereğince Mahkemenin yetkisini (46. madde) öngörmektedir. Söz konusu beyanlar gerçekte, özellikle zaman açısından sınırlamalara tabi tutulabilmekteydi. Mahkeme ve Komisyon, Sözleşme'yi onayladıkları tarihin ardından bu tür beyanlarda bulunan ülkeler bakımından, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih ile söz konusu beyanın yapıldığı tarih arasında meydana gelen olaylar açısından yetkilerinin zaman bakımından sınırlandırıldığını kabul etmiştir ([X/İtalya](#), Komisyon kararı; [Stamoulakatos/Yunanistan \(No. 1\)](#), § 32; ayrıca bkz. Mahkemenin, Sözleşme'nin Birleşik Krallık bakımından yürürlüğe girdiği tarihin değil, bireysel başvuru hakkının bu Devlet tarafından kabul edildiği tarihin, dikkate alınması gereken tarih olduğunu belirttiği [Chong ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 84-90).

226. Hükümetin beyanıyla öngörülen bu tür bir zaman sınırlaması bulunmadığında (bkz. Fransa'nın 2 Ekim 1981 tarihli beyanı), Sözleşme organları, yetkilerinin kabul edilmesinin geriye dönük etkisini kabul etmektedir ([X/Fransa](#), Komisyon kararı).

Bu beyanlarda belirtilen zamana ilişkin sınırlamalar, Mahkemenin, 11 No'lu Protokol'ün 6. maddesi uyarınca, Sözleşme'nin mevcut 34. maddesine göre yapılan bireysel başvuruları inceleme yetkisinin belirlenmesi bakımından geçerlidir ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 72). Mahkeme, eski sistemi bir bütün olarak değerlendirecek, Komisyon önünde bireysel başvuru hakkını tanıyan ilk beyan ile Mahkemenin yetkisinin tanınması arasında geçen zamana rağmen, ilk bildirim yapıldığı tarihten itibaren yetkisinin bulunduğu kanısına varmaktadır ([Cankoçak/Türkiye](#), § 26; [Yorgiyadis/Türkiye](#), § 24; [Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 133).

b. Sözleşme'nin İlgili Devlet Bakımından Yürürlüğe Girmesinden veya Beyanından Önce veya Sonra Meydana Gelen Anlık Olaylar

227. Mahkemenin zaman bakımından yetkisi, iddia edilen müdahaleyi oluşturan olaylara göre belirlenmelidir. Mahkemenin zaman bakımından yetkisini belirlemek için, her davada iddia edilen müdahalenin tam olarak meydana geldiği zamanı tespit etmek önemlidir. Mahkeme bu bağlamda, hem başvuru hakkının şikâyet ettiği olayları hem de ihlal edildiği iddia edilen ve Sözleşme ile güvence altına alınan hakların kapsamını dikkate almalıdır ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 82; [Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 131).

228. Mahkeme, bu kriteri önem arz eden tarihten önceki ve sonraki farklı yargı kararlarına uygularken, sadece bu müdahalenin uzamasına yol açabilmiş olan sonraki hukuk yollarının varlığına rağmen ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 85 davasında Yüksek Mahkemenin kararını onayan Anayasa Mahkemesinin bir sonraki kararı veya [Mrkić/Hrvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iki karar) başvuru hakkının ihlal edilebilecek nitelikteki nihai kararı göz önünde bulundurmaktadır ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 85 kararında başvuru hakkının kira sözleşmesini sona erdiren Yüksek Mahkeme kararı veya [Mrkić/Hrvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında İstinaf Mahkemesinin verdiği karar).

Söz konusu müdahalenin telafi edilmesi amacıyla oluşturulan hukuk yollarının sonradan sonuç vermemesi, bu müdahalenin Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girmesini sağlamaz ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], §§ 77-79). Mahkeme, ulusal mahkemelerin, Sözleşme'yi, önem arz eden tarihten önce meydana gelen ihlaller bakımından geriye dönük olarak uygulamakla yükümlü olmadıklarını bir kez daha ifade etmiştir ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 130).

229. İncelenen örnek davalar:

- Kritik tarihten önce meydana gelen müdahaleler ve söz konusu tarihten sonra verilen nihai mahkeme kararları ([Meltex Ltd/Ermenistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Kritik tarihten sonra meydana gelen müdahaleler ([Lepojić/Srbistan](#), § 45; [Filipović/Srbistan](#), § 33);
- Kritik tarihten önce kötü muamele yoluyla elde edilen delillerin bu tarihten sonra verilen yargı kararlarında kullanılması ([Haroutyounian/Ermenistan](#), § 50);
- Kritik tarihten önce açılan tapu iptal davasının kritik tarihten sonra sonuçlanması ([Turgut ve Diğerleri/Türkiye](#), § 73).
- Tapunun kesin olarak iptal edildiği tarih ([Fener Rum Patrikliği \(Ekümenik Patrikhane\)/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

230. Ayrıca bkz.:

- Yunanistan'ın Sözleşme'nin 25. maddesi uyarınca beyanda bulunmasından önce Yunan mahkemeleri tarafından bir başvuru hakkında gıyabında mahkûmiyet kararı verilmesi, ancak bu tarihten sonra, söz konusu mahkûmiyet kararına karşı yapılan temyiz başvurusunun sonunda reddedilmesi ([Stamoulakatos/Yunanistan \(No. 1\)](#), § 33);
- Başvurucunun pasaportuna damga basılmadan bir dilekçeyi imzalama talebinin Sözleşme'nin onaylanmasından önce Merkez Seçim Komisyonu tarafından verilen zımni bir kararla reddedilmesi, ancak başvuru eyleminin ardından açılan davanın bu tarihten sonra görülmesi ([Kadiķis/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Sözleşme'nin onaylanmasından önce başvuru işten çıkarılması ve hukuk davası açması ve ardından bu tarihten sonra Anayasa Mahkemesinin bir karar vermesi ([Jovanović/Hrvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Başvurucuların şirketinin yönetiminin Bakanlık kararıyla, Ekonomi Bakanlığı tarafından görevlendirilen bir heyete devredilmesi ve böylelikle başvurucuların Mahkemeye erişim haklarından yoksun bırakılmaları, ancak başvurucuların temyiz başvurularını reddeden Yüksek Mahkeme kararının kritik tarihten sonra verilmesi ([Kefalas ve Diğerleri/Yunanistan](#), § 45);
- Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca beyanda bulunulmasından önceki bir tarihte başvuru gazetesine sarf ettiği sözler nedeniyle beyan tarihinden sonra mahkûm edilmesi ([Zana/Türkiye](#), § 42);
- Başvurucunun şirketinin aranması ve bazı belgelere el konulması, ancak akabindeki yargılamanın Sözleşme'nin onaylanmasından sonra yapılması ([Veeber/Estonya \(No. 1\)](#), § 55; ayrıca bkz. [Kikots ve Kikota/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

231. Bununla birlikte, şayet başvuru daha sonraki yargılamaların Sözleşme'nin bir maddesine uygunluğuna ilişkin olarak ayrı bir şikâyetle bulunursa, Mahkeme bu hukuk yolları konusunda zaman bakımından (ratio temporis) yetki sahibi olduğunu kabul edebilmektedir ([Kerimov/Azerbaycan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında bir gazetenin yayımlanmasının ve dağıtılmasının sona erdirilmesine ilişkin ilk derece mahkemesi kararına karşı Yüksek Mahkemeye temyiz başvurusunda bulunulması; [Kotov/Rusya](#) [BD], §§ 68-69 kararında kritik tarih öncesinde banka varlıklarının kanuna aykırı olarak dağıtılması ve söz konusu tarihten sonra açılan haksız fiil davası).

232. [Blečić/Hrvatistan](#) [BD] kararında düzenlenen ilke ve kriterler genel niteliktedir; Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesiyle güvence altına alınan haklar gibi bazı hakların özel niteliği, bu kriterler uygulanırken dikkate alınmalıdır ([Šilih/Slovenya](#) [BD], § 147).

3. Özel Durumlar

a. Devam Eden İhlaller

233. Sözleşme organları, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden önce başlayan, ancak bu tarihten sonra devam eden bir ihlalin bulunduğu durumlarda, zaman bakımından (*ratione temporis*) yetkilerinin genişletilmesini kabul etmektedir ([De Becker/Belçika](#), Komisyon Kararı).

234. Mahkeme, bu yaklaşımı mülkiyet hakkıyla ilgili birçok davada kabul etmiştir:

- Başvuruculara ait bir taşınmazın, tazminat ödenmeksizin, Deniz Kuvvetleri tarafından hukuka aykırı olarak kullanılmasının sürdürülmesi ([Papamichalopoulos ve Diğerleri/Yunanistan](#), § 40);
- Başvurucunun Kuzey Kıbrıs'ta yer alan taşınmazına erişiminin mümkün olmaması ([Loizidou/Türkiye](#) (ilk itirazlar), §§ 46-47);
- Kamulaştırılan mülkler için kesin bir tazminat ödenmemesi ([Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve Diğerleri/Portekiz](#), § 43);
- Polonya tarafından 1 No'lu Protokol'ün onaylanmasından önce ve sonra yürürlükte olan bir mevzuat uyarınca, başvurunun taşınmazının zilyetliğini yeniden kazanamamasının ve evinden uygun bir kira geliri elde edememesinin devam etmesi ([Hutten-Czapska/Polonya](#) [BD], §§ 152-153);
- Devlet aleyhine ve başvurunun lehine iç hukukta verilen bir kararın icra edilmemesinin devam etmesi ([Krstić/Sırbistan](#), §§ 63-69).

235. Sınırlar: Yalnızca bir kişiyi evinden veya mülkünden yoksun bırakma, bununla birlikte ilke olarak, “anlık bir işlem” olup, kişinin haklarından “yoksun bırakılmasına” ilişkin devamlı bir durum teşkil etmemektedir ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 86 ve bu kararda yer alan atıflar). Bir önceki rejim uyarınca 1945 yılından sonra zilyetliğin kaybına ilişkin özel durumlarla ilgili olarak yapılan atıflar için bkz. [Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a. A./Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 55-62.

236. Bir ihlalin devam edip etmediği, Sözleşme'nin diğer maddeleri bakımından da tespit edilebilmektedir (Sözleşme'nin 2. maddesi ve önem arz eden tarihten önce başvuru sahiplerinin mahkûm edildiği ölüm cezaları ile ilgili olarak bkz. [Ilaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [BD], §§ 406-408; Sözleşme'nin 8. maddesi ve önem arz eden tarihten önce daimi mukimlere ilişkin kayıtlardan “silinen” kişilerin oturma haklarının düzenlenmesiyle ilgili olarak bkz. [Kurić ve Diğerleri/Slovenya](#) [BD], §§ 240-241; ayrıca bkz. başvurunun oturum durumunu düzenleyemediği, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin [Hoti/Hrvatistan](#), § 84).

b. Önem Arz Eden Tarihten Önce Meydana Gelen Kaybolmalara İlişkin Soruşturma Yürütme Hususunda Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan ve “Devam Eden” Usul Yükümlülüğü

237. Kaybolma, “anlık” bir eylem veya olay değildir. Tam tersine, Mahkeme, kaybolmanın, bu bağlamda ilgili unsurların bazen bilerek gizlenmiş ya da karartılmış olabilmesi nedeniyle, yakınların sürekli bir şekilde belirsizlikle karşı karşıya kaldıkları ve ne olduğuna dair herhangi bir açıklama ya da bilginin bulunmadığı bir durum olarak nitelendirilen farklı bir olgu olduğu kanısına varmaktadır. Ayrıca, daha sonra kayıp kişinin nerede olduğuna ve akıbetine ilişkin olarak daha sonra bir açıklamanın yapılmaması, devam eden bir duruma yol açmaktadır. Dolayısıyla, soruşturma yapılmasına ilişkin usul yükümlülüğü, kayıp kişinin akıbeti açıklanmadığı sürece muhtemelen devam etmektedir. Gerekli soruşturmanın sürdürülmemesi, nihayetinde kişinin öldüğü varsayılsa bile, devam eden bir ihlal olarak değerlendirilecektir ([Varnava ve Diğerleri/Türkiye](#) [BD], §§ 148-149). *Varnava* içtihadının uygulanmasıyla ilgili olarak bkz. [Palić/Bosna Hersek](#) (§ 46).

c. Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan, Ölüm İlişkin Soruşturma Yapma Yönündeki Usul Yükümlülüğü: Mahkemenin Zaman Bakımından Yetkisi Dışında Kalan Olaylarla İlgili Yargılamalar

238. Mahkeme, şüpheli bir ölüm veya cinayet konusunda soruşturma yapma yükümlülüğü ile şüpheli bir kaybolmaya ilişkin soruşturma yürütme yükümlülüğü arasında bir ayırım yapmaktadır.

Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan etkin soruşturma yapma yönündeki pozitif yükümlülüğü, ölüm kritik tarihten önce meydana gelmiş olsa bile, Devlete yüklenebilecek ayrılabilir bir yükümlülük olarak değerlendirmektedir (*Šilih/Slovenya* [BD], § 159 – dava, önem arz eden tarihten önce meydana gelen bir ölümle ilgilidir ve soruşturma tedbirlerine ilişkin eksiklik veya ihmaller bu tarihten sonra meydana gelmiştir). Mahkeme, bu türden yükümlülükler uyuşuk uyuşmadığını denetleme hususunda zaman bakımından yetkisini, hukuki güvenlik ilkesini göz önünde bulundurarak düzenlediği bazı sınırlar kapsamında kullanmaktadır (*a.g.k.*, §§ 161-163). Öncelikle, sadece kritik tarihten sonra yapılan usuli nitelikteki işlemler ve/veya ihmaller Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girebilmektedir (*a.g.k.*, § 162). İkinci olarak, Mahkeme, usul yükümlülüklerinin uygulanabilir olması için ölümün meydana geldiği tarih ile Sözleşme'nin davalı Devlet bakımından yürürlüğe girmesi arasında gerçek bir bağın bulunması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu türden bir bağın varlığının tespit edilmesi için iki koşulun bir araya gelmesi gerekmektedir: İlk olarak, ölüm ile Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen süre nispeten kısa olmalıdır (on yılın altında) ve ikinci olarak, usuli tedbirlerin önemli bir kısmının, -yalnızca ilgili kişinin ölümü hakkında etkin bir soruşturma yürütülmesi değil, aynı zamanda ölüm sebebinin tespit edilmesine ve sorumluların kendi eylemleri hakkında hesap vermelerini sağlamaya yönelik uygun bir yargılamanın başlatılması- Sözleşme'nin ilgili Devlet tarafından onaylanmasının ardından uygulanmış olduğu veya uygulanmış olması gerektiği ortaya konulmalıdır (*Janowiec ve Diğerleri/Rusya* [BD], §§ 145-148; *Mocanu ve Diğerleri/Romanya* [BD], §§ 205-206). “Gerçek bağ” kriterine ilişkin daha sonraki uygulama hakkında, örnek olarak, *Sandru ve Diğerleri/Romanya*, § 57; *Çakir ve Diğerleri/Kıbrıs* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Jelić/Hrvatistan*, §§ 55-58; *Melnichuk ve Diğerleri/Romanya*, §§ 72-75; *Randelović ve Diğerleri/Karadağ*, §§ 92-94 ; *Chong ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar) , §§ 84-90; ayrıca bir tıbbi ihmal davasında bu kriterin Sözleşme'nin 8. maddesinden doğan usuli gerekliliklere uygulanmasıyla ilgili olarak bkz. *Jurica/Hrvatistan*, §§ 67-72).

239. Mahkeme, ölümün işkence altında meydana gelmesiyle ilgili olan *Tuna/Türkiye* davasında, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddesi açısından başvuruçuların usule ilişkin şikâyetlerini inceleyerek, *Šilih* kararında belirtilen ilkeleri ilk kez uygulamıştır. Böylelikle, Mahkeme özellikle, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddenin esas yönüne ilişkin olayların, mevcut davada olduğu gibi, kendi yetkisinin kapsadığı dönemin dışında kalması, ancak usul yönüne ilişkin olayların, yani daha sonraki sürecin, en azından kısmen bu dönem içinde yer alması durumunda, zaman bakımından (*ratione temporis*) yetkisinin belirlenmesi amacıyla uygulanabilir iki kritere ilişkin ilkeleri ve usuli yükümlülüklerin “ayrılabilirliği” konusundaki ilkeleri de hatırlatmıştır.

Sözleşme'nin 3. maddesinin usul yönüne ilişkin şikâyetlerle ilgili daha sonraki bir uygulama hakkında, örnek olarak bkz. *Yatsenko/Ukrayna* ve *Mocanu ve Diğerleri/Romanya* [BD], §§ 207-211.

240. Ancak Mahkeme, “gerçek bağ” kriterini karşılamayan bazı olağanüstü koşullarda, bu bağın, Sözleşme'yle sunulan güvencelerin ve Sözleşme'ye temel teşkil eden değerlerin gerçek ve etkin bir biçimde korunmasını sağlama gerekliliğine de dayanabileceği hususunu göz önünde bulundurmaktadır (*Šilih/Slovenya* [BD], § 163). Genel kurala bir istisna teşkil eden ve böylelikle, Mahkemenin yetkisinin geçmişe yönelik olarak uzatılmasına imkân veren “Sözleşme değerleri” kriteri, yalnızca tetikleyici olayın daha geniş bir boyuta sahip olması ve Sözleşme'nin dayandığı temellerin reddedilmesi anlamına gelmesi (uluslararası hukuk uyarınca ağır suçlar gibi) halinde ve sadece Sözleşme'nin kabul edildiği 4 Kasım 1950 tarihinden sonra meydana

gelen olaylara uygulanabilmektedir. Dolayısıyla Sözleşme'ye Taraf bir Devlet, Sözleşme'nin kabulünden önce uluslararası hukuk alanında işlenen bir suça ilişkin olarak –en kötü suç olsa dahi– soruşturma yapmadığı için sorumlu tutulamayacaktır (*Janowiec ve Diğerleri/Rusya* [BD], §§ 149-151, 1940 yılında yapılan ve dolayısıyla Mahkemenin zaman bakımından (ratione temporis) yetkisi dışında kalan Katyn katliamları hakkındaki soruşturmaya ilgilidir; ayrıca 1948 yılında Malaya'da İngiliz askerleri tarafından yirmi dört sivilin öldürülmesiyle ilgili olarak bkz. *Chong ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 91).

d. Önceki Olayların Dikkate Alınması

241. Mahkeme, “onaylama tarihinden önce meydana gelen olaylar, bu tarihten sonra devam eden bir durumun nedeni olarak değerlendirilebildiği veya bu tarihten sonra yaşanan olayların anlaşılması açısından önemli görülebildiği sürece bu olayları dikkate alabileceği” kanısına varmaktadır (*Broniowski/Polonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], § 74; *Hoti/Hırvatistan* § 85).

e. Devam Eden Yargılama veya Tutukluluk

242. Onaylama tarihinden önce açılan, fakat bu tarihten sonra devam eden adli davanın uzunluğu (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası) ile ilgili şikâyetlere ilişkin özel bir durum ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin yetkisinin kritik tarihten sonraki dönemle sınırlı olmasına rağmen, Mahkeme, birçok defa, aydınlatıcı olması bağlamında, bu tarihten önce meydana gelen olayları dikkate almıştır (örneğin, *Humen/Polonya* [BD], §§ 58-59; *Foti ve Diğerleri/İtalya*, § 53).

Aynı durum, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası kapsamında tutukluluğa ilişkin davalar (*Klyakhin/Rusya*, §§ 58-59) veya Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında tutukluluk koşullarına ilişkin davalar (*Kalachnikov/Rusya*, § 36) açısından da geçerlidir.

243. Mahkeme, yargılamanın adil olup olmadığı hususunda, yargılama sırasında yapılan hataların, kritik tarihten önce yürütülen soruşturmaya sunulan usuli güvencelerle telafi edilecek nitelikte olup olmadığını inceleyebilmektedir (*Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya*, §§ 61 ve 84). Strazburg hâkimleri, bu yönde hareket ederek, yargılamayı bir bütün olarak değerlendirmektedir (ayrıca bkz. *Kerojärvi/Finlandiya*, § 41).

244. Özgürlükten yoksun bırakmanın, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmesi halinde, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası kapsamında usule ilişkin yapılan şikâyet Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girememektedir (*Korizno/Letonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

f. Adli Hata Durumunda Tazminat Hakkı

245. Mahkeme, kritik tarihten önce verilen bir mahkûmiyet kararına ilişkin Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokol'ün 3. maddesi bağlamındaki bir şikâyeti, bu mahkûmiyet kararının kritik tarihten sonra kaldırılması nedeniyle incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir (*Matveiev/Rusya*, § 38).

g. İki Defa Yargılanmama veya Cezalandırılmama Hakkı

246. Mahkeme, birinci yargılama kritik tarihten önce sonuçlanmış olsa bile, kişinin bu tarihten sonra ikinci yargılama sırasında yargılanması ya da cezalandırılması halinde, Sözleşme'ye Ek 7 No'lu Protokol'ün 4. maddesi bağlamındaki bir şikâyeti incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir. Aynı olaylar nedeniyle iki kez yargılanmama ya da cezalandırılmama hakkı, ilgili kişinin Sözleşme'nin onaylanmasının ardından aynı suçtan dolayı mahkûm edilmesi nedeniyle onaylama tarihinden önce yürütülen bir yargılamaya ilişkin olarak göz ardı edilemeyecektir (*Marguš/Hırvatistan* [BD], §§ 93-98).

D. Konu Bakımından (*ratione materiae*) Bağdaşmazlık

247. Bir başvurunun veya şikâyetin Sözleşme'yle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşırılığı, Mahkemenin esasa ilişkin yetkisine bağlıdır. Bir şikâyetin Sözleşme'yle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşabilir olması için, başvuru tarafından ileri sürülen hakkın, Sözleşme'yle ve yürürlüğe giren Protokolleriyle korunması gerekmektedir. Örneğin, sürücü belgesi alma hakkıyla ([X/Almanya](#) 7 Mart 1977 tarihli Komisyon Kararı), kendi kaderini tayin hakkıyla ([X/Hollanda](#), Komisyon Kararı) ve Sözleşmeci bir devletin vatandaşı olmayan kişilerin bu Sözleşmeci Devlete girme ve burada oturma hakkıyla ([Peñafiel Salgado/İspanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) ilgili başvurular kabul edilebilir nitelik taşımamaktadır; zira bu haklar, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlükler arasında yer almamaktadır.

248. Aynı şekilde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 15. maddesinde belirtildiği üzere, "vatandaşlık hakkı" veya belirli bir vatandaşlığı kazanma ya da koruma hakkı güvence altına alınmamaktadır ([Petropavlovskis/Letonya](#), §§ 73-74). Buna karşın Mahkeme, vatandaşlık verilmesinin keyfi olarak reddedilmesinin, bazı koşullarda kişinin özel hayatı üzerindeki etkisi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından sorun yaratabilme ihtimalini göz ardı etmemiştir ([Slivenko ve Diğerleri/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [BD], § 77; [Genovese/Malta](#), § 30). Aynı ilkeler, kazanılmış bir vatandaşlığın sona ermesi konusunda uygulanmalıdır, zira bu durum, kişinin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını kullanmasına yönelik benzer - hatta daha güçlü - bir müdahaleye yol açabilmektedir ([Ramadan/Malta](#), §§ 84-85; [K2/Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 49-50): Aynı şekilde, Mahkeme, Sözleşme ve Protokolleri vatandaşlıktan vazgeçme hakkını güvence altına almasalar bile, vatandaşlıktan vazgeçme talebinin keyfi olarak reddedilmesinin, çok istisnai bazı koşullarda bu türden bir reddin kişinin özel hayatı üzerinde bir etki yaratması halinde Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından sorun oluşturabileceğinin göz ardı edilemeyeceği kanaatine varmıştır ([Riener/Bulgaristan](#), §§ 153-154).

249. Mahkemenin diğer uluslararası belgeler tarafından korunan haklara ilişkin ihlal iddialarını incelemeye yetkili olmamasına rağmen, Sözleşme metnindeki kavramların ve terimlerin anlamlarını tanımlarken, Sözleşme dışındaki uluslararası hukuk unsurlarını dikkate alabilmekte ve almalıdır ([Demir ve Baykara/Türkiye](#) [BD], § 85; [Hassan/Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 99 ve devamı; [Blokhin/Rusya](#) [BD], § 203).

250. [Blečić/Hırvatistan](#) ([BD], § 67) kararına göre, Mahkemenin yetkisine ilişkin her türlü husus, belirli bir davada taraflarca sunulan görüşlerle değil, bizzat Sözleşme tarafından özellikle Sözleşme'nin 32. maddesiyle ([Slivenko ve Diğerleri/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 56 ve devamı) belirlenmektedir ve sonuç olarak, yalnızca bağdaşmazlık itirazının bulunmaması, bu yetkiyi genişletmemektedir. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin bu bağlamda bir itiraz ileri sürmekten yoksun bırakılıp bırakılmadığının tespit edilmesi hususundan ayrı olarak, yargılamanın her aşamasında konu bakımından (*ratione materiae*) yetkili olup olmadığını incelemelidir ([Tănase/Moldova](#) [BD], § 131).

251. Davalı Devletin bir çekincesine konu edilen bir Sözleşme hükmüne ilişkin başvurular, sorunun bu çekincenin kapsamına girmesi ([Göktan/Fransa](#), § 51) ve bu çekincenin Sözleşme'nin 57. maddesi bakımından Mahkeme tarafından geçerli sayılması ([Grande Stevens ve Diğerleri/İtalya](#), §§ 206 ve devamı) koşuluyla Sözleşme'yle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşmaz bulunmaktadır ([Benavent Diaz/İspanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 53; [Kozlova ve Smirnova/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Geçersiz olarak kabul edilen yorumlayıcı bir beyan için bkz. [Belilos/İsviçre](#). Sözleşme'nin onaylanmasından önce bir devlet tarafından imzalanan uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerle ilgili bir çekince için bkz. [Slivenko ve Diğerleri/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 60-61.

252. Öte yandan Mahkeme, bir Sözleşmeci Tarafın Mahkemenin bir kararının kendisine yüklediği yükümlülüklere uyup uymadığını incelemeye konu bakımından (*ratione materiae*) yetkili değildir. Ayrıca, Mahkemenin bir kararının icra edilmemesi ya da Mahkeme tarafından daha önce tespit edilen bir ihlalin giderilmemesi bağlamındaki hiçbir şikâyet Mahkemenin konu bakımından (*ratione materiae*) yetkisi kapsamına girmemektedir ([Bochan/Ukrayna \(No. 2\)](#) [BD], §§ 34 ([Egmez/Kıbrıs](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararına atıfta bulunmaktadır) ve 35). Mahkeme, Sözleşme'nin 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kendi kararlarının icrasını

denetleyen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin yetkileri dışına çıkmaksızın bu türden şikâyetleri inceleyememektedir. Ancak, Bakanlar Komitesinin bu alandaki rolü, Mahkeme tarafından tespit edilen ihlali gidermek için davalı bir devlet tarafından alınan tedbirlerin kararla incelenmeyen yeni bir sorun doğuramayacağı ve dolayısıyla Mahkeme tarafından ele alınabilecek yeni bir başvurunun konusu olamayacağı anlamına gelmektedir (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (No. 2)*, [BD], § 62). Bir başka deyişle, Mahkeme, verdiği kararlardan birinin icra edilmesi için ulusal düzeyde yeniden yargılama yapılmasının Sözleşme'ye ilişkin yeni bir ihlale neden olduğu yönündeki bir şikâyeti ele alabilmektedir (*a.g.k.; Lyons ve Diğerleri/Birleşik Krallık* (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Mahkemenin, kendisi tarafından Sözleşme'nin 6. maddesine ilişkin olarak yapılan bir ihlal tespitinin ardından hukuk veya ceza davasının yeniden görülmesinin ulusal bir mahkeme tarafından reddedilmesine ilişkin bir şikâyeti inceleme yetkisi bulunabilir, zira söz konusu şikâyet, ilk kararda incelenmemiş olan, örneğin daha önce söz konusu ulusal mahkeme önünde görülen davanın hakka-niyetten yoksun olduğu iddiası gibi "yeni bir sorun" teşkil etmektedir (hukuk davası için bkz. *Bochan/Ukrayna (No. 2)* [BD], §§ 35-39; ceza davası için bkz. *Moreira Ferreira/Portekiz (No. 2)* [BD], §§ 52-58). Örneğin Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesinin usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varılan daha önce verilmiş bir kararın ardından açılan yeni bir soruşturmanın etkinlikten yoksun olup olmadığını incelemekle yetkili olabilir (*V.D./Hrvatistan (No. 2)*, §§ 46-54).

253. Başvuruların Sözleşme'yle konu bakımından (*ratione materiae*) bağdaşmaz olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna dair verilen kararların büyük çoğunluğu, Sözleşme veya Protokol maddelerinin, özellikle Sözleşme'nin 5. maddesinin (özgürlük ve güvenlik hakkı), 6. maddesinin (adil yargılanma hakkı), 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin (mülkiyetin korunması hakkı) uygulama alanının sınırlarıyla ilgilidir (örneğin bkz. *Denisov/Ukrayna* [BD], § 134) 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyet hakkının korunması)). Bu maddelerden her birinin uygulama alanı, her bir maddeyle ilgili içtihat rehberinde incelenmektedir (Bu rehberler, Mahkemenin internet sitesinde, "www.echr.coe.int - Jurisprudence (İçtihat) - Analyse jurisprudentielle (İçtihat analizi)" adresinde mevcuttur):

- [Sözleşme'nin 5. maddesi](#) hakkında rehber,
- [Sözleşme'nin 6. maddesi \(medeni hukuk yönü\)](#) hakkında rehber,
- [Sözleşme'nin 6. maddesi \(ceza hukuku yönü\)](#) hakkında rehber,
- [Sözleşme'nin 8. maddesi](#) hakkında rehber ve
- Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi hakkında rehber (yayımlanacak olan).

III

ESASA İLİŞKİN KABUL EDİLEMEZLİK NEDENLERİ

A. Açıkça Dayanaktan Yoksun Olma

Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendi - Kabul edilebilirlik koşulları

“3. Mahkeme, aşağıdaki hallerde, Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermektedir:

a) Başvurunun (...) açıkça dayanaktan yoksun olması (...);”

HUDOC üzerinde anahtar kelimeler

Açıkça dayanaktan yoksun (35-3-a)

1. Genel Giriş

254. Bir başvuru Sözleşme'yle uyumlu olsa ve resmi kabul edilebilirlik koşullarının tamamı yerine getirilmiş olsa bile, Mahkeme yine de, esasın incelenmesine ilişkin gerekçelerle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verebilmektedir. Bu gerekçeler arasında, en yaygın olan varsayım başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmesidir. Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendinde yer alan “açıkça” ifadesinin kullanımının karışıklığa yol açabileceği aşikârdır: Bu ifadenin anlamı tam olarak kavrandığında, söz konusu kabul edilemezlik gerekçesinin, yalnızca ortalama bir okuyucu tarafından uydurma ve asılsız nitelikte olduğu hemen anlaşılan başvurular için geçerli olduğu düşünülebilecektir. Bununla birlikte, Sözleşme organlarının (yani Mahkemenin ve 1 Kasım 1998 tarihinden önce, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun) çok sayıdaki yerleşik içtihatlarından, bu ifadenin davanın nihai sonucu anlamında daha geniş olarak yorumlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Gerçekte, başvurunun maddi içeriğine ilişkin yapılan ön incelemenin ardından, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların ihlal edildiği izlenimi yaratmayan her türlü başvuru, “açıkça dayanaktan yoksundur” ve böylelikle, davanın esasına ilişkin resmi inceleme aşamasına geçmeden (bu aşamada normal olarak bir karar verilebilecektir) başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilebilmektedir.

255. Mahkemenin, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmak için bazen taraflardan görüş almaya ve kabul edilebilirlik hakkında verdiği karar kapsamında uzun ve ayrıntılı bir gerekçeye başvurmaya ihtiyaç duyması, başvurunun “açıkça” dayanaktan yoksun olma niteliğini değiştirmemektedir ([Mentzen/Letonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

256. Açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruların büyük bir çoğunluğu hakkında tek bir hâkim ya da üç hâkimden oluşan bir Komite tarafından derhal kabul edilemezlik kararı verilmektedir (Sözleşme'nin 27. ve 28. maddeleri). Ancak bu türden bazı şikâyetler, Daireler, hatta - istisnai durumlarda - Büyük Daire tarafından incelenmektedir (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına ilişkin olarak, [Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], §§ 78-86, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin olarak, [Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [BD], §§ 130-138).

257. “Açıkça dayanaktan yoksun” bir başvurudan bahsedildiğinde, bir başvurunun tamamı ya da bir davanın kapsamından daha geniş olarak, özel bir şikâyet söz konusu olabilmektedir. Böylelikle, bazı durumlarda, başvurunun bir kısmı, (başvurunun geri kalan kısmının kabul edilebilir olduğuna kanaat getirilebilmesine ve hatta sonuçta, Sözleşme'nin ihlal edildiğinin tespit edilebilmesine rağmen), “dördüncü derece yargı organı doktrinine” dayanarak reddedilebilmektedir. Dolayısıyla, “açıkça dayanaktan yoksun olan şikâyetlerden” söz etmek daha doğru olacaktır.

258. Açıkça dayanaktan yoksunluk kavramının anlam ve kapsamını kavramak amacıyla; Sözleşme sisteminin temelini oluşturan başlıca ilkelerden birinin, ikincilik ilkesi olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. İkincilik ilkesi; Sözleşme’de yer alan haklara saygı gösterilmesinin, bu hakların uygulanmasının ve bu konuda ceza verilmesinin sağlanması görevinin, öncelikle Mahkemeye değil, Sözleşmeci Devletlerin makamlarına ait olduğu anlamına gelmektedir. Mahkeme, yalnızca ulusal makamların yetersiz kalmaları halinde müdahale edebilmektedir (*Scordino/İtalya* (No.1) [BD], § 140). Bu nedenle, ulusal mahkemede görülmüş davaya ilişkin olaylarla ilgili araştırmaların ve ileri sürülen sorunlara ilişkin incelemelerin; (kendi ülkelerinin yaşamsal olgularıyla doğrudan ve sürekli irtibat halinde olmaları nedeniyle) bunu yapmak için en iyi konumda bulunan ulusal makamlar tarafından, (iddia edilen Sözleşme ihlallerini düzeltmek için tedbir alınması amacıyla), mümkün olduğunca ulusal düzeyde yürütülmesine dikkat edilmesi gerekmektedir (*Dubská ve Krejzová/Çek Cumhuriyeti* [BD], § 175).

259. Açıkça dayanaktan yoksun şikâyetler dört farklı kategoride gruplandırılabilir: “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) şikâyetleri, görünür ya da açık bir ihlal bulunmayan şikâyetler, desteklenmeyen şikâyetler ve son olarak, anlaşılmaz ve uydurma şikâyetler.

2. Mahkemenin “Dördüncü Derece Yargı Organı” (“Fourth Instance”)5 Olmaması

260. Mahkemeye sunulan şikâyetlere ilişkin özel bir kategori, genel olarak “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) şikâyetleri olarak adlandırılmaktadır. Sözleşme metninde yer almayan ve Sözleşme organlarının içtihadında belirtilmeyen (*Kemmache/Fransa* (no. 3), § 44) bu ifade biraz çelişkilidir, zira Mahkemeye ilgili şu hususların üzerinde durmaktadır: Mahkeme, Sözleşme’ye Taraf Devletlerin mahkemelerine nazaran bir itiraz, temyiz ya da düzeltme mahkemesi değildir ve herhangi bir ulusal yüksek Mahkemenin yaptığı gibi aynı şekilde davayı yeniden inceleyememektedir. Dolayısıyla, “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) davaları, Mahkemenin rolünün ve Sözleşme tarafından kurulan yargısal mekanizmanın niteliğinin başvuru tarafından yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

261. Nitekim Sözleşme, sahip olduğu diğer özelliklerin yanı sıra, devletlerarası diğer antlaşmaların, özellikle de Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nin kurallarıyla aynı kurallara riayet eden uluslararası bir antlaşma olarak kalmaya devam etmektedir (*Demir ve Baykara/Türkiye* [BD], § 65). Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşmeci Devletlerin egemen iradeleriyle kendisine verilen genel yetkilerin sınırlarını aşmamaktadır. Bu sınırlar, Sözleşme’nin 19. maddesinde belirtilmektedir:

“Yüksek Sözleşmeci Tarafların (...) bu Sözleşme ve buna bağlı Protokoller ile üstlendikleri taahhütleri yerine getirmelerini sağlamak için, (...) bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur.”

262. Dolayısıyla Mahkemenin yetkisi; Sözleşme’ye ve Protokollerine bağlı kalacak şekilde, Sözleşmeci Devletler tarafından, insan hakları konusunda verdikleri taahhütlere uyulup uyulmadığını denetlemekle sınırlıdır. Ayrıca Mahkeme, Sözleşmeci Devletlerin hukuk düzenlerine doğrudan müdahale etme yetkisine sahip olmadığından, bu hukuk düzenlerinin özerkliğine saygı göstermek durumundadır. Bu durum; ulusal bir mahkeme tarafından yapıldığı iddia edilen fiili veya hukuki hatalar üzerinde Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece, Mahkemenin inceleme yetkisinin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Mahkeme; ulusal bir Mahkemenin, bir kararı (bir diğer ulusal mahkemeden farklı olarak) vermesine neden olan fiili ya da hukuki unsurları bizzat değerlendirememektedir. Bu hususa dikkat edilmediği takdirde Mahkeme; kendisini üçüncü veya dördüncü derece mahkemesi hâkiminin yerine koymuş ve görevinin sınırlarını göz ardı etmiş olacaktır (*Garcia Ruiz/İspanya* [BD], § 28; *De Tommaso/İtalya* [BD], § 170).

263. Mahkeme, yukarıdaki açıklamalar ışığında, genel kural olarak, ulusal mahkemelerin şu hususlarda vardıkları tespit ve sonuçlar hakkında değerlendirme yapmamaktadır:

5 Daha fazla bilgi için bkz. Sözleşme’nin 6. maddesinin [medeni hukuk](#) ve [ceza hukuku yönleri](#) hakkındaki kılavuzlar.

- Davaya ilişkin olayların tespiti;
- İç hukukun yorumlanması ve uygulanması;
- Davaya ilişkin delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi;
- Bir hukuk davasının sonucunun esas yönünden adil olup olmadığı;
- Bir ceza davasında bir sanığın suçluluğu ya da masumiyeti.

264. İstisnai bazı durumlarda, Mahkeme, ulusal mahkemeler tarafından varılan tespit ve sonuçların, açık ve belirgin şekilde keyfi olması, adalet ve sağduyuya aykırı olması ve Sözleşme'nin ihlaline yol açması halinde, bunları yeniden inceleyebilmektedir ([Syssoyeva ve Diğerleri/Letonya](#) (kayıttan düşürme kararı) [BD], § 89).

265. Bir “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) şikâyeti, davanın ulusal düzeyde yer aldığı hukuk alanı ne olursa olsun, Sözleşme'nin herhangi bir maddi hükmü açısından sunulabilmektedir. “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) doktrini, diğer davaların yanı sıra, aşağıdaki davalara uygulanmaktadır:

- Hukuk davaları ([Garcia Ruiz/İspanya](#) [BD], § 28; [Hasan Tunç ve Diğerleri/Türkiye](#), §§ 54-56);
- Ceza davaları ([Perlala/Yunanistan](#), § 25; [Khan/Birleşik Krallık](#), § 34);
- Önleyici tedbirlere (“praeter delictum”) ilişkin davalar ([De Tommaso/İtalya](#) [BD], §§ 156-173);
- Vergi davaları ([Dukmedjian/Fransa](#), §§ 71-75; [Segame SA/Fransa](#), §§ 61-65);
- Sosyal davalar ([Marion/Fransa](#), § 22; [Spycher/İsviçre](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), §§ 27-32);
- İdari davalar ([Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya](#) [BD], §§ 196-199);
- Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar ([Schipani ve Diğerleri/İtalya](#), §§ 59-61);
- Disiplin davaları ([Pentagiotis/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Seçimle ilgili davalar ([Adamsons/Letonya](#), § 118);
- Yabancıların ülkeye girişi, oturması ve ülkeden uzaklaştırılmasına ilişkin davalar ([Syssoyeva ve Diğerleri/Letonya](#) (kayıttan düşürme kararı) [BD]).

266. Bununla birlikte, “Dördüncü Derece Yargı Organı” (Fourth Instance) şikâyetleri, en çok, hukuki ve cezai konularda “adil yargılanma” hakkına ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında dile getirilmektedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamındaki “adillığın”, hukuk ve etik sınırları içinde bulunan ve yalnızca esasa bakan hâkimin uygulayabileceği bir kavram olan “esas yönünden” adillik olmadığını, -zira bu durumun başvuru tarafından pek çok yanlış anlaşılmanın kaynağı olduğunu- dikkate almak gerekmektedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası yalnızca, uygulamada, tarafların dinlendikleri ve hâkim huzurunda eşit düzeyde buldukları çekişmeli bir yargılama olarak tanımlanabilecek olan “usul yönünden” adillığı güvence altına almaktadır ([Star Cate Epilekta - Gevmata ve Diğerleri/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

267. Dolayısıyla, Mahkeme, bir “Dördüncü Derece Yargı Organının” (Fourth Instance) şikâyeti, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında dile getirildiği takdirde, başvuruçunun çekişmeli bir yargılamadan yararlandığını; yargılamanın farklı aşamalarında, davasını savunmak için davayla ilgili olduğunu düşündüğü iddiaları ve delilleri sunabildiğini; karşı tarafça ileri sürülen delil ve iddialara fiilen itiraz edebildiğini; davanın çözümü için objektif olarak sunduğu davayla ilgili bütün iddialarının mahkeme tarafından gerektiği gibi dinlendiğini ve incelendiğini; ihtilaf konusu kararın, hukuken olduğu gibi fiilen de ayrıntılı olarak gerekçelendirildiğini ve dolayısıyla, bir bütün olarak değerlendirilen yargılamanın adil bir şekilde yürütüldüğünü tespit ederek, söz konusu şikâyeti reddetmektedir ([Garcia Ruiz/İspanya](#) [BD]; [De Tommaso/İtalya](#) [BD], § 172).

3. Görünür veya Açık Bir İhlalin Bulunmaması

268. Resmi kabul edilebilirlik koşullarının tamamını yerine getiren, Sözleşme'yle uyumlu olan ve dördüncü derece doktrinine aykırı türden olmayan bir şikâyetin; Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların ihlal edildiğine dair bir izlenim yaratmaması durumunda da, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olarak kabul edilmektedir. Böyle bir durumda Mahkemenin yaklaşımı; şikâyetin esasını incelemekten, herhangi bir ihlal

emaresinin bulunmadığını tespit etmekten ve bu şikâyetin (daha fazla incelemeye gerek duymaksızın) kabul edilemez olduğunu belirtmekten ibarettir. Bu türden bir yaklaşımı gerektiren şikâyetler üçe ayrılmaktadır.

a. Keyfilğe veya Yargılamanın Adil Olmadığına İşaret Eden Herhangi Bir Emarenin Bulunmaması

269. İkincillik ilkesine göre; Sözleşme’de yer alan temel haklara saygı gösterilmesini sağlamak, öncelikle ulusal makamların görevidir. Bu nedenle, genel kural olarak, dava konusu olayların tespiti ve iç hukukun yorumlanması, yalnızca ulusal mahkemelerin ve diğer ulusal makamların yetkisi kapsamına girmektedir ve söz konusu mahkeme ve makamların bu konularda vardıkları tespit ve sonuçlar, Mahkeme için bağlayıcı niteliktedir. Ancak, “Sözleşme sisteminin bütününe ilişkin olan hakların etkililiği ilkesi”, başvuruçunun şikâyet ettiği eylemle sonuçlanan karar alma sürecinin ki bu süreç idari veya yargısal veya duruma göre her ikisi de olabilir, adil olduğuna ve keyfi olmadığına ilişkin olarak Mahkemenin ikna olabildiği veya olması gerektiği anlamına gelmektedir.

270. Dolayısıyla Mahkeme, *a priori* aşağıdaki koşulları yerine getiren bir yargılamada (ve aksini ispatlayacak nitelikte herhangi bir emare bulunmadığında) yetkili ulusal mahkemeler tarafından esas yönünden incelenmiş olan bir şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verebilmektedir.

- Yargılama, iç hukuk hükümleri tarafından bu amaçla yetkilendirilmiş organlar tarafından yapılmış olmalıdır,
- Yargılama, iç hukuktaki usuli gerekliliklere uygun olarak yapılmış olmalıdır,
- İlgili taraf kendi delillerini ve iddialarını sunma fırsatı bulmuş ve bunlar söz konusu makam tarafından gereği gibi dinlenmiş olmalıdır,
- Yetkili organlar, tarafsız bir şekilde davanın adil bir çözüme kavuşturulmasıyla alakalı olan olaya ve hukuki soruna ilişkin bütün unsurları dikkate almış olmalıdırlar,
- Yargılama, yeterli gerekçelerin verildiği bir kararla sonuçlanmış olmalıdır.

b. Amaçlar ile Araçlar Arasında Orantısızlığa İlişkin Herhangi Bir Emarenin Bulunmaması

271. Sözleşme uyarınca ileri sürülen hakkın mutlak olmaması ve açık (Sözleşme’de açıkça düzenlenen) veya zımni (Mahkemenin içtihadında belirtilen) sınırlamalara tabi tutulması halinde, Mahkemenin genel olarak, şikâyet konusu müdahalenin orantılığını değerlendirmesi gerekmektedir.

272. Bu hususta izin verilen sınırlamaları açıkça belirten Sözleşme hükümleri arasında; özellikle dört maddeye ilişkin bir gruba, ayrı tutmak gerekir: Bu hükümler şunlardır: 8. madde (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı), 9. madde (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü), 10. madde (ifade özgürlüğü) ve 11. madde (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü). Bütün bu maddeler aynı yapıya sahiptir: Maddelerin birinci fıkraları, temel hakkı belirtmekte; ikinci fıkralar ise devletin söz konusu hakkın kullanılmasına sınırlama getirebileceği durumları belirtmektedir. İkinci fıkralar, birbirleriyle tam olarak aynı şekilde ifade edilmemektedir. Bununla beraber; yapıları aynıdır. Örnek olarak; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla ilgili olarak Sözleşme’nin 8. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki gibidir:

“Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörölmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

Sözleşme’ye Ek 4 No’lu Protokol’ün 2. maddesi (serbest dolaşım özgürlüğü) de bu hükümler kategorisine aittir, zira söz konusu maddenin üçüncü fıkrası da aynı şekilde düzenlenmektedir.

273. Mahkeme, yukarıda belirtilen haklardan birinin kullanılmasına kamu makamları tarafından yapılan bir müdahaleyi incelemesi gerektiğinde, daima üç aşamalı bir değerlendirme yapmaktadır. Şayet gerçekte devlet tarafından bir “müdahale” yapılmış ise (ve bu incelenmesi gereken ayrı bir ön sorundur, zira bunun cevabı her zaman açık değildir), Mahkeme art arda şu üç sorunun cevabını aramaktadır:

- Müdahale, yeterince erişilebilir ve öngörülebilir bir “kanun” tarafından öngörülmekte midir?
- Şayet müdahale bir kanun tarafından öngörülmekteyse, bu müdahale ayrıntılı olarak sıralanan “meşru amaçlardan” en azından birini izlemekte midir (ve meşru amaçlar listesi maddeden maddeye göre biraz değişmektedir).
- Şayet müdahale meşru bir amacı izlemekteyse, bu müdahale, izlediği meşru amaca ulaşmak için “demokratik bir toplumda gerekli” midir? Başka bir deyişle, bu amaç ile söz konusu sınırlamalar arasında bir orantılılık ilişkisi bulunmakta mıdır?

274. Yalnızca bu üç sorunun her birine olumlu bir cevap verilebilmesi durumunda, müdahalenin Sözleşme’ye uygun olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu sorulara olumsuz cevap verilmesi, bir ihlal tespitine yol açmaktadır. Mahkeme, üçüncü soruyu incelerken, devletin sahip olduğu ve kapsamı koşullara, korunan hakkın niteliğine ve müdahalenin niteliğine göre büyük ölçüde değişiklik gösteren takdir yetkisini dikkate almalıdır (*Paradiso ve Campanelli/İtalya* [BD], §§ 179-182; *İsviçre Raelyen Hareketi/İsviçre* [BD], §§ 59-61).

275. Aynı şema, sadece yukarıda sözü edilen maddelere değil, aynı zamanda Sözleşme’nin diğer hükümlerinin birçoğu kapsamında da –söz konusu madde metninde belirtilmeyen zımnî sınırlamalar da dahil olmak üzere– uygulanmaktadır. Örnek olarak, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla tanınan Mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak değildir: Bu hak, zımnî kabul edilen sınırlamalara tabi tutulmaktadır, zira niteliği gereği devlet tarafından bir düzenleme yapılmasını gerektirmektedir. Sözleşmeciler Devletler, bu konuda belirli bir takdir yetkisinden yararlanmaktadırlar. Buna karşın, Sözleşme’nin gerekliliklerine uyulup uyulmadığı hususunda nihai karar verme görevi Mahkemeye aittir; Mahkeme, uygulanan sınırlamaların, kişiye sunulan Mahkemeye erişim hakkına uygulanan sınırlamaların, bu hakkı özünden ihlal edecek şekilde kısıtlamadığını tespit etmelidir. Ayrıca, Mahkemeye erişim hakkına yönelik bu türden bir sınırlama, yalnızca meşru bir amaç gözetmesi ve kullanılan araçlar ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması halinde, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla bağdaşmaktadır (*Cudak/Litvanya* [BD], § 55; *Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre* [BD], § 129).

276. Mahkeme, başvuruya ilişkin olarak yapılan ön inceleme sırasında, yukarıda belirtilen koşulların yerine getirildiği ve davaya ilişkin bütün koşullar göz önüne alındığında, devletin müdahalesiyle izlenen amaçlar ile kullanılan araçlar arasında açık bir orantısızlığın bulunmadığı konusunda ikna olsa da, söz konusu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermektedir. Böylelikle, kabul edilemezlik kararının gerekçesi, Mahkemenin ihlal bulunmadığı sonucuna vardığı esas hakkındaki bir kararında kabul edebileceği gerekçeyle aynı veya benzer olmaktadır (*Mentzen/Letonya* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

c. Esasa İlişkin Olarak Nispeten Basit Olan Diğer Sorunlar

277. Mahkeme, yukarıda belirtilen durumların dışında da, esasa ilişkin nedenlerle, ileri sürülen Sözleşme hükümünün ihlal edildiğine dair bir izlenimin oluşmadığına ikna olması halinde, bir şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermektedir. Bu durum, bilhassa iki varsayımda meydana gelmektedir:

- Mahkemenin önündeki davada Sözleşme’nin ihlal edilmediği sonucuna varabileceği aynı veya benzer türden çok sayıda ve yerleşik içtihadının bulunması durum (*Galev ve Diğerleri/Bulgaristan* (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Mahkemenin önündeki meseleyi daha önce özel olarak ele alan doğrudan kararları bulunmadığı halde, mevcut içtihatlarına dayanarak Sözleşme’nin ihlal edildiğinin anlaşılmadığı sonucuna varabileceği durum (*Hartung/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

278. Yukarıda anılan her iki durumda da, Mahkemenin davaya ilişkin olayları ve davayla ilgili diğer olgusal unsurların tamamını ayrıntılı ve dikkatli bir şekilde incelemesi gerekebilmektedir (*Collins ve Akaziebie/İsvec* (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

4. Desteklenmeyen Şikâyetler: Delil Yokluğu

279. Mahkeme önündeki yargılama, çekişmeli bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla, tarafların – başvuru ve davalı Hükümet – hem fiilen (gerekli olgusal delilleri Mahkemeye sunarak) hem de hukuken (kendi görüşlerine göre, ileri sürülen Sözleşme hükümünün ihlal edilme ya da edilmeme nedenini açıklayarak) iddialarını destekleme sorumluluğu bulunmaktadır.

280. Mahkeme İç Tüzüğü'nün bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen 47. maddesinin somut olaya ilişkin kısmı aşağıdaki gibidir:

“1. Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca, bir başvuru, Mahkeme tarafından aksi yönde bir karar verilmedikçe, Yazı İşleri Müdürlüğü'nün hazırladığı başvuru formu ile yapılır. Başvuru formu, istenen tüm bilgilerin ilgili bölümlerde belirtilmesi suretiyle hazırlanır ve söz konusu formda aşağıdaki bilgiler yer alır:

(...)

d) olaylara dair kısa ve öz bir açıklama;

e) ileri sürülen Sözleşme ihlal(ler)ine ve bu husustaki görüşlere dair kısa ve öz bir açıklama;

(...)

2. a) Başvuru formunun ilgili bölümünde belirtilmesi gereken, bu maddenin 1 (d) ile (f) fıkraları arasında yer alan yukarıdaki bilgilerin tamamı, Mahkeme tarafından, başka herhangi bir belgeye başvurmaya gerek kalmaksızın, başvurunun mahiyetinin ve kapsamının belirlenmesine imkân verecek yeterlilikte olmalıdır.

(...)

3.1. Başvuru formu, başvuru veya başvuru temsilcisi tarafından imzalanır ve aşağıdaki belgelerle birlikte teslim edilir:

a) şikâyete konu olan adli veya farklı nitelikteki karar ya da tedbirlere ilişkin belgelerin suretleri;

b) başvuru Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde öngörülen iç hukuk yollarının tüketilmesi şartı ve altı aylık süre kuralına uyulduğunu gösteren belge ve kararların suretleri;

(...)

5.1. Bu maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen koşullara uyulmaması, başvurunun Mahkeme tarafından incelenmemesi sonucunu doğurur. Bu kuralın dışında kalan haller aşağıda belirtilmiştir:

a) başvuru tarafından, söz konusu koşullara uyulmaması hususuna ilişkin olarak yeterli açıklamada bulunulmuş olması;

(...)

c) Mahkeme tarafından resen veya başvuru talebi üzerine aksi yönde bir talimatta bulunulması.

(...)

281. Ayrıca, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 44C maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

“Taraflardan birinin Mahkeme tarafından istenen bir bilgiyi sağlamaması veya bir delili göstermemesi veya konuyla ilgili bilgiyi resen açığa çıkarmaması veya yargılamaya etkin bir şekilde katılmaması durumunda, Mahkeme, bu durumdan uygun gördüğü şekilde sonuç çıkarabilir.”

282. Mahkeme, yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğunu belirtmektedir. Özellikle, bu durum aşağıdaki varsayımlarda meydana gelebilmektedir:

- Başvurucunun Sözleşme'nin bir veya birkaç hükmünün ihlal edilme şekli davaya ilişkin olaylar bakımından anlaşılır olmadığı sürece, bu durumu açıklamaksızın söz konusu hükümlere atıfta bulunmakla yetinmesi halinde (*Trofimchuk/Ukrayna* (kabul edilebilirlik hakkında karar); *Baillard/Fransa* (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Başvurucunun kendi isteği dışındaki durumlar mevcut olmadığı sürece ve bunu yapmasını engelleyen istisnai koşullar bulunmadığı (örnek olarak, cezaevi idaresi tarafından bir tutuklunun kendi dosyasına ilişkin belgeleri Mahkemeye iletmesine izin verilmediğinde) veya Mahkeme bizzat başka türlü bir karar vermediği sürece, kendi iddialarını desteklemek için belgelere dayanan delilleri (özellikle mahkemelelerin ve diğer ulusal makamların kararları söz konusudur) sunmayı ihmal etmesi veya reddetmesi halinde.

5. Anlaşılmaz veya Uydurma Şikâyetler

283. Mahkeme, şikâyetçi olunan olayların veya Mahkemeye sunulmak istenilen şikâyetlerin anlaşılmasını objektif olarak imkânsız kılacak kadar karmaşık nitelikte olan başvuruları, açıkça dayanaktan yoksun bularak reddetmektedir. Aynı durum; uydurma şikâyetler (yani objektif olarak imkânsız, açıkça uydurulmuş veya açıkça sağduyuya aykırı olaylarla ilgili şikâyetler) için de geçerlidir. Bu tür durumlarda, ortalama bir gözlemci açısından (hukuk eğitimi almamış olsa da) Sözleşme'nin ihlal edildiğine dair herhangi bir görünüm bulunmadığı açıktır.

B. Önemli Bir Zararın Bulunmaması

Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi - Kabul edilebilirlik koşulları

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruların kabul edilemez olduğunu belirtmektedir:

(...)

(b) Başvurucunun Sözleşme ve Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesinin başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirmediği sürece ve ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen bir davanın bu gerekçeyle reddedilmemesi koşuluyla, başvurunun önemli bir zarara maruz kalmaması halinde.”

HUDOC üzerinde anahtar kelimeler

Önemli bir zararın bulunmaması (35-3-b) - İncelemenin devamını haklı kılan bir nedenin bulunmaması (35-3-b) - Ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenen dava (35-3-b)

1. Yeni Kriterin Kabulünün Temeli

284. Yeni bir kabul edilebilirlik kriteri, 1 Haziran 2010 tarihinde 14 No'lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle birlikte, Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen kriterlere eklenmiştir. Bu Protokol'ün 20. maddesi uyarınca, yeni hüküm, söz konusu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce kabul edilebilir olduğuna karar verilen başvurular haricinde, Mahkeme önünde derdest olan bütün başvurular hakkında uygulanmaktadır. Böylelikle, *Vistiňš ve Perepjolkins/Letonya* ([BD], § 66) davasında, Hükümet tarafından ileri sürülen, önemli bir zararın bulunmadığı yönündeki ilk itiraz, başvurunun 14 No'lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce 2006 yılında kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi nedeniyle reddedilmiştir.

Mahkemenin hâlihazırda artan iş yükü dikkate alınarak, söz konusu yeni kriterin getirilmesinin gerekli olduğu kanaatine varılmıştır. Bu kriter, Mahkemeye, esasa ilişkin inceleme yapılmasını gerektiren davalara yoğunlaşmasını sağlayabilecek ek bir araç sunmaktadır. Diğer bir deyişle, bu kriter Mahkemeye, hâkimlerin önemsiz davalara bakmamaları gerektiği yönündeki ilke (de minimis non curat praetor) uyarınca, “önemsiz” olduğu kanısına varılan davaları reddetme imkânı vermektedir.

285. “De minimis” kavramı, 1 Haziran 2010 tarihine kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde resmi olarak düzenlenmediği halde, Komisyon üyelerinin (bkz. [Eyoum-Priso/Fransa](#); [H.F. K-F/Almanya](#); [Lechesne/Fransa](#) davalarında yer alan Komisyon raporları) ve Mahkeme hâkimlerinin (bkz. örnek olarak, [Dudgeon/Birleşik Krallık](#); [O’Halloran ve Francis/Birleşik Krallık](#) [BD]; [Micallef/Malta](#) [BD]) birçok muhalefet şerhinde ve hükümetlerin Mahkemeye sunduğu görüşlerde (bkz. örneğin, [Koumoutsea ve Diğerleri/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) ileri sürülmüştür.

2. Amaç

286. Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi üç ayrı unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, söz konusu madde, kabul edilebilirlik kriterini belirtmektedir: Mahkeme, başvurucunun önemli bir zarara maruz kalmadığı kanaatine vardığında, bireysel başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verebilmektedir. Ardından iki koruyucu hüküm gelmektedir. İlk olarak, Mahkeme, insan haklarına saygı ilkesinin başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirmesi halinde, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verememektedir. İkinci olarak, Mahkeme, ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen bir davayı bu yeni kritere dayanarak reddedememektedir. Sözleşme’de değişiklik yapılmasına ilişkin henüz yürürlüğe girmemiş olan Ek 15 No’lu Protokol’ün 5. maddesinin, ikinci koruyucu hükmü kaldırmayı öngördüğünü eklemek gerekmektedir.⁶ Mahkeme, kabul edilemezlik kriterine ilişkin üç koşulun bir araya gelmesi durumunda, şikâyetin Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi ve 4. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermektedir.

287. Mahkeme, [Shefer/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) davasında, Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde belirtilen üç unsur arasında resmi bir sıralamanın söz konusu olmamasına rağmen, “önemli bir zararın bulunması” hususunun yeni kriterin özünde yer aldığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, davaların birçoğunda, yeni kriterle ilgili her unsurun sırasıyla incelenmesi nedeniyle, aşamalı bir yaklaşım izlenmektedir ([Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa](#); [C.P./Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Borg ve Vella/Malta](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ancak Mahkeme, bazı davalarda, bu kabul edilebilirlik kriteriyle ilgili birinci unsurun mevcut olup olmadığının belirlenmesine gerek olmadığı kanısına varmıştır ([Finger/Bulgaristan](#); [Daniel Faulkner/Birleşik Krallık](#); [Turturica ve Casian/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#); [Varadinov/Bulgaristan](#), § 25).

288. Bu kabul edilebilirlik koşulunun yorumlanması ve uygulanması hususunda yalnızca Mahkeme yetkilidir. Söz konusu Protokol’ün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk iki yıl boyunca, bu yeni kabul edilebilirlik kriterinin uygulanması, Dairelere ve Büyük Daire’ye bırakılmıştır (Sözleşme’ye Ek 14 No’lu Protokol’ün 20. maddesinin 2. fıkrası). 1 Haziran 2012 tarihinden itibaren, bu kriter Mahkemenin yargısal oluşumlarının tamamı tarafından kullanılmıştır.

289. Mahkeme, söz konusu yeni kabul edilebilirlik koşulunu resen (örnek olarak, [Vasyanovich/Rusya](#) ve [Ionescu/Romanya](#); [Magomedov ve Diğerleri/Rusya](#), § 49) ya da Hükümet tarafından ileri sürülen bir itiraza cevap olarak ([Gaglione ve Diğerleri/İtalya](#)) ileri sürebilmektedir. Mahkeme bazı durumlarda, diğer kabul edilebilirlik koşullarından önce yeni kriteri incelemektedir ([Korolev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Rinck/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Gaftoniuc/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Burov/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Shefer/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Mahkeme, diğer durumlarda ise, yalnızca diğer kriterleri incelemesinin ardından yeni kriteri ele almaktadır ([Ionescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

6. Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde yer alan, “ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen hiçbir davanın bu gerekçeyle reddedilmemesi koşuluyla” ifadesi kaldırılacaktır.

290. Önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriterin uygulanması, Sözleşme tarafından korunan herhangi bir hakla sınırlı değildir. Mahkeme bununla birlikte, başka bir gerekçeyle kabul edilemez olmayan ve Sözleşme'nin 3. maddesinin kapsamına girebilecek (yani asgari ağırlık kriterinin yerine getirilmesi), yine 3. maddeye dayanan bir şikâyetin, başvuruçunun önemli bir zarara maruz kalmaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilebilecek bir durumun öngörülmesinin zor olduğu kanısına varmıştır ([Y/Letonya](#), § 44). Mahkeme aynı zamanda, ifade özgürlüğünün konu edildiği davalarda, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriter uygulanırken, bu özgürlüğün öneminin gerektiği gibi dikkate alınması ve bu bağlamda Mahkeme tarafından titiz bir inceleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu türden bir inceleme, davanın basın ya da diğer haber medyalarıyla ilgili olup olmadığının tespit edilmesi hususunda kamu yararı tartışmasına sağlanan katkı gibi unsurları kapsmalıdır ([Sylka/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), § 28).

3. Başvuruçunun Önemli Bir Zarara Maruz Kalıp Kalmadığı Hakkında

291. Yeni kriterin başlıca unsuru, başvuruçunun “önemli bir zarara” uğrayıp uğramadığı hususudur. Bu kavram, salt hukuki açıdan bir hakkın ihlali ne denli gerçek olursa olsun, bu hak ihlalinin, uluslararası bir mahkeme tarafından inceleme yapılmasını haklı göstermek için asgari ağırlık düzeyine ulaşması gerektiği fikrine atıfta bulunmaktadır. Kuralcı bir çerçevenin dışındaki tamamen teknik ya da önemsiz olan ihlaller, Avrupa denetiminin yapılmasını gerektirmemektedir ([Shefer/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Bu asgari düzeyin değerlendirilmesi görecelidir ve davanın kendine özgü koşullarının tamamına bağlı olarak yapılmaktadır. Bir ihlalin ciddiyeti, belirli bir davada hem başvuruçunun kişisel bakış açısı hem de objektif olarak davanın konusu dikkate alınarak değerlendirilmelidir ([Korolev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

Ancak, başvuruçunun kişisel bakış açısı, Mahkemenin ilgilinin önemli bir zarara uğradığı sonucuna varması için tek başına yeterli değildir. Bu kişisel bakış açısı, objektif gerekçelerle haklı gösterilmelidir ([Ladygin/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Bir Sözleşme ihlali, önemli ilke sorunlarıyla ilgili olabilmekte ve böylelikle ihtilaf konusu maddi menfaat ne olursa olsun önemli bir zarara sebebiyet verebilmektedir ([Korolev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Birzietis/Litvanya](#); [Karelin/Rusya](#)). Mahkeme, [Giuran/Romanya](#), §§ 17-25 kararında, şikâyete konu edilen iç hukuktaki yargılamanın başvuruçunun evinden çalınan 350 avro değerindeki eşyasına ilişkin bir tazmin sağlanmasını amaçlamasına rağmen, söz konusu yargılamanın başvuruçunun açısından bir ilke sorunuyla, yani ilgilinin mülkiyetine ve konutuna saygı hakkına ilişkin olması nedeniyle, ilgilinin önemli bir zarara maruz kaldığı kanısına varmıştır. Dahası, [Konstantin Stefanov/Bulgaristan](#), §§ 46-47 kararında Mahkeme, para cezasının başvuruçunun açısından bir ilke sorunuyla, yani mesleki faaliyetlerini yerine getirirken avukat olarak görevine saygı gösterilmesiyle ilgili olduğunu dikkate almıştır.

292. Ayrıca Mahkeme, söz konusu sorunun başvuruçunun açısından kişisel önemini değerlendirirken, başvuruçunun davranışlarını dikkate alabilmekte, örnek olarak, yargılama sırasında belirli bir süre boyunca ilgilinin atalet içinde davranıp davranmadığını inceleyebilmekte ve böylelikle, başvuruçunun yargılamanın sonucuyla pek ilgilenmediğini gösterebilmektedir ([Shefer/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Mahkeme, [Giusti/İtalya](#), §§ 22-36 kararında, uluslararası bir mahkeme tarafından bir inceleme yapılmasını haklı göstermek için gereken asgari ağırlık düzeyini belirlemek için dikkate alınması gereken bazı yeni unsurları ilk defa belirtmiştir. Bu unsurlar, ihlal edildiği iddia edilen hakkın niteliği, iddia edilen ihlalin ciddiyeti ve/veya ihlalin başvuruçunun kişisel durumu üzerinde yaratabileceği olası sonuçlardır. Mahkeme, bu koşulları değerlendirirken, özellikle davanın konusunu ya da ulusal yargılamanın sonucunu inceleyecektir.

a. Önemli Bir Maddi Zararın Bulunmaması

293. Bazı davalarda, ağırlık düzeyi, dava konusunun maddi etkisi ve davanın başvuruçunun için önemi dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Maddi etki yalnızca, başvuruçunun tarafından talep edilen manevi tazminat ışığında değerlendirilmemektedir. Mahkeme, [Kiouisi/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, talep edilen manevi tazminat miktarının, yani 1000 avronun başvuruçunun açısından gerçek zararın hesaplanması için uygun olmadığını belirtmiştir. Bu durum, manevi tazminatın genellikle, zararın miktarına ilişkin başvuruçunun tarafından yapılan tahminlere dayanılarak bizzat ilgililer tarafından hesaplanmasından kaynaklanmaktadır.

294. Önemsiz bir maddi etkiyle ilgili olarak, Mahkeme, hâlihazırda, ihtilaf konusu miktarın yaklaşık 500 avrodan az ya da bu miktara eşit olduğu aşağıdaki davalarda “önemli bir zararın” bulunmadığı sonucuna varmıştır:

- İhtilaf konusu miktarın 90 avro olduğu yargılama ([Ionescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Makamların başvurucuya 1 avrodan daha düşük bir miktara tekabül eden bir meblağı ödememesine ilişkin dava ([Korolev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Makamların başvurucuya yaklaşık 12 avroya tekabül eden bir meblağı ödememesine ilişkin dava ([Vasilchenko/Rusya](#), § 49);
- Karayolları Trafik Kanunu’nun ihlali nedeniyle verilen 150 avro tutarında para cezası ve başvurucunun sürücü ehliyetine bir ceza puanının işlenmesi ([Rinck/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 25 avro tutarında bir meblağın geç ödenmesi ([Gaftoniuc/Romanya](#), (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 125 avro tutarında bir meblağın geri ödenmemesi ([Ștefănescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 12 avro tutarında bir meblağın devlet tarafından başvurucuya ödenmemesi ([Fedotov/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 107 avro ile birlikte masraf ve harcamalar için 121 avro olmak üzere, toplam 228 avro tutarında bir meblağın devlet tarafından başvurucuya ödenmemesi ([Burov/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Sabit ücret olarak 22 avro dahil, 135 avro tutarında bir para cezası ve başvurucunun sürücü ehliyetine bir ceza puanının işlenmesi ([Fernandez/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Mahkemenin ihtilaf konusu maddi tazminat miktarını 504 avro olarak kaydettiği dava ([Kiouisi/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Başvurucu tarafından avukatı hakkında sunulan 99 avro tutarının geri ödenmesine ilişkin ilk talebin, ilgiliye esasa ilişkin yargılama süresinin uzunluğu nedeniyle 1515 avro tutarında bir meblağın ödenmesine karar verilmesi nedeniyle ayrıca dikkate alındığı dava ([Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Yaklaşık 200 avroya karşılık gelen bir meblağa ilişkin maaş borcu ([Guruyan/Ermenistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 227 avro tutarında masraflar ([Șumbera/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 34 avro tutarında bir meblağın ödenmesine hükmeden bir kararın icrası ([Shefer/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Elektrik kesintisinden kaynaklanan manevi zarara ilişkin hükmedilen 445 avro tutarında bir tazminat ([Bazelyuk/Ukrayna](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 50 avro tutarında idari para cezaları ([Boelens ve Diğerleri/Belçika](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- Gecikme faizleriyle birlikte, 98 ila 137 avro arasında değişen tutarlardaki ödemelerle ilgili şikâyetlerin yer aldığı dava ([Hudecová ve Diğerleri/Slovakya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar));
- 29 ila 62 avro arasında, nispeten küçük meblağların ödenmesiyle ilgili kararların icra edilmemesi ([Ștefan ve Diğerleri/Ukrayna; Shchukin ve Diğerleri/Ukrayna](#)).

295. Mahkeme, [Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) davasında verdiği kabul edilebilirlik hakkındaki kararında, 1515 avro tutarındaki meblağın, Mahkemenin içtihadı açısından açıkçası uygun ve yeterli bir tazmin sağladığı kabul edilemez olsa da, başvurucunun önemli bir zarara uğramasına yol açacak derecede uygun bir adil tazmin sağlamaktan uzak olmadığı kanaatine varmıştır.

296. [Magomedov ve Diğerleri/Rusya](#) davasında, başvurucular, Çernobil nükleer santralindeki acil durum operasyonlarına katılımları için çeşitli ödenekler ve ek ödeneklerin artırılmasına ilişkin bir sonuç elde etmiştir. Söz konusu kararlar, ulusal makamlar tarafından öngörülen süre içerisinde temyiz başvurusu yapılmamış olması sebebiyle, kesinleşmiştir. Bununla birlikte makamların temyiz başvurusunu geç yapmalarına izin verilmiştir

ve ardından bu kararlar iptal edilmiştir. Başvurucular, Sözleşme'nin 6. maddesi ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi açısından şikâyetlerini sunmuşlardır. Aralarından bazıları için ilk derece mahkemesinin kararı, icra edilmeden önce iptal edilmiştir. Mahkeme, Hükümetin, bu başvurucuların önemli bir zarara uğramadıklarına dair iddiasını reddetmiştir (§§ 47-48). Esasa ilişkin olarak ilk verilen karara dayanılarak ödemeleri yapılan başvurucuların başvuruları, bu kriter gereğince kabul edilemez bulunmuştur. Mahkeme, bu başvurucuların daha önce kendilerine ödenen miktarları iade etmesinin gerekmediği; Sözleşme'nin, belirli bir miktarda sosyal yardım veya ödenek alma hakkını güvence altına almadığı; söz konusu ödeneklerin ilgililerin esas gelirini teşkil etmediği; zaten bu ödeneklerin amacının sorgulanmadığı, zira sadece vadesi gelmiş tutarları hesaplama yönteminin düzeltilmediği; başvurucuların, Devletin temyiz başvurusunu geç yapması dolayısıyla uzayan süreden faydalandıkları ve bu sebeple başvurucuların söz konusu süreç boyunca ilk verilen kararlarda hesaplanan ödenekleri almaya devam ettiği kanaatine varmıştır (§§ 50-52).

297. Mahkeme son olarak, maddi zararın etkisinin soyut olarak değerlendirilmemesi gerektiği kanısındadır; nitekim küçük bir maddi zarar bile kişinin durumuna ve yaşadığı ülkenin veya bölgenin ekonomik durumuna göre önemli olabilmektedir. Bu nedenle Mahkeme, maddi kaybın sebep olduğu etkiyi başvurucunun kişisel durumunu göz önüne alarak değerlendirmektedir. Mahkeme böylelikle, [Fernandez/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında) kararında, başvurucu hakkında verilen 135 avro tutarındaki para cezasının başvurucu açısından önemli bir meblağ olmadığı sonucuna varmak için ilgilinin Marsilya İdari Temyiz/İstinaf Mahkemesinde hâkim olarak görev yapmasını göz önünde bulundurmıştır.

b. Önemli Bir Maddi Zararın Bulunması

298. Tam tersine, Mahkemenin, başvurucunun önemli bir maddi zarara uğradığı kanaatine varması halinde, söz konusu kriteri reddedebilmektedir. Böylelikle Mahkeme, aşağıdaki davalarda söz konusu kriteri reddetmiştir:

- 200 ila 13.749,99 avro (EUR) arasında değişen meblağların, yargılamaların aşırı uzunluğu nedeniyle tazminat olarak ödenmesine hükmeden kararların icrasında 9 ila 49 aylık gecikmelerin yaşanmasına ilişkin dava ([Gaglione ve Diğerleri/İtalya](#));
- Meblağların on binlerce avro tutarına ulaştığı kamulaştırmalar için tazminat ödenmesinde gecikmelerin yaşanmasına ilişkin dava ([Sancho Cruz ve tarım reformuna ilişkin diğer davalar/ Portekiz](#), §§ 32-35);
- Yaklaşık 1.800 avroluk (EUR) bir meblağın talep edildiği, çalışanların haklarına ilişkin dava ([Živić/Sırbistan](#));
- On beş yıl beş ay süren bir hukuk yargılamasına ve şikâyetin “önemli bir değerle” ilgili olmasına rağmen herhangi bir başvuru yolunun bulunmamasına ilişkin dava ([Giusti/İtalya](#), §§ 22-36);
- Söz konusu meblağın, önemsiz olarak kabul edilemeyecek bir tutardaki engellilik ödenekleriyle ilgili olduğu bir hukuk yargılamasının uzunluğuna ilişkin dava ([De Ieso/İtalya](#));
- Başvurucunun, aylık maaşının %20'sini aşan mahkeme masraflarını ödemekle yükümlü olduğu dava ([Piętko/Polonya](#), §§ 33-41).

c. Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunmaması

299. Ancak Mahkeme, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri sadece önemsiz maddi meblağların söz konusu olduğu davalarda uygulamamaktadır. Davanın ulusal düzeydeki sonucu, maddi etkilerden başka etkiler de yaratabilmektedir. Mahkeme, [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Bratři Zátkové, A.S./Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Matoušek/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar), [Čavajda/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve [Hanzl ve Špadrna/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) davalarında, üçüncü şahısların bildirilmeyen görüşlerinin, davayla alakalı veya yeni bir unsur içermemesini ve bu davaların her birinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararın söz konusu görüşlere dayanmamasını esas alarak kararını vermiştir. Mahkeme, [Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında belirttiği gerekçeyi benimsemiştir. Mahkeme, söz konusu zararın, baş-

vurucu şirketten talep edilen 19 milyon avro tutarındaki meblağ olamayacağı, ancak bu durumun tespit edilmediği sonucuna varmak için, Cumhuriyet Savcısının mütalaasının başvuruca bildirilmemesinin başvuru açısından önemli olası bir zarara yol açıp açmadığının incelenmesinin söz konusu olduğu kanısına varmıştır.

300. Aynı şekilde, [Jančev/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında yer alan şikâyet, ilk derece mahkemesi kararının kamuya açıklanmamasına ilişkindir. Mahkeme, başvurunun mağdur taraf olmaması sebebiyle önemli bir zarara maruz kalmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme aynı zamanda, başvurunun kanuna aykırı davranışları sonucunda yerine getirmek zorunda kaldığı duvar yıkma ve tuğla sökme yükümlülüğünün, ilgiliye önemli bir maddi yük getirmediğini de dikkate almıştır. [Savu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) isimli bir diğer davada, başvuru doğrudan herhangi bir meblağ ileri sürmemiş, ancak belge düzenleme yükümlülüğü getiren ve kendi lehine verilen bir kararın icra edilmemesinden şikâyetçi olmuştur.

301. Mahkeme, [Gagliano Giorgi/İtalya](#) davasında, ilk kez, bir ceza yargılamasının uzunluğuna ilişkin bir şikâyet hakkında karar vermiştir. Mahkeme, yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle başvurunun cezasında indirim yapıldığını tespit ederek, bu indirimin başvuru açısından bir tazminat teşkil ettiği, hatta söz konusu yargılamanın uzunluğu nedeniyle başvurunun uğrayabileceği zararı büyük ölçüde azalttığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, başvurunun önemli bir zarara uğramadığına kanaat getirmiştir. Mahkeme, [Galović/Hırvatistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, başvurunun altı yıl iki ay daha kendi mülkünde kalması dolayısıyla, aslında bir hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesinden yararlandığını belirtmiştir. Mahkeme aynı zamanda, [Çelik/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) ve [Van der Putten/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) başlıklı iki kararda, bir ceza yargılamasının uzunluğu ve etkin bir hukuk yolunun bulunmaması hususlarını ele almıştır. Başvurular yalnızca, dava dosyasını tamamlamak için İstinaf Mahkemesi tarafından geçirilen süreden kaynaklı olarak Yüksek Mahkeme önündeki yargılamanın uzunluğundan şikâyet etmişlerdir. Ancak, her iki durumda da Yüksek Mahkemeye, temyiz gerekçelerini belirtmeksizin, esasa ilişkin temyiz başvuruları sunmuşlardır. Mahkeme, İstinaf Mahkemesinin kararına ya da önceki ceza yargılamasının herhangi bir yönüne ilişkin bir şikâyette bulunulmadığını tespit ederek, her iki durumda da başvuruların önemli bir zarara maruz kalmadığı kanısına varmıştır.

302. Mahkeme, [Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa](#) kararında, başvurunun ayrımcılığa uğramama hakkını ve haklarında açılan ceza davası bağlamında adil yargılanma hakkını kullanmasına ve hatta daha geniş anlamda kişisel durumuna ilişkin önemli sonuçların söz konusu olmadığı kanaatine varmıştır. Dolayısıyla, Mahkeme, her hâlükârda, başvurunun adil yargılanma hakkını kullanmasına yönelik yapıldığı iddia edilen ayrımcılığın ilgili açısından “önemli bir zarara” yol açmadığı sonucuna varmıştır.

303. [Zwinkels/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, Sözleşme’nin 8. maddesiyle güvence altına alınan konuta saygı hakkına ilişkin yapılan tek müdahale, iş denetçilerinin bir garaja izinsiz bir şekilde girmeleriyle ilgilidir; bu nedenle Mahkeme, söz konusu şikâyeti başvurunun konutuna ya da özel hayatına saygı hakkı üzerinde “çok küçük bir etkinin” olduğu kanısına vararak reddetmiştir. Aynı şekilde, [Borg ve Vella/Malta](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) (§ 41) kararında, başvuruların nispeten küçük olan taşınmazının belirli bir süre boyunca kamulaştırılmasının, kendileri açısından özel bir sonuç doğurmadığı anlaşılmaktadır.

304. [C.P./Birleşik Krallık](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, başvuru üç ay süreyle okulundan geçici olarak uzaklaştırılmasının eğitim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme, “davaların birçoğunda, üç ay süreyle okuldan uzaklaştırmanın bir çocuk açısından ‘önemli bir zarar’ teşkil ettiğini” belirtmiştir. Bununla birlikte bu davada, çeşitli faktörler, başvuru tarafından maruz kalınan olası bir kalıcı “zararın” önemini azaltmaktadır. Dolayısıyla, başvuru tarafından eğitim hakkına ilişkin olarak maddi açıdan maruz kalınan her türlü zarar spekülâtif bir nitelik taşımaktadır.

305. Mahkeme, [Vasyanovich/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, başvurunun şikâyetine ilişkin en önemli unsurun ilgilinin bira kuponlarını değiştirememesi ve bu şikâyetinde haklı görülmesi olduğu sonucuna varmıştır. Söz konusu şikâyetin geri kalan kısmı, yani ilgilinin kaybettiği bahislere ve manevi zarara maruz kalındığı iddialarına ilişkin yapılan istinaf başvurusu büyük ölçüde spekülâtif bir nitelik taşımaktadır.

306. Mahkeme, [Sylka/Polonya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) (§ 35) kararında, ilk defa, ifade özgürlüğüne ilişkin bir davada önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri uygulamıştır. Dava, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında gerçek sorunları ileri sürebilecek nitelikte, kamu yararına ilişkin arka planda ya da daha geniş sonuçlar doğurmaksızın, başvuru ile bir polis memuru arasında yaşanan üzücü bir sözlü tartışmayla ilgilidir ([Eon/Fransa](#) davasındaki durumun aksine).

d. Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunması

307. Mahkeme, söz konusu yeni kriteri reddettiği davalardan biri olan [3A.CZ s.r.o./Çek Cumhuriyeti](#) (§ 34) kararında, bildirilmeyen görüşlerin, başvuru şirketin bilgisi dahilinde olmayan bazı yeni bilgileri içerebileceği kanaatine varmıştır. Mahkeme, bu davayı [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) davasına benzer nitelikteki davalardan ayrı olarak, şirketin önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varamadığını belirtmiştir. Mahkeme, [BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti](#) (§ 135) ve [Joos/İsviçre](#) (§ 20) davalarında da aynı gerekçeyi benimsemiştir.

308. Mahkeme, [Luchaninova/Ukrayna](#) (§§ 46-50) davasında, başvuru tarafından kanuna aykırı olduğu ve adil bir şekilde yürütülmediği ileri sürülen yargılamanın sonucunun özellikle ilgilinin meslek hayatı üzerinde olumsuz bir etkiye yol açtığını tespit etmiştir. Başvurucunun mahkûmiyeti bilhassa, işten çıkarılması için gerekçe olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, Mahkeme, önemli bir zararın bulunduğu sonucuna varmıştır. [Diacenco/Romanya](#) (§ 46) davasında, başvuru açısından ortaya çıkan ilke sorunu, Sözleşme'nin 6. maddesinin 2. fıkrasıyla güvence altına alınan masumiyet karinesi hakkına ilişkin bir sorundur.

309. Sözleşme'nin 6. maddesine ilişkin bir diğer örnek, Anayasa Mahkemesinde görülen davada duruşma yapılmamasına ilişkin [Selmani ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#) (§§ 28-30 ve 40-41) davasıdır. Hükümet, duruşma yapılmasının yeni veya farklı olayların tespitine katkı sağlamadığını ve başvurucuların Meclis koridorlarından çıkarılmalarına ilişkin olaylara taraflar arasında itiraz edilmediğini ve bu olayların başvurucular tarafından Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruyu destekleyici nitelikte sunulan yazılı unsurlardan hareketle tespit edilebileceğini iddia etmiştir. Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazın şikâyetin esasıyla ilgili olduğu kanısına varmış ve bu nedenle söz konusu itirazı esasla aynı zamanda incelemiştir. Mahkeme, başvurucuların davasının yalnızca, ilk ve tek mahkeme olarak devreye giren Anayasa Mahkemesi önünde incelendiğini belirtmiştir. Mahkeme aynı zamanda, başvurucuların Meclis koridorlarından çıkarılmalarının taraflar arasında tartışma konusu yapılmamasına rağmen, Anayasa Mahkemesi kararının başvurucuların itiraz ettikleri ve yargılamanın sonucuyla ilişkili olan olaylara dayandığı kanaatine varmıştır. Bu sorunlar, teknik ya da tamamen hukuki değildir. Dolayısıyla başvurucular, Anayasa Mahkemesi önünde duruşma hakkına sahiptirler. Sonuç olarak, Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazı reddetmiştir.

310. [Schmidt/Letonya](#) davasında (§§ 72-75) başvuru Letonya'da birlikte yaşadığı eski eşinden ayrılmış ve çiftin Almanya'da bulunan eski evine yerleşmiştir. Ardından başvuru haberi olmadan, eşi, Letonya'da boşanma davası açmıştır. Başvurucunun eşi yetkili Mahkemeye, eşinin adresini bilmediğini beyan etmiştir. Yetkili mahkeme, boşanma belgelerinin başvurucuya tebliğ edilmesi amacıyla, öncelikle belgeleri çiftin Letonya'daki adresine göndermesiyle cevapsız kalan girişimlerinin ardından, Letonya Resmi Gazetesi'nde iki tebliğname yayınlamıştır. Başvuru boşanma davasından haberi olmaması sebebiyle duruşmaya katılamamış, dolayısıyla boşanma kararı başvuru yokluğunda verilmiştir. Başvuru, eşinin öldüğünü ve cenaze törenine katılacağını sanarak Letonya'ya gitmiş ve evliliğinin sona erdiğini ve eşinin yeniden evlendiğini öğrenmiştir. Başvuru Mahkeme önünde, boşanma davasının Sözleşme'nin 6. maddesini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme, başvuru önemli bir zarara maruz kalmadığı sonucuna varmak için bir gerekçe bulunmadığına hükmetmiş ve özellikle başvuru için davanın önemini ve özel ve aile hayatı üzerindeki etkilerinin tahmin edilemeyeceğini kaydetmiştir.

311. Demokratik bir toplumda bireysel özgürlüğün önemini birçok defa dile getiren Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesine ilişkin bir davada önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri henüz uygulamamıştır. Hükümet, [Camans ve Timofejeva/Letonya](#) davasında (§§ 80-81), başvurucuların özgürlükten yoksun bırakılmama haklarına ilişkin getirildiği iddia edilen sınırlamaların yalnızca birkaç saat sürdüğünü iddia etmiştir. Mahkeme,

başvurucuların önemsiz olarak kabul edilemeyecek bir zarara maruz kaldıkları sonucuna varmıştır. Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili olarak, bireysel özgürlüğün önemine ilişkin bir diğer örnek, [Hebat Aslan ve Firas Aslan/Türkiye](#) davasıdır. Bu davada, kullanılan hukuk yolunun konusu ve sonucu, tutuklulukların yasallığı ve özellikle özgürlükten yoksun bırakılmanın yasaya aykırı olduğu kanısına varılması durumunda tutukluluklara son verilmesi hususunda bir yargı kararı elde etmeye çalışan başvurucular açısından büyük önem arz etmektedir. Mahkeme, demokratik bir toplumda özgürlük hakkının önemini dikkate alarak, başvurucuların başvurularının incelenmesine ilişkin yargılamaya yeterli şekilde katılma haklarını kullanırken “önemli bir zarara” uğramadıkları sonucuna varılamayacağına hükmetmiştir.

312. [Van Velden/Hollanda](#) (§§ 33-39) davasında başvuru, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasını ileri sürmüş ve Hükümet, ilgilinin tutuklulukta geçirdiği sürenin tamamının hapis cezasından mahsup edilmesi sebebiyle, önemli bir zarara maruz kalmadığını iddia etmiştir. Mahkeme ise, nihai mahkûmiyet kararı verilmeden önce maruz kalınan tutukluluk sürelerinin olası bir cezadan mahsup edilmesinin, birçok Sözleşmeci Devlette yürütülen ceza yargılamalarında yaygın olduğu sonucuna varmıştır; şayet Mahkemenin, genel olarak, tutukluluktan kaynaklanan her türlü zararın bu nedenle kendiliğinden (ipso facto) ortadan kalktığını belirtmesi gerekseydi, bu durum, Sözleşme'nin 5. maddesi açısından olası şikâyetlerin büyük bir kısmını incelemekten imtina etmesine sebep olabilecekti. Dolayısıyla Mahkeme, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin Hükümet tarafından ileri sürülen itirazı reddetmiştir. Mahkeme, bir yıl on bir ay on sekiz gün süren bir tutukluluğun söz konusu olduğu [Bannikov/Letonya](#) (§§ 54-60) davasında da aynı yönde hareket etmiştir.

313. Mahkeme aynı zamanda, Sözleşme'nin 8, 9, 10 ve 11. maddeleri açısından şikâyetlerin yer aldığı bazı ilginç davalarda da, Hükümet tarafından dile getirilen, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin itirazları reddetmiştir. [Birzietis/Litvanya](#) (§§ 34-37) davasında, Cezaevi İç Yönetmeliği uyarınca başvuru, sakal bırakması yasaklanmış ve başvuru, bu yasaklamanın ruhsal sıkıntı yaşamasına neden olduğunu iddia etmiştir. Mahkeme, davada, tutukluların sahip olmak istedikleri görünüme ilişkin kişisel tercihlerinin sınırlandırılmasıyla ilgili sorunların ileri sürüldüğü ve bu durumun önemli bir ilke sorunu olarak kabul edilebileceği kanaatine varmıştır. Mahkeme, maddi zararın bulunmadığı bir ev aramasıyla ilgili [Brazzi/İtalya](#) (§§ 24-29) davasında, davanın başvuru için öznel önemini ve objektif olarak tehlikede olan hususu, yani iç hukukta bir aramaya ilişkin olarak etkin bir adli denetim bulunup bulunmadığını dikkate almıştır. Başvuru, [Vartic/Romanya](#) (No. 2) (§§ 37-41) davasında, cezaevi yetkililerinin kendisine Budist inançlarına uygun vejetaryen bir beslenme düzeni sunmayı reddederek, Sözleşme'nin 9. maddesiyle güvence altına alınan dinini açıklama hakkını ihlal etmesinden dolayı şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, şikâyetin konusu kapsamında önemli bir ilke sorununun dile getirildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme, [Eon/Fransa](#) (§ 34) davasında, Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetin bir Devlet Başkanına hakaret edilmesinin cezai bir suç olarak kalma-ya devam etmesinin gerekip gerekmediği hususuyla ilgilidir. Mahkeme, Hükümetin itirazını reddetmiş ve sorunun başvuru açısından kişisel bir önem taşıdığı ve objektif olarak kamu yararına ilişkin bir sorunun söz konusu olduğu sonucuna varmıştır. Sözleşme'nin 10. maddesine ilişkin bir diğer dava olan [Jankovskis/Litvanya](#) (§§ 59-63) davası, bir tutuklunun haber alma hakkıyla ilgilidir. Başvuru, eğitim ve çalışma programları hakkında bilgiler içeren bir internet sitesine erişimden yoksun bırakılmıştır. Oysa bu bilgiler, başvuru, eğitim görme yönündeki menfaatiyle doğrudan ilgilidir ve bu durum, ilgilinin topluma yeniden uyum sağlaması ve ardından topluma yeniden katılması için önem arz etmektedir. Mahkeme, başvuru açısından bu müdahalenin sonuçlarını dikkate alarak, Hükümetin başvuru, önemli bir zarara maruz kalmadığı yönündeki itirazını reddetmiştir. Mahkeme, [Berladir ve Diğerleri/Rusya](#) (§ 34) davasında, Sözleşme'nin 10. ve 11. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerin bir ilke sorununu ortaya koyduğunun kabul edilebileceği gerekçesiyle, bu şikâyetlerin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendine dayanılarak reddedilmesinin uygun olmadığı kanısına varmıştır. [Akarsubaşı ve Alçiçek/Türkiye](#) (§§ 16-20) davasında, sendika üyesi olan başvurucular, ulusal grev gününde bir meslek lisesinin arka duvarına “Bu işyerinde grev var” yazılı bir pankart astıkları için para cezasına çarptırılmıştır. Başvurucular, Sözleşme'nin 11. maddesi kapsamında şikâyetçi olmuşlardır. Mahkeme, Hükümet tarafından önemli bir zarar bulunmadığına ilişkin olarak ileri sürülen itirazı reddetmiştir. Mahkeme, barışçıl toplanma özgürlüğünün taşıdığı önemin altını çizmiş ve ihtilaf konusu para cezalarının, başvurucuları sendika faaliyetleri kapsamında başka gösterilere katılmaktan caydırabileceği gerekçesiyle, iddia edilen ihlalin bu hakkın başvurucular tarafından kullanımını

büyük ölçüde etkileyici nitelikte olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, [Öğrü ve Diğerleri/Türkiye](#) (§§ 53-54) davasında da (insan hakları aktivistleriyle ilgili), Hükümetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi alanında ileri sürdüğü itirazı reddederken, barışçıl toplanma özgürlüğünün önemini dayanak göstermiştir.

314. [Siemaszko ve Olszynski/Polonya](#) ve [Statileo/Hırvatistan](#) davaları, Mahkemenin Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesine dayanan şikâyetlere ilişkin Hükümetler tarafından ileri sürülen itirazları reddettiği iki örnek davadır. Birinci dava, kendilerine, birikimlerinin değerini azaltacak kadar faiz oranı düşük olan bir banka hesabına, tahliye edildikleri sırada kendilerine verilen ve birikim yapmaya yönelik meblağları yatırma mecburiyeti getirilmesinden şikâyet eden tutuklularla ilgilidir. İkinci dava, Hırvatistan'daki konut mevzuatıyla ilgilidir. Başvurucu, apartman dairesini kullanma, satma, kendi seçtiği bir kişiye kiralama veya piyasaya uygun bir kira bedeli isteme imkânına sahip olmamasından şikâyet etmiştir.

4. Koruyucu İki Hüküm

315. Mahkeme, yukarıda ifade edilen yaklaşımı izleyerek, önemli bir zararın bulunmadığı sonucuna varması halinde, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde yer alan iki koruyucu hükümden birinin, kendisini yine de söz konusu şikâyeti esas yönünden incelemekle yükümlü kılıp kılmadığını incelemektedir.

a. İnsan Haklarına Saygı İlkesinin Başvurunun Esas Bakımından İncelenmesini Gerektirip Gerektirmediği Hakkında

316. İkinci unsur, koruyucu bir hükümdür (bkz., Sözleşme'ye Ek 14 No'lu Protokole ilişkin [Açıklayıcı Rapor](#), § 81) ve bu hüküm uyarınca, Sözleşme ve Protokoller tarafından güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesinin davanın esas yönünden incelenmesini gerektirmesi durumunda, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilemeyecektir. Bu unsurda yer alan ifadeler, bir başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verilmesi bağlamında bu türden bir işlevi yerine getiren, Sözleşme'nin 37. maddesinin 1. fıkrasının ikinci cümlesine dayanmaktadır. Aynı ifadeler ayrıca, taraflar arasında dostane çözüme varılmasına dayanak olarak Sözleşme'nin 39. maddesinin 1. fıkrasında da kullanılmaktadır.

317. Sözleşme organları, bu hükümleri sürekli olarak, başvurunun taraflarca çözüme kavuşturulmasına veya başvurunun kayıttan düşürülmesi için başka bir sebebin varlığına rağmen, kendilerini davanın incelemesine devam etmeye zorlayan hükümler olarak yorumlamışlardır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi uyarınca reddedilmesini gerektiren diğer kriterler yerine getirildiğinde bile, insan haklarına saygı ilkesi, Mahkeme tarafından bir başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirebilmektedir ([Maravic Markes/Hırvatistan](#), §§ 50-55). Mahkeme, [Daniel Faulkner/Birleşik Krallık](#) (§ 27) davasında, başvurunun “önemli bir zarara” maruz kaldığının kabul edilip edilemeyeceğinin belirlenmesine gerek olmadığı, zira ilgilinin şikâyeti bağlamında, Mahkeme tarafından incelenmeyi gerektirecek bir sorun olan, Sözleşme'nin 5. maddesi açısından yeni bir ilke sorununun ileri sürüldüğü kanısına varmıştır.

318. Örnek olarak, Sözleşme bakımından devletlerin yükümlülüklerinin belirtilmesi veya başvuruyla aynı durumda bulunan diğer kişileri etkileyen yapısal bir sorunu çözmesi için davalı Devletin teşvik edilmesi gerektiğinde, genel nitelikte bu türden sorunlar ortaya çıkmaktadır.

319. Bu yaklaşım, şüphesiz, Mahkemenin, insan haklarına saygı ilkesinin, davanın (hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesine ilişkin sistemden kaynaklanan olası bir sorunla ve etkin bir hukuk yolunun bulunmadığı iddiasıyla ilgilidir) esas yönünden incelenmesini gerektirmesi sebebiyle, başvurunun önemli bir zarara maruz kalıp kalmadığının belirlenmesine gerek olmadığı kanısına vardığı, [Finger/Bulgaristan](#) davasında (§§ 67-77) da izlenmiştir.

320. Mahkeme, [Živić/Sırbistan](#) davasında da (§§ 36-42), başvurunun önemli bir zarara uğramadığı varsayıl- sa dahi, söz konusu davada, inceleme yapılmasını gerektiren kamu yararına ilişkin sorunların ileri sürüldüğü, zira eşit işe eşit ve adil bir ücret ödenmesi hakkına, yani belirli bir kategorideki polis memurlarının tamamına

aynı maaş zammının ödenmesi hakkına ilişkin Belgrad Bölge Mahkemesinin içtihadında tutarsızlıkların söz konusu olduğu kanaatine varmıştır.

321. Aynı şekilde, Mahkeme, [Nicoleta Gheorghe/Romanya](#) davasında, ihtilaf konusu meblağın önemsiz miktarda (17 avro) olmasına rağmen, ulusal Mahkemenin ilgili sorun hakkında bir ilke kararı vermesinin gerekmesi (yani cezai alanda masumiyet karinesi ve silahların eşitliği ilkesi, zira iç hukukta yapılan değişikliğin ardından verilen birinci karar söz konusudur) nedeniyle yeni kriteri reddetmiştir. Başvurucu, [Juhas Đurić/Srbistan](#) (gözden geçirme kararı) davasında, ön ceza soruşturması sırasında Emniyet tarafından görevlendirilen savunma avukatına ücret ödenmesinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, ihtilaf konusu sorunların ceza yargısının işleyişiyle ilgili olması sebebiyle önemsiz sayılamayacağı ve dolayısıyla, sorunların esas yönünden bir inceleme yapılmasını gerektirecek nitelikte olmadığını söyleyemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu sebeple, Mahkeme, insan haklarına saygı ilkesinin esas bakımından inceleme yapılmasını gerektirmesi nedeniyle, yeni kabul edilebilirlik kriterine dayanan Hükümetin itirazını reddetmiştir.

322. Sözleşme'ye Ek 14 No'lu Protokol'e ilişkin [Açıklayıcı Rapor](#)'un 39. paragrafında belirtildiği üzere, yeni kabul edilebilirlik koşulunun uygulanması, önemsiz olmalarına rağmen, Sözleşme'nin uygulanmasına veya yorumlanmasına ilişkin ciddi sorunları ya da ulusal hukuka ilişkin önemli hususları ileri süren davaların reddedilmesine engel olmayı amaçlamaktadır ([Maravic Markes/Hırvatistan](#), § 51).

323. Mahkeme, örnek olarak, ulusal mevzuatın değiştirildiği ve bu türden sorunların kendisine sunulan diğer davalarda çözüme kavuşturulduğu ([Léger/Fransa](#) (kayıttan düşürme kararı) [BD], § 51; [Rinck/Fransa](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Fedotova/Rusya](#)), ya da ulusal kanunun yürürlükten kaldırıldığı ve şikâyetin yalnızca geçmişe yönelik bir menfaatle ilgili olduğu ([Ionescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) durumlarda, insan haklarına saygı ilkesinin bir başvurunun incelenmesine devam edilmesini gerektirmediğini daha önce ifade etmiştir. Benzer şekilde, Mahkeme ve Bakanlar Komitesi, örneğin Rusya'da ([Vasilchenko/Rusya](#)), Romanya'da ([Gaftoniuc/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Savu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)), Moldova Cumhuriyeti'nde ([Burov/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya Ermenistan'da ([Guruyan/Ermenistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) ulusal mahkeme kararlarının icra edilmemesi gibi sistemden kaynaklanan bir sorun açısından dile getirilen bir sorun ele alınırken, insan haklarına saygı ilkesi gereği başvurunun incelenmesini şart görmemiştir. Ayrıca Mahkeme, Yunanistan'da ([Kioussi/Yunanistan](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya Çek Cumhuriyeti'nde ([Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) yargılamaların uzunluğuna ilişkin bir sorun söz konusu olduğunda, bu sorunu daha önceki kararlarında birçok kez ele alma fırsatı bulmuştur. Aynı durum, kararların kamuya açıklanması ([Jancev/Eski Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)) veya karşı tarafça sunulan görüşler veya delillerden haberdar olabilmek ve bunlara ilişkin yorum yapabilmek hususlarında da geçerlidir ([Bazelyuk/Ukrayna](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

b. Davanın Ulusal Bir Mahkeme Tarafından Usulüne Uygun Olarak İncelenip İncelenmediği Hakkında

324. Son olarak, Sözleşme'nin 35(3)(b) maddesi, davanın yerel bir mahkeme tarafından gereği gibi değerlendirilmemiş olması halinde, kabul edilebilirlik koşulu kapsamında bir başvurunun reddedilmesine imkân vermemektedir. "İkinci koruyucu hüküm" olarak tanımlanan bu hükmün amacı, her davanın, ulusal düzeyde veya Avrupa düzeyinde adli incelemeye tabi tutulmasını sağlamaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere, Sözleşme'nin 35(3)(b) maddesinin sunduğu ikinci güvence, Sözleşme'yi düzenleyen Ek 15 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesi sonrasında silinecektir.

325. Dolayısıyla, ikinci koruyucu hüküm, başvuru açısından adaletsizliği önlemeyi hedeflemektedir ([Korolev/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Gaftoniuc/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Fedotov/Moldova](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Başvurucu, en azından bir ulusal mahkeme önünde, çekişmeli bir yargılama kapsamında kendi iddialarını dile getirme imkânına sahip olmalıdır ([Ionescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Ştefănescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

326. Özellikle ihlal yapıldığına dair şikâyetle bulunulmasına imkân veren ve etkili bir başvuru yolunun ulusal düzeyde mevcut olmasını gerektiren Sözleşme'nin 13. maddesinden anlaşıldığı üzere, bu hüküm, ikincilik ilkesiyle de bağdaşmaktadır. Mahkemeye göre, “dava” ifadesi, “başvuru” ifadesiyle, başka bir deyişle, Strazburg Mahkemesine sunulan şikâyet ile aynı anlama gelmemektedir. Aksi halde, son merci olarak karar veren makamlar tarafından yapıldığı iddia edilen ihlallerin konu edildiği bir başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi imkânsız olacaktır, zira bu makamların gerçekleştirdikleri işlemler, tanımı gereği, bundan böyle ulusal düzeyde incelenmemektedir ([Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Bu sebeple, “dava” ifadesi, başvuru yolunun ulusal mahkemelere sunduğu talep veya iddia olarak anlaşılmalıdır.

327. [Dudek/Almanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında, bir hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesine ilişkin şikâyet, Alman hukukunda bu bağlamda etkili bir başvuru yolunun henüz mevcut olmaması nedeniyle, ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmemiştir. Dolayısıyla, söz konusu kriter bu davada uygulanmamıştır. Mahkeme, [Finger/Bulgaristan](#) davasında (§§ 67-77), bu davada ileri sürülen başlıca hususun tam olarak, başvuru yolunun, kendi ifadesine göre, yargılamanın aşırı uzun sürmesine ilişkin şikâyetinin ulusal düzeyde usulüne uygun olarak incelenip incelenmediğinin tespit edilmesiyle ilgili olduğu kanısına varmıştır. Bu nedenle, davanın ikinci koruyucu hükmü yerine getirdiği kabul edilememiştir. Mahkeme, [Flisar/Slovenya](#) (§ 28) davasında da aynı yaklaşımı izlemiştir. Bu davada, Mahkeme, başvuru yolunun tam olarak, davanın ulusal mahkemeler tarafından usulüne uygun olarak incelenmemesinden şikâyetçi olduğunu kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesi tarafından, Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki güvencelerin ihlal edildiği yönündeki başvuru yolunun iddiasının incelenmediğini tespit etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, Hükümetin söz konusu kriter bağlamındaki itirazını reddetmiştir. [Fomin/Moldova](#) davasında, başvuru yolunun, Sözleşme'nin 6. maddesi açısından, mahkemelerin kendisini idari bir suçtan dolayı suçlu bulan kararlarını yeterli bir gerekçeyle dayandırmamalarından şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, başvuru yolunun şikâyetinin ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediği hususunu esasla birleştirmiş ve sonuç olarak, söz konusu kriterin uygulanmamasına karar vererek, başvuru yolunun kabul edilebilir olduğunu belirtmiş ve Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. [Varadinov/Bulgaristan](#) (§ 25) davasında, ulusal mahkemeler, başvuru yolunun tarafından yapılan başvuru yolunun adli kontrol için belirlenen miktardan düşük bir miktarla ilgili olduğu gerekçesiyle, başvuru yolunun tarafından çelişkili bir para cezasına karşı yapılan başvuruyu reddetmişlerdir. Ulusal mahkemelerin başvuru yolunun davasını incelemeyi reddetmiş olması sebebiyle, başvuru yolunun şikâyetinin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi uyarınca kabul edilemez olduğu sonucuna varılamaz.

328. “Usulüne uygun olarak” ifadesinin yorumlanmasıyla ilgili olarak, söz konusu kriterin, Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen adil yargılanma gereklilikleriyle aynı ağırlıkta olduğu anlaşılmalıdır ([Ionescu/Romanya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar); [Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)). Ancak, [Şumbera/Çek Cumhuriyeti](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) kararında belirtildiği üzere, yargılamanın adilliğine ilişkin bazı eksiklikler, niteliği ve büyüklüğü sebebiyle, davanın “usulüne uygun olarak” değerlendirilip değerlendirilmediği hususunu etkileyebilmektedir (Dolayısıyla Mahkeme [Fomin/Moldova](#) davasında yeni kriterin uygulanmamasına karar vermiştir).

329. Ayrıca, davanın “usulüne uygun olarak incelenmesi” gerektiği yönündeki kavram, ulusal mahkemelere sunulan her türlü şikâyetin özellikle önemsiz olması durumunda, Devletin, söz konusu şikâyetlerin esasını incelemesini gerektirmemektedir. Mahkeme, [Ladygin/Rusya](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar) davasında, başvuru yolunun iç hukukta açıkça dayanağı olmayan bir şikâyeti sunma girişiminde bulunması halinde, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde belirtilen son koşulun yine de yerine getirildiğini ifade etmiştir.

330. Mahkeme, davanın, iç hukuk sisteminde nihai yargı makamı tarafından bir ihlal yapıldığı iddiasıyla ilgili olması durumunda, bu şikâyetin usulüne uygun olarak incelenmesi gerekliliğini dikkate almayabilmektedir. Aksi yönde bir tutumun benimsenmesi, ne kadar önemsiz olursa olsun, iddia edilen ihlalin iç hukukta nihai aşamada meydana gelmesi durumunda, Mahkemenin bir şikâyeti reddetmesine engel olabilecektir ([Çelik/Hollanda](#) (kabul edilebilirlik hakkında karar)).

ANILAN DAVALAR DİZİNİ

(Rakamlar davaların anıldığı sayfa numaralarına atıfta bulunmaktadır)

Mevcut rehberde anılan içtihatlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen karar ve hükümler ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun ("Komisyon") karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Dava adının ardından belirtilen özel bir ifade bulunmaksızın yapılan atıf, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir kararla ilgilidir. "(Kabul edilebilirlik hakkında karar)" ifadesi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verilen bir kararına atıf yapmaktadır ve "[BD]" ifadesi ise, davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir.

Bu güncellemenin yapıldığı tarihte henüz Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında "kesinleşmiş" olmayan Daire kararları, bu kısımdan sonra yer alan listede asteriks (*) işaretiyle belirtilmiştir. Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası şu hükmü taşımaktadır: "Bir Daire'nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir: a) Taraflar davanın Büyük Daire'ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse veya b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire'ye gönderilmesi istenmezse veya c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse." Büyük Daire heyetinin, davanın kendisine gönderilmesini kabul etmesi durumunda, Daire kararı hükümsüz kılınır ve ardından Büyük Daire tarafından nihai karar verilir.

Rehber'in elektronik versiyonunda atıf yapılan davaların bağlantıları, Mahkeme içtihatlarına (Büyük Daire, Daire ve Komite tarafından verilen kararlar ve kabul edilebilirlik hakkındaki kararlar, bildirilen davalar, istişari görüşler ve içtihatlarla ilişkin bilgi notlarından alıntı yapılan hukuki özetler), Komisyon içtihatlarına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişimi sağlayan HUDOC veri tabanına (<http://hudoc.echr.coe.int>) yönlendirilmektedir. Bazı Komisyon kararları, HUDOC veri tabanında yer almamakta, sadece İnsan Hakları Sözleşmesi Yıllık Rehberinin ilgili cildinde basılı olarak yer almaktadır.

Mahkeme karar ve hükümlerini, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde vermektedir. HUDOC veri tabanı aynı zamanda, Mahkemenin bazı önemli davalarına ilişkin otuzdan fazla dilde yapılmış gayriresmi çevirilere erişmeye de imkân sağlamaktadır. Ayrıca, söz konusu veri tabanı, üçüncü kişiler tarafından elektronik ortamda sunulan yüz kadar içtihat derlemesine ulaşmayı sağlayan bağlantıları içermektedir.

3A.CZ s.r.o./Çek Cumhuriyeti, No. 21835/06, 10 Şubat 2011 73

A, B ve C/İrlanda [BD], No. 25579/05, AİHM 2010 ..... 23, 29, 30

A./Birleşik Krallık, 23 Eylül 1998, Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1998-VI 11

A.N.H./Finlandiya (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 70773/11, 12 Şubat 2013 19

Abdulkhakov/Rusya, No. 14743/11, 2 Ekim 2012 20

Abdulrahman/Hollanda (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 66994/12, 5 Şubat 2013 36

Abramyan ve Diğerleri/Rusya (kabul edilebilirlik hakkında karar),
No. 38951/13 ve 59611/13, 12 Mayıs 2015 33

Açış/Türkiye, No. 7050/05, 1 Şubat 2011 37

Adam ve Diğerleri/Almanya (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 290/03, 1 Eylül 2005 37

Adamsons/Letonya, No. 3669/03, 24 Haziran 2008 63

Aden Ahmed/Malta, No. 55352/12, 23 Temmuz 2013 28

Adesina/Fransa, No. 31398/96, 13 Eylül 1996 tarihli Komisyon Kararı 41

Aghovi/Almanya (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 71759/01, 25 Eylül 2006 24

Ahmet Sadik/Yunanistan, 15 Kasım 1996, Derleme 1996-V 25

Ahtinen/Finlandiya (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48907/99, 31 Mayıs 2005 33

Aizpurua Ortiz ve Diğerleri/İspanya, No. 42430/05, 2 Şubat 2010 11

Akarsubaşı ve Alçıçek/Türkiye, No. 19620/12, 23 Ocak 2018 74

Akdivar ve Diğerleri/Türkiye, 16 Eylül 1996, Derleme 1996-IV 18, 27, 29

Aksoy/Türkiye, 18 Aralık 1996, Derleme 1996-VI 27

Aksu/Türkiye [BD], No. 4149/04 ve 41029/04, AİHM 2012 ..... 12, 14, 50

Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre [BD], No. 5809/08, AİHM 2016 ..... 50, 51, 65

Al-Jedda/Birleşik Krallık [BD], No. 27021/08, AİHM 2011 ..... 49, 50

Al-Moayad/Almanya (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 35865/03, 20 Şubat 2007 20

Al-Nashif/Bulgaristan, No. 50963/99, 20 Haziran 2002 43

Al Nashiri/Polonya, No. 28761/11, 24 Temmuz 2014 ..... 30, 50

Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık, No. 61498/08, AİHM 2010 19

Al-Skeini ve Diğerleri/Birleşik Krallık [BD], No. 55721/07, AİHM 2011 ..... 48, 49, 52

Albayrak/Türkiye, No. 38406/97, 31 Ocak 2008 15

Aliiev/Gürcistan, No. 522/04, 13 Ocak 2009 17

Allan/Birleşik Krallık (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48539/99, 28 Ağustos 2001 ..... 36, 37

Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao ve Diğerleri/Portekiz,
No. 29813/96 ve 30229/96, AİHM 2000-I 53, 56

Amarandei ve Diğerleri/Romanya, No. 1443/10, 26 Nisan 2016 41

An ve Diğerleri/Kıbrıs, No. 18270/91, 8 Ekim 1991 tarihli Komisyon Kararı 49

<i>Anchugov ve Gladkov/Rusya</i> , No. 11157/04 ve 15162/05, 4 Temmuz 2013	36
<i>Andreasen/Birleşik Krallık ve Avrupa Birliğine üye diğer 26 Devlet</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 28827/11,31 Mart 2015.....	51
<i>Andronicou ve Constantinou/Kıbrıs</i> , 9 Ekim 1997, Derleme 1997-VI.....	13
<i>Antilly Belediye Bölgesi/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 45129/98, AİHM 1999-VIII...11, 47	
<i>Apinis/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46549/06, 20 Eylül 2011.....	44
<i>Aquilina/Malta</i> [BD], No. 25642/94, AİHM 1999-III	25
<i>Arat/Türkiye</i> , No. 10309/03, 10 Kasım 2009.....	16
<i>Arlewin/İsveç</i> , No. 22302/10, 1 Mart 2016.....	49
<i>Assanidze/Gürcistan</i> [BD], No. 71503/01, AİHM 2004-II.....	48, 50
<i>Association Les témoins de Jéhovah/Fransa / Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 8916/05, 21 Eylül 2010.....	25
<i>Ataykaya/Türkiye</i> , No. 50275/08, 22 Temmuz 2014	35
<i>Ayuntamiento de Mula/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 55346/00, AİHM 2001-I	11
<i>Azemi/Sırbistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 11209/09, 5 Kasım 2013.....	49
<i>Azinas/Kıbrıs</i> [BD], No. 56679/00, AİHM 2004-III.....	25

—B—

<i>Bagdonavicius ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 19841/06, 11 Ekim 2016.....	44
<i>Bagheri ve Maliki/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 30164/06, 15 Mayıs 2007	43
<i>Baillard/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 6032/04, 25 Eylül 2008.....	67
<i>Bakanova/Litvanya</i> , No. 11167/12, 31 Mayıs 2016.....	49, 52
<i>Balan/Moldova</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 44746/08, 24 Ocak 2012	30
<i>Banković ve Diğerleri/Belçika ve Diğerleri</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 52207/99, AİHM 2001-XII.....	48, 52, 53
<i>Bannikov/Letonya</i> , No. 19279/03, 11 Haziran 2013	74
<i>Baumann/Fransa</i> , No. 33592/96, AİHM 2001-V	29
<i>Bazelyuk/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 49275/08, 27 Mart 2012	70, 76
<i>Bazorkina/Rusya</i> , No. 69481/01, 27 Temmuz 2006	20, 21
<i>Beer ve Regan/Almanya</i> [BD], No. 28934/95, 18 Şubat 1999.....	51
<i>Beganović/Hırvatistan</i> , No. 46423/06, 25 Haziran 2009.....	50
<i>Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 71412/01 ve 78166/01,2 Mayıs 2007.....	50, 51
<i>Bekauri/Gürcistan</i> (ilk itirazlar), No. 14102/02, 10 Nisan 2012	44, 46
<i>Bekirski/Bulgaristan</i> , No. 71420/01, 2 Eylül 2010.....	20
<i>Belilos/İsviçre</i> , 29 Nisan 1988, A serisi No. 132	59
<i>Belozorov/Rusya ve Ukrayna</i> , No. 43611/02, 15 Ekim 2015.....	34
<i>Ben Salah Adraqui ve Dhaima/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 45023/98, AİHM 2000-IV	24

<i>Benavent Diaz/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46479/10, 31 Ocak 2017.....	59
<i>BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 38354/06, 28 Eylül 2010.....	35
<i>BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti</i> , No. 33908/04, 24 Şubat 2011	73
<i>Berdzenichvili/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31697/03, AİHM 2004-II	33
<i>Berić ve Diğerleri/Bosna-Hersek</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 36357/04 ve diğer 25 başvuru, 16 Ekim 2007.....	49, 50
<i>Berladir ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 34202/06, 10 Temmuz 2012.....	74
<i>Bernardet/Fransa</i> , No. 31406/96, 27 Kasım 1996 tarihli Komisyon Kararı.....	41
<i>Bestry/Polonya</i> , No. 57675/10, 3 Kasım 2015	44
<i>Beygo/Avrupa Konseyi üyesi 46 Devlet</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 36099/06, 16 Haziran 2009.....	51
<i>Biç ve Diğerleri/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 55955/00, 2 Şubat 2006	13
<i>Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 58170/13 ve 2 diğer başvuru, 13 Eylül 2018.....	28, 29
<i>Bijelić/Karadağ ve Sırbistan</i> , No. 11890/05, 28 Nisan 2009.....	47
<i>Birzietis/Litvanya</i> , No. 49304/09, 14 Haziran 2016	69, 74
<i>Bivolaru/Romanya</i> , No. 28796/04, 28 Şubat 2017	15, 16, 43
<i>Blagojević/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 49032/07, 9 Haziran 2009	49, 50
<i>Blečić/Hırvatistan [BD]</i> , No. 59532/00, AİHM 2006-III	53, 54, 55, 56, 59
<i>Blokhin/Rusya [BD]</i> , No. 47152/06, AİHM 2016.....	30, 32, 59
<i>Bochan/Ukrayna</i> (No. 2) [BD], No. 22251/08, AİHM 2015	59, 60
<i>Bock/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 22051/07, 19 Ocak 2010.....	46
<i>Boelens ve Diğerleri/Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 20007/09, 11 Eylül 2012.....	70
<i>Boicenco/Moldova</i> , No. 41088/05, 11 Temmuz 2006.....	19
<i>Boivin/Avrupa Konseyi üyesi 34 Devlet</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 73250/01, AİHM 2008.....	51
<i>Borg ve Vella/Malta</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 14501/12, 3 Şubat 2015	68, 72
<i>Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda [BD]</i> , No. 45036/98, AİHM 2005-VI	7, 51, 52
<i>Bottaro/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 56298/00, 23 Mayıs 2002.....	30
<i>Bouglame/Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 16147/08, 2 Mart 2010	15
<i>Bourdov/Rusya</i> (No. 2), No. 33509/04, AİHM 2009	31
<i>Bourdov/Rusya</i> , No. 59498/00, AİHM 2002-III	15
<i>Bozinovski/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 68368/01, 1 Şubat 2005	37
<i>Brincat ve Diğerleri/Malta</i> , No. 60908/11 ve diğer 4 başvuru, 24 Temmuz 2014.....	24
<i>Broca ve Texier-Micault/Fransa</i> , No. 27928/02 ve 31694/02, 21 Ekim 2003.....	30
<i>Broniowski/Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 31443/96, AİHM 2002-X.....	58

<i>Brudnicka ve Diğerleri/Polonya</i> , No. 54723/00, AİHM 2005-II.....	13
<i>Brumărescu/Romanya</i> [BD], No. 28342/95, AİHM 1999-VII	12
<i>Brusco/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 69789/01, AİHM 2001-IX.....	28, 30
<i>Bui Van Thanh ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 16137/90, 12 Mart 1990 tarihli Komisyon Kararı, DR 65	53
<i>Buldakov/Rusya</i> , No. 23294/05, 19 Temmuz 2011	19
<i>Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 35653/12 ve 66172/12, 28 Haziran 2016.....	18, 47
<i>Bulinwar OOD ve Hrusanov/Bulgaristan</i> , No. 66455/01, 12 Nisan 2007	36
<i>Burden/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 13378/05, AİHM 2008	12, 14, 23
<i>Burlya ve Diğerleri/Ukrayna</i> , No. 3289/10, 6 Kasım 2018.....	16
<i>Burov/Moldova</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 38875/03, 14 Haziran 2011	68, 70, 76
<i>Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri</i> , No. 25680/05, 19 Haziran 2018	12, 15
<i>Buzadji/Moldova Cumhuriyeti</i> [BD], No. 23755/07, AİHM 2016	12

—C-Ç—

<i>C.P./Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 300/11, 6 Eylül 2016	68, 72
<i>Çakıcı/Türkiye</i> [BD], No. 23657/94, AİHM 1999-IV.....	21
<i>Çakir ve Diğerleri/Kıbrıs</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 7864/06, 29 Nisan 2010	57
<i>Călin ve Diğerleri/Romanya</i> , No. 25057/11 ve diğer 2 başvuru, 19 Temmuz 2016.....	32, 34
<i>Camans ve Timofejeva/Letonya</i> , No. 42906/12, 28 Nisan 2016.....	73
<i>Cankoçak/Türkiye</i> , No. 25182/94 ve 26956/95, 20 Şubat 2001	54
<i>Cantoni/Fransa</i> [BD], 15 Kasım 1996, Derleme 1996-V	51
<i>Carson ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 42184/05, AİHM 2010.....	29
<i>Castells/İspanya</i> , 23 Nisan 1992, A serisi No. 236.....	25
<i>Catan ve Diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> [BD], No. 43370/04 ve diğer 2 başvuru, AİHM 2012	48, 49
<i>Čavajda/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 17696/07, 29 Mart 2011	71
<i>Çelik/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 12810/13, 27 Ağustos 2013	72, 77
<i>Çelik/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 52991/99, AİHM 2004-X.....	34
<i>Celniku/Yunanistan</i> , No. 21449/04, 5 Temmuz 2007	42
<i>Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya</i> [BD], No. 47848/08, AİHM2014.....	12, 14, 17
<i>Centro Europa 7S.r.l. ve Di Stefano/İtalya</i> [BD], No. 38433/09, AİHM 2012	14, 15, 63
<i>Červenka/Çek Cumhuriyeti</i> , No. 62507/12, 13 Ekim 2016	33
<i>Cestaro/İtalya</i> , No. 6884/11, 7 Nisan 2015	29
<i>Chagos Adaları Sakinleri/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 35622/04, 11 Aralık 2012	53
<i>Chapman/Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39619/06, 5 Mart 2013	32

<i>Chappex/İsviçre</i> , No. 20338/92, 12 Ekim 1994 tarihli Komisyon Kararı	41
<i>Chernitsyn/Rusya</i> , No. 5964/02, 6 Nisan 2006.....	44
<i>Chevanova/Letonya</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 58822/00, 7 Aralık 2007	16
<i>Chevrol/Fransa</i> , No. 49636/99, AİHM 2003-III	16
<i>Chiragov ve Diğerleri/Ermenistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 13216/05, 14 Aralık 2011	38
<i>Chiragov ve Diğerleri/Ermenistan</i> [BD], No. 13216/05, AİHM 2015.....	27, 48
<i>Church of X/Birleşik Krallık</i> , No. 3798/68, 17 Aralık 1968 tarihli Komisyon Kararı, Derleme 29	53
<i>Çınar/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 28602/95, 13 Kasım 2003	26
<i>Ciobanu/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 52414/99, 16 Aralık 2003	11
<i>Ciupercescu/Romanya</i> , No. 35555/03, 15 Haziran 2010.....	29
<i>Cocchiarella/İtalya</i> [BD], No. 64886/01, AİHM 2006-V.....	31
<i>Çölgeçen ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 50124/07 ve 7 diğer başvuru, 12 Aralık 2017	16
<i>Colibaba/Moldova</i> , No. 29089/06, 23 Ekim 2007.....	18
<i>Collins ve Akaziebie/İsveç</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 23944/05, 8 Mart 2007.....	66
<i>Connolly/Avrupa Birliğine üye 15 Devlet</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 73274/01, 9 Aralık 2008	51
<i>Constantinescu/Romanya</i> , No. 28871/95, AİHM 2000-VIII	16
<i>Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 13645/05, AİHM 2009.....	51, 52
<i>Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei/Moldova</i> , No. 39745/02, 3 Nisan 2007.....	47
<i>Cudak/Litvanya</i> [BD], No. 15869/02, AİHM 2010	65

—D—

<i>D.H. ve Diğerleri/Çek Cumhuriyeti</i> [BD], No. 57325/00, AİHM 2007-IV	24, 27
<i>D.J. ve A.-K.R./Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 34175/05, 20 Ekim 2009.....	16
<i>Dalban/Romanya</i> [BD], No. 28114/95, AİHM 1999-VI	16
<i>Dalia/Fransa</i> , 19 Şubat 1998, Derleme 1998-I	27
<i>Daniel Faulkner/Birleşik Krallık</i> , No. 68909/13, 6 Ekim 2016	68, 75
<i>De Becker/Belçika</i> , No. 214/56, 9 Haziran 1958 tarihli Komisyon Kararı	56
<i>De Pace/İtalya</i> , No. 22728/03, 17 Temmuz 2008.....	42
<i>De Saedeleer/Belçika</i> , No. 27535/04, 24 Temmuz 2007	48
<i>De Tommaso/İtalya</i> [BD], No. 43395/09, AİHM 2017.....	62, 63
<i>De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika</i> , 18 Haziran 1971, A serisi No. 12.....	23
<i>Demir ve Baykara/Türkiye</i> [BD], No. 34503/97, AİHM 2008	59, 62
<i>Demirbaş ve Diğerleri/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 50973/06 ve diğer 18 başvuru, 9 Kasım 2010	11
<i>Demopoulos ve Diğerleri/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 46113/99 ve diğer 7 başvuru, AİHM 2010	24, 27, 29, 30, 31, 61

<i>Dennis ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 76573/01, 2 Temmuz 2002	34
<i>Depauw/Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 2115/04, 15 Mayıs 2007	30
<i>Di Salvo/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 16098/05, 11 Ocak 2007	44
<i>Di Sante/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 56079/00, 24 Haziran 2004	28
<i>Diacenco/Romanya</i> , No. 124/04, 7 Şubat 2012	73
<i>Dimitar Yanakiev/Bulgaristan</i> (No. 2), No. 50346/07, 31 Mart 2016	28
<i>Dimitras ve Diğerleri/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 59573/09 ve 065211/09, 4 Temmuz 2017	15
<i>Dimitrescu/Romanya</i> , No. 5629/03 ve 3028/04, 3 Haziran 2008	16
<i>Dink/Türkiye</i> , No. 2668/07 ve diğer 4 başvuru, 14 Eylül 2010	30
<i>Djokaba Lambi Longa/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 33917/12, AİHM 2012	49
<i>Döşemealtı Belediyesi/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 50108/06, 23 Mart 2010	11, 47
<i>Doshuyeva ve Yusupov/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 58055/10, 31 Mayıs 2016	37
<i>Drijfhout/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 51721/09, 22 Şubat 2011	43
<i>Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya</i> , 26 Haziran 1992, A serisi No. 240	48, 52
<i>Dubskâ ve Krejzová/Çek Cumhuriyeti</i> [BD], No. 28859/11 ve 28473/12, AİHM 2016	62
<i>Dudek/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 12977/09 ve diğer 4 başvuru, 23 Kasım 2010	77
<i>Dudgeon/Birleşik Krallık</i> , 22 Ekim 1981, A serisi No. 45	14, 68
<i>Dukmedjian/Fransa</i> , No. 60495/00, 31 Ocak 2006	63
<i>Durini/İtalya</i> , No. 19217/91, 12 Ocak 1994 tarihli Komisyon Kararı, DR 76	47
<i>Dzidzava/Rusya</i> , No. 16363/07, 20 Aralık 2016	13

—E—

<i>Eberhard ve M./Slovenya</i> , No. 8673/05 ve 9733/05, 1 Aralık 2009	24
<i>Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye</i> , No. 20641/05, AİHM 2012	42
<i>Egmez/Kıbrıs</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 12214/07, 18 Eylül 2012	59
<i>Egmez/Kıbrıs</i> , No. 30873/96, AİHM 2000-XII	26
<i>El Majjaoui ve Stichting Touba Moskee/Hollanda</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 25525/03, 20 Aralık 2007	16
<i>El-Masri/Eski Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti</i> [BD], No. 39630/09, AİHM 2012	50
<i>Eon/Fransa</i> , No. 26118/10, 14 Mart 2013	73, 74
<i>Epözdemir/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 57039/00, 31 Ocak 2002	29
<i>Er ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 23016/04, 31 Temmuz 2012	37
<i>Ergezen/Türkiye</i> , No. 73359/10, 8 Nisan 2014	16
<i>Eskerkhanov ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 18496/16 ve 2 diğer iki başvuru, 25 Temmuz 2017	45
<i>Euromak Metal Doo/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 68039/14, 14 Haziran 2018	16
<i>Eyoun-Priso/Fransa</i> , No. 24352/94, 9 Nisan 1997 tarihli Komisyon Raporu	68

—F—

<i>Fairfield/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 24790/04, AİHM 2005-VI.....	12, 13
<i>Fakhretdinov ve Diğerleri/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 26716/09 ve diğer 2 başvuru, 23 Eylül 2010.....	31
<i>Farcaş/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 32596/04, 14 Eylül 2010	19
<i>Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53430/99, AİHM 2001-XI.....	14
<i>Fedotov/Moldova</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 51838/07, 24 Mayıs 2011	70, 76
<i>Fedotova/Rusya</i> , No. 73225/01, 13 Nisan 2006	18, 76
<i>Fener Rum Patrikliği</i> (Ekümenik Patrikhane)/Türkiye (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 14340/05, 12 Haziran 2007.....	55
<i>Fernandez/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 65421/10, 17 Ocak 2012.....	70, 71
<i>Ferreira Alves/Portekiz</i> (No. 6), No. 46436/06 ve 55676/08, 13 Nisan 2010	26, 60
<i>Fetisov ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 43710/07 ve diğer 3 başvuru, 17 Ocak 2012	35
<i>Filipović/Sırbistan</i> , No. 27935/05, 20 Kasım 2007	55
<i>Financial Times Ltd ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 821/03, 15 Aralık 2009	24
<i>Finger/Bulgaristan</i> , No. 37346/05, 10 Mayıs 2011	68, 75, 77
<i>Flisar/Slovenya</i> , No. 3127/09, 29 Eylül 2011	77
<i>Folgerø ve Diğerleri/Norveç</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 15472/02, 14 Şubat 2006	42
<i>Fomin/Moldova</i> , No. 36755/06, 11 Ekim 2011	77
<i>Foti ve Diğerleri/İtalya</i> , 10 Aralık 1982, A serisi No. 56	58
<i>Fransız Demokratik İş Konfederasyonu/Avrupa Toplulukları</i> , No. 8030/77, 10 Temmuz 1978 tarihli Komisyon Kararı, DR 13	52
<i>Fressoz ve Roire/Fransa</i> [BD], No. 29183/95, AİHM 1999-1	25

—G—

<i>Gäfgen/Almanya</i> [BD], No. 22978/05, AİHM 2010.....	15, 24, 25
<i>Gaftoniuc/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 30934/05, 22 Şubat 2011	68, 70, 76
<i>Gagiu/Romanya</i> , No. 63258/00, 24 Şubat 2009	19
<i>Gagliano Giorgi/İtalya</i> , No. 23563/07, AİHM 2012	72
<i>Gaglione ve Diğerleri/İtalya</i> , No. 45867/07 ve diğer 69 başvuru, 21 Aralık 2010.....	27, 68, 71
<i>Galev ve Diğerleri/Bulgaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18324/04, 29 Eylül 2009.....	65
<i>Galić/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 22617/07, 9 Haziran 2009.....	49, 50
<i>Galović/Hırvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 54388/09, 5 Mart 2013.....	72
<i>García Ruiz/İspanya</i> [BD], No. 30544/96, AİHM 1999-I	62, 63
<i>Gard ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39793/17, 27 Haziran 2017.....	17
<i>Gardean ve S.C. Grup 95 SA/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 25787/04, 30 Nisan 2013	44

<i>Gas ve Dubois/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 25951/07, 31 Ağustos 2010	29
<i>Gasparini/İtalya ve Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 10750/03, 12 Mayıs 2009	51
<i>Gennari/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46956/99, 5 Ekim 2000	41
<i>Genovese/Malta</i> , No. 53124/09, 11 Ekim 2011	59
<i>Gentilhomme, Schaff-Benhadi ve Zerouki/Fransa</i> , No. 48205/99 ve diğer 2 başvuru, 14 Mayıs 2002	50
<i>Georgian Labour Party/Gürcistan</i> , No. 9103/04, AİHM 2008	46
<i>Gürcistan/Rusya (I)</i> [BD], No. 13255/07, AİHM 2014	27
<i>Gherghina/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 42219/07, 8 Temmuz 2015	24, 28
<i>Gillow/Birleşik Krallık</i> , 24 Kasım 1986, A serisi No. 109	53
<i>Giuliani ve Gaggio/İtalya</i> [BD], No. 23458/02, AİHM 2011	13
<i>Giuran/Romanya</i> , No. 24360/04, AİHM 2011	69
<i>Giusti/İtalya</i> , No. 13175/03, 18 Ekim 2011	69, 71
<i>Gogitidze ve Diğerleri/Gürcistan</i> , No. 36862/05, 12 Mayıs 2015	43
<i>Göktan/Fransa</i> , No. 33402/96, AİHM 2002-V	59
<i>Gorraiz Lizarraga ve Diğerleri/İspanya</i> , No. 62543/00, AİHM 2004-III	12
<i>Gough/Birleşik Krallık</i> , No. 49327/11, 28 Ekim 2014	35
<i>Grande Stevens ve Diğerleri/İtalya</i> , No. 18640/10 ve diğer 4 başvuru, 4 Mart 2014	59
<i>Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 39794/98, AİHM 2002-VII	61
<i>Greek Federation of Bank Employee Unions/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 72808/10, 6 Aralık 2011	42
<i>Groni/Arnavutluk</i> , No. 25336/04, 7 Temmuz 2009	20
<i>Gross/İsviçre</i> [BD], No. 67810/10, AİHM 2014	44
<i>Grossi ve Diğerleri/İtalya</i> (gözden geçirme kararı), No. 18791/03, 30 Ekim 2012	44
<i>Guisset/Fransa</i> , No. 33933/96, AİHM 2000-IX	16
<i>Güneş/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53916/00, 13 Mayıs 2004	16
<i>Gürdeniz/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 59715/10, 18 Mart 2014	42
<i>Guruyan/Ermenistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 11456/05, 24 Ocak 2012	70, 76

—H—

<i>H.F. K-F/Almanya</i> , No. 25629/94, 10 Eylül 1996 tarihli Komisyon Raporu	68
<i>Haas/İsviçre</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31322/07, 20 Mayıs 2010	52
<i>Haász ve Szabó/Macaristan</i> , No. 11327/14 ve 11613/14, 13 Ekim 2015	33
<i>Hamidovic/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31956/05, 13 Eylül 2011	20
<i>Hanzl ve Špadrna/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 30073/06, 15 Ocak 2013	71
<i>Haroutyunian/Ermenistan</i> , No. 36549/03, AİHM 2007-III	55
<i>Hartman/Çek Cumhuriyeti</i> , No. 53341/99, AİHM 2003-VI11	26

<i>Hartung/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 10231/07, 3 Kasım 2009.....	65
<i>Hasan Tunç ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 19074/05, 31 Ocak 2017.....	63
<i>Hassan/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 29750/09, AİHM 2014.....	48, 49, 59
<i>Havelka/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 7332/10, 20 Eylül 2011.....	70, 76
<i>Hebat Aslan ve Firas Aslan/Türkiye</i> , No. 15048/09, 28 Ekim 2014.....	74
<i>Hingitaq 53 ve Diğerleri/Danimarka</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18584/04, AİHM 2006-I.....	53
<i>Hirsi Jamaa ve Diğerleri/İtalya</i> [BD], No. 27765/09, AİHM 2012.....	12, 16, 52
<i>Hokkanen/Finlandiya</i> , No. 25159/94, 15 Mayıs 1996 tarihli Komisyon Kararı.....	41
<i>Holland/İsveç</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 27700/08, 9 Şubat 2010.....	19
<i>Holub/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 24880/05, 14 Aralık 2010.....	68, 71, 73, 77
<i>Horsham/Birleşik Krallık</i> , No. 23390/94, 4 Eylül 1995 tarihli Komisyon Kararı.....	48
<i>Horvat/Hırvatistan</i> , No. 51585/99, AİHM 2001-VIII.....	26
<i>Hristozov ve Diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 47039/11 ve 358/12, AİHM 2012.....	12, 16
<i>Hudecová ve Diğerleri/Slovakya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53807/09, 18 Aralık 2012.....	70
<i>Humen/Polonya</i> [BD], No. 26614/95, 15 Ekim 1999.....	58
<i>Husayn (Abu Zubaydah)/Polonya</i> , No. 7511/13, 24 Temmuz 2014.....	30
<i>Hussein/Arnavutluk ve diğer 20 Sözleşmeciler Devlet</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 23276/04, 14 Mart 2006.....	50
<i>Hutten-Czapska/Polonya</i> [BD], No. 35014/97, AİHM 2006-VIII.....	53, 56

— I - I —

<i>I.J.L./Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39029/97, 6 Temmuz 1999.....	41
<i>İçyer/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18888/02, AİHM 2006-1.....	30, 31
<i>Idalov/Rusya</i> [BD], No. 5826/03, 22 Mayıs 2012.....	32, 39
<i>Ignats/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 38494/05, 24 Eylül 2013.....	26
<i>Ilaşcu ve Diğerleri/Moldova ve Rusya</i> [BD], No. 48787/99, AİHM 2004-VII.....	48, 49, 50, 53, 56
<i>İlhan/Türkiye</i> [BD], No. 22277/93, AİHM 2000-VII.....	17
<i>Illiu ve Diğerleri/Belçika</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 14301/08, 19 Mayıs 2009.....	42
<i>Ionel Garcea adına Helsinki Komitesi - Romanya'da İnsan Haklarını Savunma Derneği / Romanya</i> , No. 2959/11, 24 Mart 2015.....	17
<i>Ionescu/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 36659/04, 1 Haziran 2010.....	68, 70, 76, 77
<i>Iordache/Romanya</i> , No. 6817/02, 14 Ekim 2008.....	34, 35
<i>İpek/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39706/98, 7 Kasım 2000.....	35
<i>İrlanda/Birleşik Krallık</i> , 18 Ocak 1978, A serisi No. 25.....	7, 20
<i>Isaak ve Diğerleri/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 44587/98, 28 Eylül 2006.....	49, 50
<i>Islamic Republic of Iran Shipping Lines/Türkiye</i> , No. 40998/98, AİHM 2007-V.....	11

<i>Issa ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 31821/96, 16 Kasım 2004.....	48
<i>İsviçre Raelyen Hareketi/İsviçre</i> [BD], No. 16354/06, AİHM 2012.....	65
<i>Ivançoc ve Diğerleri/Moldova ve Rusya</i> , No. 23687/05, 15 Kasım 2011	49
<i>Ivko/Rusya</i> , No. 30575/08, 15 Aralık 2015.....	17

—J—

<i>Jalloh/Almanya</i> [BD], No. 54810/00, AİHM 2006-IX.....	27
<i>Jaloud/Hollanda</i> [BD], No. 47708/08, AİHM 2014.....	49, 50
<i>Jančev/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18716/09, 4 Ekim 2011.....	72, 76
<i>Jankovskis/Litvanya</i> , No. 21575/08, 17 Ocak 2017.....	74
<i>Janowiec ve Diğerleri/Rusya</i> [BD], No. 55508/07 ve 29520/09, AİHM 2013.....	14, 20, 21, 57, 58
<i>Jasinskis/Letonya</i> , No. 45744/08, 21 Aralık 2010	25
<i>Jelič/Hrvatistan</i> , No. 57856/11, 12 Haziran 2014	57
<i>Jeličić/Bosna Hersek</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 41183/02, AİHM 2005-XII	23, 25
<i>Jensen/Danimarka</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48470/99, AİHM 2001-X.....	15
<i>Jensen ve Rasmussen/Danimarka</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 52620/99, 20 Mart 2003	15, 16
<i>Jeronovičs/Letonya</i> [BD], No. 44898/10, AİHM 2016.....	7, 33, 34
<i>Jian/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46640/99, 30 Mart 2004.....	43
<i>Johti Sappmelaccat Ry ve Diğerleri/Finlandiya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 42969/98, 18 Ocak 2005	28
<i>Joos/İsviçre</i> , No. 43245/07, 15 Kasım 2012	73
<i>Jørgensen ve Diğerleri/Danimarka</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 30173/12, 28 Haziran 2016.....	28
<i>Jovanović/Hrvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 59109/00, AİHM 2002-III	55
<i>Juhas Đurić/Sırbistan</i> (gözden geçirme kararı), No. 48155/06, 10 Nisan 2012.....	76

—K—

<i>K.S. ve K.S. AG/İsviçre</i> , No. 19117/91, 12 Ocak 1994 tarihli Komisyon Kararı, DR No. 76	25
<i>K2/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 42387/13, 7 Şubat 2017.....	59
<i>Kaburov/Bulgaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 9035/06, 19 Haziran 2012.....	13
<i>Kafkaris/Kıbrıs</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 9644/09, 21 Haziran 2011	41
<i>Kalachnikov/Rusya</i> , No. 47095/99, AİHM 2002-VI	58
<i>Kamaliyevy/Rusya</i> , No. 52812/07, 3 Haziran 2010	19
<i>Karakó/Macaristan</i> , No. 39311/05, 28 Nisan 2009.....	25
<i>Karapanagiotou ve Diğerleri/Yunanistan</i> , No. 1571/08, 28 Ekim 2010	25
<i>Karelin/Rusya</i> , No. 926/08, 20 Eylül 2016.....	69
<i>Karner/Avusturya</i> , No. 40016/98, AİHM 2003-IX.....	12, 16

<i>Karoussiotis/Portekiz</i> , No. 23205/08, AİHM 2011	29, 42
<i>Karpulyenko/Ukrayna</i> , No. 15509/12, 11 Şubat 2016	13
<i>Kashlan/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 60189/15, 19 Nisan 2016	33
<i>Kátai/Macaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 939/12, 18 Mart 2014	47
<i>Kaur/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 35864/11, 15 Mayıs 2012	36
<i>Kaya ve Polat/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 2794/05 ve 40345/05, 21 Ekim 2008	11
<i>Kefalas ve Diğerleri/Yunanistan</i> , 8 Haziran 1995, A serisi No. 318-A	55
<i>Kemmache/Fransa</i> (No. 3), 24 Kasım 1994, A serisi No. 296-C	62
<i>Kerechashvili/Gürcistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 5667/02, AİHM 2006-V	43
<i>Kerimov/Azərbaycan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 151/03, 28 Eylül 2006	55
<i>Kerman/Türkiye</i> , No. 35132/05, 22 Kasım 2016	16
<i>Kerojärvi/Finlandiya</i> , 19 Temmuz 1995, A serisi No. 322	58
<i>Kezer ve Diğerleri/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 58058/00, 5 Ekim 2004	41
<i>Khadzhiyaliev ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 3013/04, 6 Kasım 2008	46
<i>Khadzhimuradov ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 21194/09 ve diğer 16 başvuru, 10 Ekim 2017	38
<i>Khan/Birleşik Krallık</i> , No. 35394/97, AİHM 2000-V	63
<i>Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya</i> , No. 11082/06 ve 13772/05, 25 Temmuz 2013	18
<i>Kıbrıs/Türkiye</i> [BD], No. 25781/94, AİHM 2001-IV	48, 52
<i>Kiiskinen ve Kovalainen/Finlandiya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 26323/95, AİHM 1999-V	26
<i>Kikots ve Kikota/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 54715/00, 6 Haziran 2002	55
<i>Kiوسي/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 52036/09, 20 Eylül 2011	69, 70, 76
<i>Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa</i> , No. 70474/11 ve 68038/12, 10 Kasım 2016	68, 72
<i>Klass ve Diğerleri/Almanya</i> , 6 Eylül 1978, A serisi No. 28	14
<i>Klausecker/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 415/07, 6 Ocak 2015	49, 51
<i>Klyakhin/Rusya</i> , No. 46082/99, 30 Kasım 2004	58
<i>Koç ve Tambaş/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46947/99, 24 Şubat 2005	15
<i>Koç ve Tosun/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 23852/04, 13 Kasım 2008	34
<i>Kokhraidze ve Ramishvili/Gürcistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 17092/07 ve 22032/07, 25 Eylül 2012	36
<i>Kondrulin/Rusya</i> , No. 12987/15, 20 Eylül 2016	17
<i>Kongresna Narodna Stranka ve Diğerleri/Bosna Hersek</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 414/11, 26 Nisan 2016	43
<i>Konstantin Stefanov/Bulgaristan</i> , No. 35399/05, 27 Ekim 2015	69
<i>Konstantinidis/Yunanistan</i> , No. 58809/09, 3 Nisan 2014	30
<i>Korenjak/Slovenya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 463/03, 15 Mayıs 2007	30
<i>Korizno/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 68163/01, 28 Eylül 2006	58
<i>Kornakovs/Letonya</i> , No. 61005/00, 15 Haziran 2006	18, 28

<i>Korolev/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 25551/05, AİHM 2010	68, 69, 70, 76
<i>Kósa/Macaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53461/15, 21 Kasım 2017	24
<i>Kotov/Rusya</i> [BD], No. 54522/00, 3 Nisan 2012.....	11, 55
<i>Koumoutsea ve Diğerleri/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 56625/00, 13 Aralık 2001	68
<i>Kozacıoğlu/Türkiye</i> [BD], No. 2334/03, 19 Şubat 2009.....	24, 25
<i>Kozlova ve Smirnova/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 57381/00, AİHM 2001-XI	59
<i>Krstić/Sırbistan</i> , No. 45394/06, 10 Aralık 2013	56
<i>Kudla/Polonya</i> [BD], No. 30210/96, AİHM 2000-XI	24
<i>Kurić ve Diğerleri/Slovenya</i> [BD], No. 26828/06, AİHM 2012.....	53, 56
<i>Kurşun/Türkiye</i> , No. 22677/10, 30 Ekim 2018.....	28
<i>Kurt/Türkiye</i> , 25 Mayıs 1998, Derleme 1998-III.....	18

—L—

<i>Labsi/Slovakya</i> , No. 33809/08, 15 Mayıs 2012	20
<i>Ladygin/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 35365/05, 30 Ağustos 2011.....	69, 77
<i>Lagutin ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 6228/09 ve diğer 4 başvuru, 24 Nisan 2014.....	25
<i>Lambert ve Diğerleri/Fransa</i> [BD], No. 46043/14, AİHM 2015	12, 17
<i>Laska ve Lika/Arnavutluk</i> , No. 12315/04 ve 17605/04, 20 Nisan 2010	29
<i>Łatak/Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 52070/08, 12 Ekim 2010	30
<i>Laurus Invest Hungary KFT ve Diğerleri/Macaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) No. 23265/13 ve diğer 5 başvuru, AİHM 2015	23
<i>Leandro Da Silva/Lüksemburg</i> , No. 30273/07, 11 Şubat 2010.....	30
<i>Lechesne/Fransa</i> , No. 20264/92, 21 Mayıs 1997 tarihli Komisyon Raporu	68
<i>Léger/Fransa</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 19324/02, 30 Mart 2009.....	16, 17, 76
<i>Lehtinen/Finlandiya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39076/97, AİHM 1999-VII	24
<i>Lenzing AG/Almanya</i> , No. 39025/97, 9 Eylül 1998 tarihli Komisyon Kararı	52
<i>Lepojić/Sırbistan</i> , No. 13909/05, 6 Kasım 2007.....	55
<i>Lienhardt/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 12139/10, 13 Eylül 2011.....	26
<i>Liepājnieks/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 37586/06, 2 Kasım 2010.....	26
<i>Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 49639/09, 3 Nisan 2012	71, 77
<i>Loizidou/Türkiye</i> (ilk itirazlar), 23 Mart 1995, A serisi No. 310	10, 48, 52, 56
<i>Lopata/Rusya</i> , No. 72250/01, 13 Temmuz 2010	18, 19
<i>Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz</i> [BD], No. 56080/13, 19 Aralık 2017.....	28, 32, 33, 34
<i>Lopez Cifuentes/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18754/06, 7 Temmuz 2009	49, 51
<i>Lowe/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 12486/07, 8 Eylül 2009	41
<i>Luchaninova/Ukrayna</i> , No. 16347/02, 9 Haziran 2011	73

<i>Lukenda/Slovenya</i> , No. 23032/02, AİHM 2005-X.....	31
<i>Lyons ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 15227/03, AİHM 2003-IX	60

—M—

<i>M./Danimarka</i> , No. 17392/90, 14 Ekim 1992 tarihli Komisyon Kararı, DR 73	49, 52
<i>M./Birleşik Krallık</i> , No. 13284/87, 15 Ekim 1987 tarihli Komisyon Kararı, DR 54.....	45
<i>M.A./Fransa</i> , No. 9373/15, 1 Şubat 2018	20
<i>M.A. ve Diğerleri/Litvanya</i> , No. 59793/17, 11 Aralık 2018	48, 50
<i>M.N. ve Diğerleri/San Marino</i> , No. 28005/12, 7 Temmuz 2015	28
<i>M.S./Hırvatistan</i> (No. 2), No. 75450/12, 19 Şubat 2015	27
<i>M.S.S./Belçika ve Yunanistan</i> [BD], No. 30696/09, AİHM 2011	30
<i>Magyar Keresztény Mennonita Egyház ve Diğerleri/Macaristan</i> , No. 70945/11 ve diğer 8 başvuru, AİHM 2014	28
<i>Makharadze ve Sikharulidze/Gürcistan</i> , No. 35254/07, 22 Kasım 2011	20
<i>Malhous/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 33071/96, AİHM 2000-XII.....	16
<i>Malysh ve Ivanin/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 40139/14 ve 41418/14, 9 Eylül 2014.....	35
<i>Mann/Birleşik Krallık ve Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 360/10, 1 Şubat 2011	41
<i>Mannai/İtalya</i> , No. 9961/10, 27 Mart 2012	20
<i>Manoilescu ve Dobrescu/Romanya ve Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 60861/00, AİHM 2005-VI	49
<i>Manuel/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 62341/00, 31 Ocak 2002	41
<i>Maravic Markes/Hırvatistan</i> , No. 70923/11, 9 Ocak 2014	75, 76
<i>Margaretic/Hırvatistan</i> , No. 16115/13, 5 Haziran 2014.....	30
<i>Marguš/Hırvatistan</i> [BD], No. 4455/10, AİHM 2014	58
<i>Marion/Fransa</i> , No. 30408/02, 20 Aralık 2005	63
<i>Markovic ve Diğerleri/İtalya</i> [BD], No. 1398/03, AİHM 2006-XIV	49
<i>Martins Alves/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 56297/11, 21 Ocak 2014	43, 44
<i>Maslova ve Nalbandov/Rusya</i> , No. 839/02, 24 Ocak 2008	21
<i>Matoušek/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 9965/08, 29 Mart 2011	71
<i>Matthews/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 24833/94, AİHM 1999-I.....	51, 52
<i>Matveiev/Rusya</i> , No. 26601/02, 3 Temmuz 2008	58
<i>McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> [BD], 27 Eylül 1995, A serisi No. 324.....	13
<i>McElhinney/İrlanda ve Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 31253/96, 9 Şubat 2000	49
<i>McFarlane/İrlanda</i> [BD], No. 31333/06, 10 Eylül 2010.....	27, 28, 31
<i>McFeeley ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 8317/78, 15 Mayıs 1980 tarihli Komisyon Kararı, DR 20	46
<i>McKerr/Birleşik Krallık</i> , No. 28883/95, AİHM 2001-III	13

<i>McShane/Birleşik Krallık</i> , No. 43290/98, 28 Mayıs 2002	18
<i>Medvedyev ve Diğerleri/Fransa</i> [BD], No. 3394/03, AİHM 2010.....	48, 49
<i>Melnichuk ve Diğerleri/Romanya</i> , No. 35279/10 ve 34782/10, 5 Mayıs 2015	38, 57
<i>Melnik/Ukrayna</i> , No. 72286/01, 28 Mart 2006.....	44
<i>Meltex Ltd/Ermenistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 37780/02, 27 Mayıs 2008.....	55
<i>Mentzen/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 71074/01, AİHM 2004-XII.....	61, 65
<i>Merger ve Cros/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 68864/01, 11 Mart 2004.....	24
<i>Merit/Ukrayna</i> , No. 66561/01, 30 Mart 2004.....	28
<i>Micallef/Malta</i> [BD], No. 17056/06, AİHM 2009	12, 13, 25, 68
<i>Michalak/Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 24549/03, 1 Mart 2005	30
<i>Michaud/Fransa</i> , No. 12323/11, AİHM 2012	15, 51
<i>Migliore ve Diğerleri/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 58511/13 ve diğer 2 başvuru, 12 Kasım 2013	44, 46
<i>Mykhaylenky ve Diğerleri/Ukrayna</i> , No. 35091/02 ve diğer 9 başvuru, AİHM 2004-XII.....	47
<i>Mikolajová/Slovakya</i> , No. 4479/03, 18 Ocak 2011	28
<i>Milošević/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 77631/01, 19 Mart 2002	29
<i>Miroļubovs ve Diğerleri/Letonya</i> , No. 798/05, 15 Eylül 2009	43, 45, 46
<i>Mocanu ve Diğerleri/Romanya</i> [BD], No. 10865/09 ve diğer 2 başvuru, AİHM 2014	28, 32, 38, 57
<i>Moldovan ve Diğerleri/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 8229/04 ve diğer 29 başvuru, 15 Şubat 2011.....	41
<i>Monnat/İsviçre</i> , No. 73604/01, AİHM 2006-X.....	12
<i>Moon/Fransa</i> , No. 39973/03, 9 Temmuz 2009.....	16
<i>Mooren/Almanya</i> [BD], No. 11364/03, 9 Temmuz 2009.....	29
<i>Moreira Barbosa/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 65681/01, AİHM 2004-V.....	25, 32
<i>Moreira Ferreira/Portekiz</i> (No. 2).....	60
<i>Moretti ve Benedetti/İtalya</i> , No. 16318/07, 27 Nisan 2010	47
<i>Moskovets/Rusya</i> , No. 14370/03, 23 Nisan 2009	16
<i>Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> [BD], No. 11138/10, AİHM 2016	48, 49, 52
<i>MPP Golub/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 6778/05, AİHM 2005-XI	24, 29
<i>Mrkić/Hırvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 7118/03, 8 Haziran 2006	54
<i>Muršić/Hırvatistan</i> [BD], No. 7334/13, AİHM 2016	30

—N—

<i>Nada/İsviçre</i> [BD], No. 10593/08, AİHM 2012	15, 50, 51
<i>Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 27451/09 ve 60650/09, 23 Eylül 2010.....	30, 31
<i>Nasr ve Ghali/İtalya</i> , No. 44883/09, 23 Şubat 2016.....	50
<i>Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 57602/09, 4 Ekim 2011	13

<i>Naydyon/Ukrayna</i> , No. 16474/03, 14 Ekim 2010.....	19
<i>Nencheva ve Diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 48609/06, 18 Haziran 2013.....	18
<i>Neshkov ve Diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 36925/10 ve diğer 5 başvuru, 27 Ocak 2015	27
<i>Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 2478/15 ve 1787/15, 23 Haziran 2015.....	25
<i>Nicoleta Gheorghe/Romanya</i> , No. 23470/05, 3 Nisan 2012.....	76
<i>Nikula/Finlandiya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31611/96, 30 Kasım 2000.....	26
<i>Nizomkhon Dzhurayev/Rusya</i> , No. 31890/11, 3 Ekim 2013.....	20
<i>Nobili Massuero/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 58587/00, 1 Nisan 2004	41
<i>Nogolica/Hırvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 77784/01, AİHM 2002-VIII.....	30, 31
<i>Nolan ve K./Rusya</i> , No. 2512/04, 12 Şubat 2009.....	21
<i>Nold/Almanya</i> , No. 27250/02, 29 Haziran 2006.....	44
<i>Nölkenbockhoff/Almanya</i> , 25 Ağustos 1987, A serisi No. 123.....	13
<i>Norbert Sikorski/Polonya</i> , No. 17599/05, 22 Ekim 2009.....	28
<i>Normann/Danimarka</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 44704/98, 14 Haziran 2001	16
<i>Novinski/Rusya</i> , No. 11982/02, 10 Şubat 2009.....	19
<i>Nurmagomedov/Rusya</i> , No. 30138/02, 7 Haziran 2007	19

—O-Ö—

<i>O'Halloran ve Francis/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 15809/02 ve 25624/02, AİHM 2007-III.....	68
<i>O'Keeffe/İrlanda</i> [BD], No. 35810/09, AİHM 2014	25, 30, 32
<i>OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya</i> , No. 14902/04, 20 Eylül 2011	42
<i>Öcalan/Türkiye</i> [BD], No. 46221/99, AİHM 2005-IV	48
<i>Oferta Plus SRL/Moldova</i> , No. 14385/04, 19 Aralık 2006.....	19
<i>Ohlen/Danimarka</i> (kayıttan düşürme kararı), No. 63214/00, 24 Şubat 2005.....	16
<i>Olaechea Cahuas/İspanya</i> , No. 24668/03, AİHM 2006-X.....	20
<i>Oleksy/Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 1379/06, 16 Haziran 2009	15
<i>Oliari ve Diğerleri/İtalya</i> , No. 18766/11 ve 36030/11, 21 Temmuz 2015	35
<i>Ölmez/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39464/98, 1 Şubat 2005.....	34
<i>Omkarananda ve Divine Light Zentrum/İsviçre</i> , No. 8118/77, 19 Mart 1981 tarihli Komisyon Kararı, DR 25	40
<i>Oruk/Türkiye</i> , No. 33647/04, 4 Şubat 2014.....	30
<i>Osmanov ve Husseinov/Bulgaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 54178/00 ve 59901/00, 4 Eylül 2003.....	15
<i>Österreichischer Rundfunk/Avusturya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 57597/00, 25 Mayıs 2004	11
<i>Otto/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 21425/06, 10 Kasım 2009.....	35

<i>Paksas/Litvanya</i> [BD], No. 34932/04, AİHM 2011.....	25
<i>Paladi/Moldova</i> [BD], No. 39806/05, 10 Mart 2009.....	19, 20
<i>Palić/Bosna Hersek</i> , No. 4704/04, 15 Şubat 2011.....	56
<i>Papachelas/Yunanistan</i> [BD], No. 31423/96, AİHM 1999-II	34
<i>Papamichalopoulos ve Diğerleri/Yunanistan</i> , 24 Haziran 1993, A serisi No. 260-B.....	56
<i>Paradiso ve Campanelli/İtalya</i> [BD], No. 25358/12, AİHM 2017.....	65
<i>Parizov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 14258/03, 7 Şubat 2008.....	30
<i>Paroisse greco-catholique Sâmbata Bihor/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48107/99, 25 Mayıs 2004	37
<i>Parrillo/İtalya</i> [BD], No. 46470/11, AİHM 2015.....	28, 34
<i>Paşa ve Erkan Erol/Türkiye</i> , No. 51358/99, 12 Aralık 2006.....	14
<i>Patera/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 25326/03, 10 Ocak 2006.....	42
<i>Pauger/Avusturya</i> , No. 24872/94, 9 Ocak 1995 tarihli Komisyon Kararı.....	42
<i>Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 46477/99, 7 Haziran 2001.....	32
<i>Paulino Tomâs/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 58698/00, AİHM 2003-VIII	28
<i>Peers/Yunanistan</i> , No. 28524/95, AİHM 2001-III.....	18
<i>Pellegriti/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 77363/01, 26 Mayıs 2005.....	29
<i>Peñañiel Salgado/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 65964/01, 16 Nisan 2002.....	59
<i>Pentagiotis/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 14582/09, 10 Mayıs 2011.....	63
<i>Peraldi/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 2096/05, 7 Nisan 2009	23
<i>Perlala/Yunanistan</i> , No. 17721/04, 22 Şubat 2007.....	63
<i>Petra/Romanya</i> , 23 Eylül 1998, Derleme 1998-VII	19
<i>Petroiu/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 33055/09, 7 Şubat 2017.....	44
<i>Petropavlovskis/Letonya</i> , No. 44230/06, AİHM 2015.....	59
<i>Petrova/Letonya</i> , No. 4605/05, 24 Haziran 2014	26
<i>Petrović/Sırbistan</i> , No. 40485/08, 15 Temmuz 2014.....	33, 53
<i>Philis/Yunanistan</i> , No. 28970/95, 17 Ekim 1996 tarihli Komisyon Kararı	45
<i>Piętka/Polonya</i> , No. 34216/07, 16 Ekim 2012	71
<i>Pisano/İtalya</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 36732/97, 24 Ekim 2002	16
<i>Pitsayeva ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 53036/08 ve diğer 19 başvuru, 9 Ocak 2014.....	37
<i>POA ve Diğerleri/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 59253/11, 21 Mayıs 2013.....	42
<i>Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya</i> , No. 34147/06, 21 Eylül 2010	13
<i>Pop-Ilić ve Diğerleri/ Sırbistan</i> , No. 63398/13 ve diğer 4 başvuru, 14 Ekim 2014	24
<i>Popov/Moldova</i> (No. 1), No. 74153/01, 18 Ocak 2005.....	45
<i>Portu Juanenea ve Sarasola Yarzabal/İspanya</i> , No. 1653/13, 13 Şubat 2018	25

<i>Poslu ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 6162/04 ve diğer 6 başvuru, 8 Haziran 2010	35
<i>Post/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 21727/08, 20 Ocak 2009.....	17
<i>Poznanski ve Diğerleri/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 25101/05, 3 Temmuz 2007	43
<i>Preda ve Diğerleri/Romanya</i> , No. 9584/02 ve diğer 7 başvuru, 29 Nisan 2014	31
<i>Predescu/Romanya</i> , No. 21447/03, 2 Aralık 2008.....	44
<i>Predil Anstalt/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 31993/96, 14 Mart 2002	30
<i>Prencipe/Monako</i> , No. 43376/06, 16 Temmuz 2009	27
<i>Pressos Compania Naviera S.A. ve Diğerleri/Belçika</i> , 20 Kasım 1995, A serisi No. 332	29
<i>Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A./Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 47550/06, 7 Ekim 2008.....	56
<i>Prystavka/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 21287/02, AİHM 2002-X	26
<i>Puchstein/Avusturya</i> , No. 20089/06, 28 Ocak 2010	31

—Q—

<i>Quark Fishing Limited/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 15305/06, AİHM 2006-XIV	53
--	----

—R—

<i>Radio France ve Diğerleri/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 53984/00, AİHM 2003-X.....	11, 28
<i>Raimondo/İtalya</i> , 22 Şubat 1994, A serisi No. 281-A.....	16
<i>Ramadan/Malta</i> , No. 76136/12, AİHM 2016	59
<i>Ramsahai ve Diğerleri/Hollanda</i> [BD], No. 52391/99, AİHM 2007-II	13
<i>Rantsev/Kıbrıs ve Rusya</i> , No. 25965/04, AİHM 2010	52
<i>Rehâk/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 67208/01, 18 Mayıs 2004	44
<i>Rezgui/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 49859/99, AİHM 2000-XI	26
<i>Rhazali ve Diğerleri/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 37568/09, 10 Nisan 2012.....	26
<i>Riabov/Rusya</i> , No. 3896/04, 31 Ocak 2008	18
<i>Riad ve Idiab/Belçika</i> , No. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008.....	25
<i>Ridić ve Diğerleri/Sırbistan</i> , No. 53736/08 ve diğer 5 başvuru, 1 Temmuz 2014.....	26
<i>Riener/Bulgaristan</i> , No. 46343/99, 23 Mayıs 2006	41, 59
<i>Rinck/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 18774/09, 19 Ekim 2010	68, 70, 76
<i>Ringeisen/Avusturya</i> , 16 Temmuz 1971, A serisi No. 13	24
<i>Robert Lesjak/Slovenya</i> , No. 33946/03, 21 Temmuz 2009.....	31
<i>Roman Zakharov/Rusya</i> [BD], No. 47143/06, AİHM 2015	14
<i>Rossi ve Diğerleri/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) No. 55185/08 ve diğer 7 başvuru, 16 Aralık 2008	14
<i>Rutkowski ve Diğerleri/Polonya</i> , No. 72287/10 ve diğer 2 başvuru, 7 Temmuz 2015.....	31

—S-Ş—

<i>S.A.S./Fransa</i> [BD], No. 43835/11, AİHM 2014.....	25, 34, 43, 46
<i>S.L. ve J.L./Hırvatistan</i> (adil tazmin), No. 13712/11, 6 Ekim 2016	27
<i>S.L. ve J.L./Hırvatistan</i> , No. 13712/11, 7 Mayıs 2015.....	30, 44
<i>S.P., D.P. ve A.T./Birleşik Krallık</i> , No. 23715/94, 20 Mayıs 1996 tarihli Komisyon Kararı.....	17
<i>Sabri Güneş/Türkiye</i> [BD], No. 27396/06, 29 Haziran 2012	32, 33, 35
<i>Sadak/Türkiye</i> , No. 25142/94 ve 27099/95, 8 Nisan 2004	41
<i>Sagayeva ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 22698/09 ve 31189/11, 8 Aralık 2015	37
<i>Saghinadze ve Diğerleri/Gürcistan</i> , No. 18768/05, 27 Mayıs 2010.....	24, 29
<i>Şahmo/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 37415/97, 1 Nisan 2003.....	34
<i>Sakhnovski/Rusya</i> [BD], No. 21272/03, 2 Kasım 2010	28
<i>Şakir Kaçmaz/Türkiye</i> , No. 8077/08, 10 Kasım 2015	38
<i>Salman/Türkiye</i> [BD], No. 21986/93, AİHM 2000-VII.....	13
<i>Sánchez Ramirez/Fransa</i> , No. 28780/95, 24 Haziran 1996 tarihli Komisyon Kararı, DR 86.....	48
<i>Sancho Cruz ve tarım reformuna ilişkin diğer davalar/Portekiz</i> , No. 8851/07 ve diğer 14 başvuru, 18 Ocak 2011	71
<i>Şandru ve Diğerleri/Romanya</i> , No. 22465/03, 8 Aralık 2009	57
<i>Sanles Sanles/İspanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48335/99, AİHM 2000-XI.....	13
<i>Sapeyan/Ermenistan</i> , No. 35738/03, 13 Ocak 2009	33
<i>Sargsyan/Azerbaycan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 40167/06, 14 Aralık 2011.....	35, 48
<i>Sargsyan/Azerbaycan</i> [BD], No. 40167/06, AİHM 2015	27, 48, 49
<i>Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya</i> [BD], No. 931/13, 27 Haziran 2017.....	12, 16, 32
<i>Savridin Dzhurayev/Rusya</i> , No. 71386/10, AİHM 2013	20
<i>Savu/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 29218/05, 11 Ekim 2011	72, 76
<i>Ščensnovičius/Litvanya</i> , No. 62663/13, 10 Temmuz 2018.....	15
<i>Schipani ve Diğerleri/İtalya</i> , No. 38369/09, 21 Temmuz 2015.....	63
<i>Scoppola/İtalya</i> (No. 2) [BD], No. 10249/03, 17 Eylül 2009.....	28, 30, 36
<i>Scordino/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 36813/97, AİHM 2003-IV.....	29
<i>Scordino/İtalya</i> (No. 1) [BD], No. 36813/97, AİHM 2006-V	15, 16, 28, 29, 31, 62
<i>Scozzari ve Giunta/İtalya</i> [BD], No. 39221/98 ve 41963/98, AİHM 2000-VIII.....	11
<i>Segame SA/Fransa</i> , No. 4837/06, AİHM 2012.....	63
<i>Sejdić ve Finci/Bosna-Hersek</i> [GC], No. 27996/06 ve 34836/06, AİHM 2009	15, 47, 52
<i>Sejdovic/İtalya</i> [BD], No. 56581/00, AİHM 2006-II.....	25, 27, 29
<i>Selmani ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 67259/14, 9 Şubat 2017	73
<i>Selmouni/Fransa</i> [BD], No. 25803/94, AİHM 1999-V	24, 28
<i>Senatör Lines GmbH/On Beş Avrupa Birliği Devleti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 56672/00, AİHM 2004-IV	14

<i>Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 36378/02, 16 Eylül 2003.....	21
<i>Shamayev ve Diğerleri/Gürcistan ve Rusya</i> , No. 36378/02, AİHM 2005-III.....	40
<i>Shchukin ve Diğerleri/Ukrayna</i> [Komite], No. 59834/09 ve diğer 249 başvuru, 13 Şubat 2014.....	70
<i>Shefer/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 45175/04, 13 Mart 2012.....	68, 69, 70
<i>Shibendra Dev/İsveç</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 7362/10, 21 Ekim 2014.....	25
<i>Shioshvili ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 19356/07, 20 Aralık 2016	41
<i>Shishanov/Moldova Cumhuriyeti</i> , No. 11353/06, 15 Eylül 2015	35
<i>Shtefan ve Diğerleri/Ukrayna</i> [Komite], No. 36762/06 ve diğer 249 başvuru, 31 Temmuz 2014.....	70
<i>Siemaszko ve Olszynski/Polonya</i> , No. 60975/08 ve 35410/09, 13 Eylül 2016	75
<i>Siliadin/Fransa</i> , No. 73316/01, AİHM 2005-VII	12, 50
<i>Šilih/Slovenya</i> [BD], No. 71463/01, 9 Nisan 2009	53, 54, 55, 57
<i>Simitzi-Papachristou ve Diğerleri/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 50634/11 ve diğer 18 başvuru, 5 Kasım 2013	46
<i>Slavgorodski/Estonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 37043/97, AİHM 1999-II	28
<i>Slaviček/Hırvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 20862/02, AİHM 2002-VII	28
<i>Slivenko ve Diğerleri/Letonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar) [BD], No. 48321/99, AİHM 2002-II.....	59
<i>Smirnov/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 14085/04, 6 Temmuz 2006	26
<i>Söderman/İsveç</i> [BD], No. 5786/08, AİHM 2013	50
<i>Soering/Birleşik Krallık</i> , 7 Temmuz 1989, A serisi No. 161.....	14, 48
<i>Sokolov ve Diğerleri/Sırbistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 30859/10 ve diğer 6 başvuru, 14 Ocak 2014	35, 38
<i>Solmaz/Türkiye</i> , No. 27561/02, 16 Ocak 2007	39
<i>Spycher/İsviçre</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 26275/12, 17 Kasım 2015	63
<i>Stamoulakatos/Yunanistan</i> (No. 1), 26 Ekim 1993, A serisi No. 271	54, 55
<i>Stamoulakatos/Birleşik Krallık</i> , No. 27567/95, 9 Nisan 1997 tarihli Komisyon Kararı	44
<i>Star Cate - Epilekta Gevmata ve Diğerleri/Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 54111/07, 6 Temmuz 2010.....	63
<i>State Holding Company Luganksvugillya/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 23938/05, 27 Ocak 2009.....	11
<i>Statileo/Hırvatistan</i> , No. 12027/10, 10 Temmuz 2014	75
<i>Ștefănescu/Romanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 11774/04, 12 Nisan 201	70, 76
<i>Stella ve Diğerleri/İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 49169/09 ve diğer 10 başvuru, 16 Eylül 2014.....	30, 31
<i>Stepanian/Romanya</i> , No. 60103/11, 14 Haziran 2016.....	13
<i>Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 45267/06, 11 Aralık 2008	48, 49, 52
<i>Stephens/Malta</i> (No. 1), No. 11956/07, 21 Nisan 2009.....	49, 50

<i>Stojkovic/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 14818/02, 8 Kasım 2007	16
<i>Story ve Diğerleri/Malta</i> , No. 56854/13 ve diğer 2 başvuru, 29 Ekim 2015.....	26
<i>Stukus ve Diğerleri/Polonya</i> , No. 12534/03, 1 Nisan 2008	12
<i>Sulygov ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 42575/07 ve diğer 11 başvuru, 9 Ekim 2014	37
<i>Šumbera/Çek Cumhuriyeti</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 48228/08, 21 Şubat 2012	70, 77
<i>Sürmeli/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 75529/01, 29 Nisan 2004	41
<i>Sürmeli/Almanya</i> [BD], No. 75529/01, AİHM 2006-VII	28, 29, 30
<i>Svinarenko ve Slyadnev/Rusya</i> [BD], No. 32541/08 ve 43441/08, AİHM 2014	29, 35
<i>Sylka/Polonya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 19219/07, 3 Haziran 2014.....	69, 73
<i>Syssoyeva ve Diğerleri/Letonya</i> (kayıttan düşürme) [BD], No. 60654/00, AİHM 2007-I	16, 63

—T—

<i>Tahsin Acar/Türkiye</i> [BD], No. 26307/95, AİHM 2004-III	20
<i>Tănase/Moldova</i> [BD], No. 7/08, AİHM 2010	12, 15, 26, 29, 59
<i>Tanrıkulu/Türkiye</i> [BD], No. 23763/94, AİHM 1999-IV	18
<i>Tarakhel/İsviçre</i> [BD], No. 29217/12, AİHM 2014	51
<i>Techniki Olympiaki A.E./Yunanistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 40547/10, 1 Ekim 2013	30
<i>Thévenon/Fransa</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 2476/02, AİHM 2006-III	17
<i>Tomaszewscy/Polonya</i> , No. 8933/05, 15 Nisan 2014	33
<i>Torreggiani ve Diğerleri/İtalya</i> , No. 43517/09 ve diğer 6 başvuru, 8 Ocak 2013	27
<i>Transpetrol, a.s./Slovakya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 28502/08, 15 Kasım 2011	11
<i>Treska/Arnavutluk ve İtalya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 26937/04, AİHM 2006-XI	49
<i>Trofimchuk/Ukrayna</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 4241/03, 31 Mayıs 2005	67
<i>Tucka/Birleşik Krallık</i> (No. 1) (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 34586/10, 18 Ocak 2011	33
<i>Tuna/Türkiye</i> , No. 22339/03, 19 Ocak 2010	57
<i>Turgut ve Diğerleri/Türkiye</i> , No. 1411/03, 8 Temmuz 2008	55
<i>Turturica ve Casian/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> , No. 28648/06 ve 18832/07, 30 Ağustos 2016	68
<i>Tyrer/Birleşik Krallık</i> , 25 Nisan 1978, A serisi No. 26	53

—U-Ü—

<i>Ülke/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 39437/98, 1 Haziran 2004	35
<i>Unédic/Fransa</i> , No. 20153/04, 18 Aralık 2008	11
<i>Uzun/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 10755/13, 30 Nisan 2013	26

—V—

<i>Vallianatos ve Diğerleri/Yunanistan</i> [BD], No. 29381/09 ve 32684/09, AİHM 2013	10, 12
<i>Van Colle/Birleşik Krallık</i> , No. 7678/09, 13 Kasım 2012	12

<i>Van der Putten/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 15909/13, 27 Ağustos 2013.....	72
<i>Van der Tang/İspanya</i> , 13 Temmuz 1995, A serisi No. 321	11
<i>Van Velden/Hollanda</i> , No. 30666/08, 19 Temmuz 2011	74
<i>Varbanov/Bulgaristan</i> , No. 31365/96, AİHM 2000-X.....	43
<i>Varnava ve Diğerleri/Türkiye</i> [BD], No. 16064/90 ve diğer 8 başvuru, AİHM 2009	12, 32, 34, 35, 37, 41, 53, 54, 56
<i>Vartic/Romanya</i> (No. 2), No. 14150/08, 17 Aralık 2013	74
<i>Vasilchenko/Rusya</i> , No. 34784/02, 23 Eylül 2010.....	70, 76
<i>Vasilescu/Belçika</i> , No. 64682/12, 25 Kasım 2014	27
<i>Vasiliauskas/Litvanya</i> [BD], No. 35343/05, AİHM 2015	36
<i>Vasilij Ivashchenko/Ukrayna</i> , No. 760/03, 26 Temmuz 2012	19
<i>Vasilkoski ve Diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 28169/08, 28 Ekim 2010	29
<i>Vassilios Athanasiou ve Diğerleri/Yunanistan</i> , No. 50973/08, 21 Aralık 2010	31
<i>Vasyanovich/Rusya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 9791/05, 27 Eylül 2016.....	68, 72
<i>Veeber/Estonya</i> (No. 1), No. 37571/97, 7 Kasım 2002.....	55
<i>Velev/Bulgaristan</i> , No. 43531/08, 16 Nisan 2013.....	38
<i>Velikova/Bulgaristan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 41488/98, AİHM 1999-V	13, 17
<i>Velikova/Bulgaristan</i> , No. 41488/98, AİHM 2000-VI.....	17
<i>Verein gegen Tierfabriken Schweiz</i> (VgT)/İsviçre (No. 2) [BD], No. 32772/02, AİHM 2009	25, 41, 60
<i>Veriter/Fransa</i> , No. 31508/07, 14 Ekim 2010	27, 29
<i>Vernillo/Fransa</i> , 20 Şubat 1991, A serisi No. 198	28
<i>Vidu ve Diğerleri/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 9835/02, 17 Ocak 2017.....	44
<i>Vijayanathan ve Pusparajah/Fransa</i> , 27 Ağustos 1992, A serisi No. 241-B.....	14
<i>Vladimir Romanov/Rusya</i> , No. 41461/02, 24 Temmuz 2008	25
<i>Voggenreiter/Almanya</i> , No. 47169/99, AİHM 2004-I.....	25
<i>Vojnović/Hırvatistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 4819/10, 26 Haziran 2012.....	41
<i>Vučković ve Diğerleri/Sırbistan</i> (ilk itiraz) [BD], No. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, 25 Mart 2014.....	24, 25, 28, 29

—W—

<i>Waite ve Kennedy/Almanya</i> [BD], No. 26083/94, AİHM 1999-I	51
<i>Weber ve Saravia/Almanya</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 54934/00, AİHM 2006-XI.....	48, 53
<i>Williams/Birleşik Krallık</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 32567/06, 17 Şubat 2009	26, 33
<i>Worm/Avusturya</i> , 29 Ağustos 1997, Derleme 1997-V	34

—X—

<i>X/Almanya</i> , No. 1611/62, 25 Eylül 1965 tarihli Komisyon Kararı.....	52
<i>X/Almanya</i> , No. 7462/76, 7 Mart 1977 tarihli Komisyon Kararı, DR 9	59
<i>X/Fransa</i> , 31 Mart 1992, A serisi No. 234-C.....	16

<i>X/Fransa</i> , No. 9587/81, 13 Aralık 1982 tarihli Komisyon Kararı, DR 29	54
<i>X/İtalya</i> , No. 6323/73, 4 Mart 1976 tarihli Komisyon Kararı, DR 3	54
<i>X/Hollanda</i> , No. 7230/75, 4 Ekim 1976 tarihli Komisyon Kararı, DR 7	59
<i>X/Birleşik Krallık</i> , 10 Aralık 1976 tarihli Komisyon kararı.....	47
<i>X/Birleşik Krallık</i> , No. 8206/78, 10 Temmuz 1981 tarihli Komisyon Kararı, DR 25	41
<i>Xenides-Arestis/Türkiye</i> , No. 46347/99, 22 Aralık 2005	31
<i>Xynos/Yunanistan</i> , No. 30226/09, 9 Ekim 2014	31

—Y—

<i>Y/Letonya</i> , No. 61183/08, 21 Ekim 2014.....	69
<i>Y.F./Türkiye</i> , No. 24209/94, AİHM 2003-IX	17
<i>Yaşa/Türkiye</i> , 2 Eylül 1998, Derleme 1998-VI.....	13
<i>Yatsenko/Ukrayna</i> , No. 75345/01, 16 Şubat 2012	57
<i>Yavuz Selim Güler/Türkiye</i> , No. 76476/12, 15 Aralık 2015.....	30
<i>Yepishin/Rusya</i> , No. 591/07, 27 Haziran 2013.....	19
<i>Yonghong/Portekiz</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 50887/99, AİHM 1999-IX	53
<i>Yorgiyadis/Türkiye</i> , No. 48057/99, 19 Ekim 2004.....	54
<i>Yurttaş/Türkiye</i> , No. 25143/94 ve 27098/95, 27 Mayıs 2004	41

—Z—

<i>Žáková/Çek Cumhuriyeti</i> (adil tazmin), No. 2000/09, 6 Nisan 2017.....	45
<i>Zana/Türkiye</i> , 25 Kasım 1997, Derleme 1997-VII.....	55
<i>Zastava It Turs/Sırbistan</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 24922/12, 9 Nisan 2013	11
<i>Zehentner/Avusturya</i> , No. 20082/02, 16 Temmuz 2009	11
<i>Zhidov/Rusya</i> , No. 54490/10 ve 3 diğer başvuru, 16 Ekim 2018	50
<i>Ziğtal/Polonya</i> , No. 64972/01, 12 Mayıs 2009.....	12
<i>Zihni/Türkiye</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 59061/16, 29 Kasım 2016	29
<i>Živić/Sırbistan</i> , No. 37204/08, 13 Eylül 2011	71, 75
<i>Zubkov ve Diğerleri/Rusya</i> , No. 29431/05 ve 2 diğer başvuru, 7 Kasım 2017	27, 34
<i>Zwinkels/Hollanda</i> (kabul edilebilirlik hakkında karar), No. 16593/10, 9 Ekim 2012	72

Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütölmektedir. Projenin nihai yararlanıcısı Türkiye Barolar Birliđidir. Bu Projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

www.coe.int

Avrupa Konseyi, Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş bünyesinde 47 üye devlet bulunmaktadır. Avrupa Konseyi üye devletlerinin tamamı; insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün korunmasını teminat altına almak üzere tasarlanmış olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin üye ölkelerdeki uygulamasını denetler.

TUR

Bu Proje, Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmektedir.

BAROLARIN VE AVUKATLARIN AVRUPA İNSAN HAKLARI STANDARTLARI KONUSUNDA KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ ORTAK PROJESİ
JOINT PROJECT ON STRENGTHENING THE CAPACITY OF BAR ASSOCIATIONS AND LAWYERS ON EUROPEAN HUMAN RIGHTS STANDARDS